

Toetsen en beoordelen met het ERK

→ december 2011

Colofon

2011 Cito/SLO (nationaal expertisecentrum
leerplanontwikkeling), Arnhem/Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld
is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming
van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te
kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteurs

Cito: Alma van Til

SLO: Anne Beeker, Daniela Fasoglio, Bas Trimbos

Informatie

Cito

Amsterdamseweg 13

Postbus 1034

6801 MG Arnhem

Telefoon: (026) 352 11 11

Fax: (026) 352 13 56

Internet: www.cito.nl

E-mail: klantenservice@cito.nl

SLO

Afdeling tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 661

Internet: www.slo.nl

E-mail: tweedefase@slo.nl

AN: 3.6023.456

Inhoudsopgave

Leeswijzer

- 1 Inleiding**
Een weloverwogen beslissing
- 2 Formatief en summatief toetsen met het ERK**
ERK-tips voor formatief en summatief toetsen
- 3 De inhoud van ERK-toetsen**
Wanneer is de inhoud van een toets ERK-proof?
- 4 Wanneer toetsen: een meerjarenplan**
Bepalen wat en wanneer te toetsen
- 5 Een toetsmatrijs maken voor een ERK-toets**
Werken met een ERK-toetsmatrijs
- 6 Opdrachten bij productieve vaardigheden**
Het maken van een ERK-toets schrijf- en gespreksvaardigheid
- 7 Het beoordelen van productieve vaardigheden**
Beoordelingsmodellen voor gespreks- en schrijfvaardigheid maken met het ERK
- 8 Opdrachten bij receptieve vaardigheden**
Het maken van een ERK-toets receptieve vaardigheden
- 9 Het normeren van ERK-toetsen**
Van niveau naar cijfer

Literatuur

Leeswijzer

→ **Waarom deze publicatie?**

In Nederland werken steeds meer talentdocenten vanuit het ERK. Het ERK-portaal, www.erk.nl biedt hun daarbij informatie en instrumenten.

Als je als MVT-sectie het ERK introduceert in de lessen, is het ook de bedoeling dat je gaat toetsen volgens het ERK. Maar hoe pak je dat aan? Wat moet er getoetst worden? Hoe zet je een goede ERK-toets in elkaar? Waarop moet je beoordelen, en hoe? Zijn er voorbeelden van opgaven beschikbaar? Op al deze vragen geeft deze publicatie een antwoord.

Voor wie?

Deze publicatie kan praktische hulp bieden aan talensecties die al enigszins bekend zijn met het ERK en besloten hebben met het ERK te gaan werken. Je krijgt onder andere ondersteuning bij het opstellen van een meerjarentoetsplanning, het maken van een blauwdruk voor een ERK-toets, het maken van een correctievoorschrift volgens ERK-criteria, het normeren van de resultaten en het toekennen van cijfers aan ERK-prestaties.

Hoe is deze publicatie opgebouwd?

Aan alle aspecten die bij toetsing van belang zijn, is een apart hoofdstuk gewijd. Elk hoofdstuk valt uiteen in twee delen, die herkenbaar zijn aan de verschillende layout. Het eerste deel is meer theoretisch van aard. Het behandelt alle ins en outs van een bepaald onderwerp, geeft achtergronden en beargumenteert de keuzes die kunnen worden gemaakt. Het tweede deel biedt een praktisch kader om mee aan de slag te gaan, waaronder een stappenplan waarbij steeds wordt terugverwezen naar het eerste deel van het hoofdstuk ter verantwoording. Ook bevat de hele publicatie voorbeelden ter inspiratie.

Door wie?

Deze publicatie is het resultaat van Cito-SLO *teamwork*. We hebben onze toets- en curriculumdeskundigheid bij elkaar gebracht in een gezamenlijk project om effectief van elkaars expertise te kunnen profiteren. Bij het schrijven heeft Cito telkens de verantwoordelijkheid genomen voor het eerste deel van de hoofdstukken en SLO voor het tweede deel.

Enkele hoofdstukken zijn voorgelegd aan een groep van dertig MVT-docenten om de bruikbaarheid van de publicatie te kunnen vergroten. Hun feedback is meegenomen in deze publicatie.

Tot slot

We hopen met deze publicatie in een behoefte van de talentdocenten in het Nederlandse onderwijs te hebben voorzien. We wensen alle docenten veel succes met het toetsen van het ERK.

Daniela Fasoglio, SLO (projectleider)
Anne Beeker, SLO
Alma van Til, Cito
Bas Trimbos, SLO

Terminologie

In de hele publicatie komen de volgende termen regelmatig voor:

(taal)vaardigheden	Vaardigheden zijn volgens het ERK: luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken (monologisch), schrijven.
productieve vaardigheden	Gesprekken voeren, spreken en schrijven.
receptieve vaardigheden	Luisteren en lezen.
subvaardigheden (globale descriptoren)	De subschalen van taalactiviteiten waarin het ERK een vaardigheid verdeelt, bijvoorbeeld 'Correspondentie lezen', 'Verslagen en rapporten' en 'Creatief schrijven' bij schrijven.
can-do statements (gedetailleerde descriptoren)	De toelichtende descriptoren van het ERK die de subvaardigheden nader beschrijven, zoals bijvoorbeeld 'Kan korte, eenvoudige waarschuwingen begrijpen.'
ondersteunende activiteiten	Leeractiviteiten die gefocust zijn op het leren van bijvoorbeeld grammatica, woordenschat of spelling.
domeinen	Werk- of aandachtsgebieden in het sociale leven waarbinnen communicatieve situaties plaatsvinden. Het ERK onderscheidt er vier, zie hieronder.
dagelijks leven (persoonlijk domein)	Situaties waarmee je als privépersoon te maken hebt. Denk aan een hobby, aan de contacten met familie en vrienden of aan lezen voor eigen plezier.
publieke sector (publiek domein)	Situaties waarin je handelt als lid van de samenleving, bijvoorbeeld in een restaurant, aan een loket, bij de contacten met bedrijven of andere instellingen.
werk (professioneel domein)	Alle werkgerelateerde situaties, inclusief een bijbaantje.
opleiding (educatief domein)	Alle situaties die betrekking hebben op school en opleiding.

Inleiding

Wat is het ERK?

Het ERK is de belangrijkste ontwikkeling in het vreemdetalenonderwijs van de laatste jaren. ERK staat voor Europees Referentiekader (ook wel CEFR: Common European Framework of Reference for Languages). Het ERK is een vastgesteld raamwerk met niveauomschrijvingen voor het leren, onderwijzen en beoordelen van de moderne vreemde talen. Doel van het ERK is om taalniveaus met elkaar te kunnen vergelijken.

Het ERK onderscheidt zes taalcompetentieniveaus: van beginner tot near-native. Uitgangspunt bij het bepalen van een niveau is wat men kan in de betreffende taal. Dit wordt omschreven in descriptoren die zijn uitgewerkt in can-do statements (in het Nederlands: ik-kan stellingen). Het ERK geeft ten eerste een globale beschrijving van de zes niveaus. Deze volgen hiernaast. Daarnaast bevat het raamwerk ook verdere uitwerkingen van de vaardigheden lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven. Daarbij worden uitspraken gedaan over:

- de taalomvang: wat moet je kunnen, in welke contexten en voor welke doelen?
- de taalcomplexiteit en mate van correctheid: hoe goed moet je het kunnen?

Voor een gedetailleerde beschrijving van de ERK-niveaus voor de verschillende vaardigheden, zie www.erk.nl of raadpleeg de publicatie Taalprofielen (Liemberg en Meijer: 2004).

A1

Basisgebruiker

Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.

A2

Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.

B1

Onafhankelijk gebruiker

Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.

B2

Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.

C1

Vaardig gebruiker

Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.

C2

Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties, onderscheiden.

Wat is het belang van het ERK?

Scholen in het vo zijn niet verplicht om het ERK in te voeren. Maar het raamwerk biedt scholen wel een aantal voordelen. In de eerste plaats zijn de eindexamenprogramma's in het vo gekoppeld aan het ERK. Als het ERK al vanaf de onderbouw wordt geïntroduceerd, kan een leerlijn worden uitgezet zodat vanaf het begin van het leerproces wordt gefocust op de exameneisen.

In de tweede plaats sluit het ERK naadloos aan bij de eisen die de maatschappij stelt aan taalleerders. Dat komt omdat het ERK de nadruk legt op het gebruiken van de taal. De eisen die het ERK stelt, omschrijven steeds wat je met de taal kunt in een bepaalde situatie. Dat is ook wat van de taalleerders wordt gevraagd als ze in contact komen met Fransen, Duitsers etc. Dan is het bijvoorbeeld van belang om te weten of iemand zich in de vreemde taal wel of niet kan redden wanneer zich tijdens een reis een onverwacht probleem voordoet. Hierover doet het ERK een uitspraak.

Een derde reden om het ERK te gebruiken is het bevorderen van de doorstroom. Als een leerling overstapt van de ene opleiding naar de andere (bijvoorbeeld van het vo naar het mbo of hbo) dan is het aan te bevelen dat beide instanties in termen van niveaubepaling dezelfde taal spreken. Zo wordt ook duidelijk wat de bijdrage is van elke opleiding aan het taalverwervingsproces. Daarnaast biedt het werken met het ERK voordelen voor werkgevers. Zij kunnen het taalniveau van hun werknemers en sollicitanten dan goed met elkaar vergelijken omdat alle niveau-aanduidingen op dezelfde schaal worden aangegeven. Ook bij contacten met het buitenland is het ERK al vrijwel onmisbaar, want in Frankrijk weet men natuurlijk niet wat het betekent als iemand Duits heeft afgesloten op vwo-niveau. Maar als de leerling kan aantonen die taal te beheersen op niveau B2, is meteen duidelijk wat er wordt bedoeld.

Ten slotte kunnen we nog een vierde argument aanvoeren om de invoering van het ERK te bepleiten. Het ERK geeft leerlingen inzicht in hun eigen leerproces en helpt ze om doelen te stellen die per leerling kunnen verschillen. Hierboven hebben we al gesteld dat met behulp van het ERK een leerlijn kan worden uitgezet die soms al begint in het primair onderwijs, doorloopt naar het voortgezet onderwijs tot en met het eindexamen en wordt gecontinueerd in een vervolgopleiding. Daarmee wordt het taalverwervingsproces niet langer opgedeeld in stukjes. Met behulp van de leerlijn krijgt een leerling inzicht in zijn of haar eigen leerproces. Dit biedt grote voordelen, in de eerste plaats voor de motivatie. Nu is het zo dat een leerling binnen een bepaald schooltype een voldoende of een onvoldoende kan halen voor een moderne vreemde taal. De leerling die een voldoende haalt is blij, want elk goed cijfer voelt als een complimentje. Leerlingen die een onvoldoende halen, zijn ontevreden of halen er hun schouders over op. De onvoldoende geeft ze al gauw de indruk dat hun prestatie niets waard is. Dat is natuurlijk niet erg motiverend.

Als we de prestaties van alle leerlingen op een ERK-schaal zouden zetten, dan zien we dat ook leerlingen met een onvoldoende al een deel van de leerweg die ze moeten gaan, hebben afgelegd. In termen van het ERK is hun prestatie dan wel degelijk iets waard. Het ERK maakt het dus mogelijk voor leerlingen om hun leerproces in eigen handen te nemen. Ze kunnen eigen doelen stellen in overeenstemming met hun capaciteiten en ambities. Dat biedt goede leerlingen een stimulans om te excelleren. Natuurlijk blijft het aan de docenten om aan te geven wat op de ERK-schaal de minimumeisen zijn. Maar ze kunnen leerlingen die niet aan deze eisen voldoen nu een positieve boodschap meegeven. Iets als: "Je zit nu op niveau A2. Dat is al heel wat, maar voor de overgang naar de volgende klas moet je een prestatie neerzetten op niveau B1." Dat is voor een leerling een motiverendere uitspraak dan: "Je hebt een 3,5 gehaald. Je moet er echt wat harder aan trekken."

Hoe moet er getoetst en beoordeeld worden volgens het ERK?

Als je als docent het ERK introduceert in de lessen, is het ook de bedoeling dat je gaat toetsen volgens het ERK. Maar hoe pak je dat aan? Mag er nog grammatica getoetst worden? Hoe zet je een goede ERK-spreektoets in elkaar? Waarop moet je beoordelen? Hoeveel punten moeten leerlingen scoren om te kunnen zeggen dat ze een bepaald ERK-niveau hebben gehaald? Zijn er voorbeelden van opgaven beschikbaar? Op al deze vragen geeft deze publicatie een antwoord.

Een weloverwogen beslissing

Als docent in een moderne vreemde taal, weet je dat het ERK een steeds belangrijkere rol gaat spelen in het talenonderwijs. Je hebt besloten meer ERK-gericht te gaan werken. Of het ERK wel of niet wordt ingevoerd is echter iets wat je als docent niet alleen kunt bepalen. Het is een onderwerp dat de hele sectie aangaat of beter nog, de hele school. Want het is voor leerlingen natuurlijk vreemd als men bij Duits wel spreekt in termen van A1, A2 etc., maar bij Engels niet. Als het besluit is gevallen om te werken met het ERK, zouden de talensecties eerst een aantal stappen moeten doorlopen.

Stap 1: Een gedeelde ERK-visie op het leren, onderwijzen en beoordelen van talen

Neem kennis van de visie van het ERK:

Taalgebruik wordt gezien binnen een sociaal kader. Je gebruikt taal op praktische wijze om bepaalde doelen te verwezenlijken in bepaalde omstandigheden en communicatieve contexten. Uiteindelijk moeten leerlingen dus binnen bepaalde contexten in de vreemde taal kunnen functioneren.

Zie voor een uitgebreidere omschrijving van deze visie de tekst van het ERK in de Nederlandse vertaling (Taalunie, 2008, p. 13).

Wat is de visie van de sectie op het taalonderwijs? Kijkt de sectie ook zo tegen het leren van een taal aan?

Stap 2: ERK in de vingers krijgen

De hele sectie moet eerst vertrouwd raken met de systematiek van het ERK: wat het ERK is en wat het werken met het ERK betekent.

Bekijk welke 'can-do statements' bij elk ERK-niveau horen. Wat zijn de criteria die bij de vaardigheden horen en hoe zijn ze per niveau omschreven, bijvoorbeeld voor wat de grammaticale beheersing of de omvang van vocabulaire betreft? Nuttige bronnen kunnen zijn:

- het ERK zelf (Council of Europe, 2001, of de Nederlandse vertaling van de Taalunie, 2008);
- de publicatie Taalprofielen (Liemberg en Meijer, 2004), een uitwerking van het ERK voor het Nederlandse onderwijs;
- de website www.erk.nl

Volg zo nodig ERK-trainingen.

Oefen samen met de sectie in het inschatten van niveaus. Dat kan onder andere op de websites www.erk.nl en www.webcef.eu. Kijk naar de gemiddelde prestaties van je leerlingen en schat hun ERK-niveau in.

Stap 3: Leerdoelen vaststellen

Als je als sectie besloten hebt om volgens het ERK te gaan werken, zul je ook de resultaten van je leerlingen zo willen meten dat er een indicatie van hun ERK-niveau uit komt.

Zoek op de website www.erk.nl uit wat de streefniveaus voor de verschillende vaardigheden zijn van de betreffende taal en opleiding.

Zet vervolgens een leerlijn uit: stem met de sectie af welke ERK-niveaus leerlingen aan het eind van elk leerjaar voor elke vaardigheid moeten bereiken, welke 'can-do statements' ze moeten beheersen binnen welke situaties of domeinen. De leerlijnen-posters op de ERK-website, <http://www.erk.nl/docent/doorlopendell/leerlijnposters/> kunnen hierbij hulp bieden.

De receptieve vaardigheden, lezen en luisteren, liggen vaak op een hoger ERK-niveau dan de productieve vaardigheden spreken en schrijven.

De leerlijn is de kapstok voor de selectie van bijvoorbeeld de leerstof, de leeractiviteiten en de gebruikte materialen. En natuurlijk om een programma van toetsing vast te stellen.

Stap 4: Didactische implicaties vaststellen

Het ERK schrijft geen didactiek voor. Het is dus aan de taaldocenten om uit te denken hoe ze de leerdoelen het beste kunnen bereiken. In dat licht is het van belang om met de sectie een aantal praktische zaken te bespreken. Denk aan:

- Leermateriaal en leeractiviteiten: kan bijvoorbeeld gewerkt worden met taaltaken? Zitten er taaltaken bij de methode, of moeten er nog extra worden ontwikkeld? Welke zijn geschikt, hoe vaak en wanneer zet je een taaltaak in?
- Gebruik van de doeltaal in de les: hoe vaak wordt de vreemde taal gesproken in de klas? Kan dat toenemen, en zo ja, hoe?
- Aandacht voor alle vaardigheden al vanaf de onderbouw: inclusief de gespreksvaardigheid!
- Grammatica en woordenschat: wordt voldoende aandacht besteed aan transfer, dus aan het toepassen van deze kennis?
- Feedback aan leerlingen en reflectie: weten leerlingen welk ERK-niveau van hen wordt verwacht? En hoe ze dat kunnen bereiken?

Stap 5: Bepalen wat en wanneer te toetsen

Op bepaalde momenten in het schooljaar wil je ook weten of de gestelde ERK-niveaus wel bereikt zijn. Als je het ERK-niveau van de leerlingen in kaart wilt brengen, wil je niet alleen weten of ze het vocabulaire en de grammatica uit hun methode en je lessen beheersen maar vooral of ze die ook kunnen gebruiken. Hoofdstukken 3 en 4 gaan uitgebreid in op het doel en de inhoud van toetsen.

Formatief en summatief toetsen met het ERK

→ **We maken in het algemeen een onderscheid tussen toetsen die als doel hebben om leerlingen te beoordelen (summatieve toetsen) en toetsen die tot doel hebben om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren (formatieve toetsen). Het is belangrijk om dit onderscheid te maken, omdat de aard van de toetsen en de manier waarop ze ingezet worden heel verschillend zijn. In dit hoofdstuk worden de verschillen tussen summatieve en formatieve toetsen op een rijtje gezet en nader uitgewerkt.**

Een toets om terug te kijken of een toets om vooruit te kijken

Met summatieve toetsen wordt teruggekeken op het leerproces. Ze kunnen worden afgenomen in de eindexamenklas, aan het einde van het schooljaar of aan het einde van een serie lessen. Het doel van summatieve toetsen is om leeropbrengsten te meten. In ERK-terminologie betekent dat dat met behulp van de toets kan worden vastgesteld op welk ERK-niveau een leerling zich bevindt voor lezen, luisteren, schrijven, spreken en gesprekken voeren. De resultaten van formatieve toetsen dienen een ander doel, namelijk om het leerproces zo optimaal mogelijk te laten verlopen. In tegenstelling tot summatieve toetsen worden ze niet na afloop van het leerproces afgenomen, maar tijdens dat proces.

Wat ook tot de mogelijkheden behoort: niet gaandeweg een serie lessen toetsen, maar voordat men begint. Dit is vooral handig aan het begin van het leerjaar, als je als docent te maken hebt met leerlingen waaraan je vorig jaar niet hebt lesgegeven. Het ligt misschien niet erg voor de hand om een serie lessen te beginnen met een toets, maar het kan veel tijd en frustratie schelen. Als blijkt dat leerlingen op het gebied van leesvaardigheid het vereiste ERK-niveau al hebben bereikt, dan kun je je permitteren om daar minder aandacht aan te besteden. Maar als blijkt dat leerlingen voor schrijfvaardigheid nog geen brieven of e-mails kunnen schrijven over persoonlijke zaken terwijl dat wel zou moeten, is het een goed idee om één of meerdere opfrislessen voor schrijven in te lassen. Bij het afnemen van formatieve toetsen is het in ieder geval belangrijk om in gedachten te houden dat dit alleen zin heeft als men daadwerkelijk

bereid is om iets met de uitkomsten te doen. Als bijvoorbeeld blijkt dat de klas een bepaalde can-do statement niet onder de knie heeft, dan moet extra tijd worden ingeruimd voor oefening en uitleg. Als het lesprogramma zo strak is dat dit niet kan, dan heeft het afnemen van formatieve toetsen weinig zin.

Waar bij summatieve toetsen altijd een cijfer wordt gegeven, is dat bij formatieve toetsen niet per se het geval. Ze dienen immers niet om leerlingen te beoordelen, maar geven de docenten en leerlingen informatie met behulp waarvan ze het leerproces goed op de behoeften kunnen afstemmen.

Waarom worden formatieve toetsen afgenomen?

Formatieve toetsen geven docenten en hun leerlingen antwoord op één of meer van de volgende vragen:

Vraag 1:

Worden er voldoende kennis en vaardigheden opgedaan in de klas?

Bij deze vraag gaat het erom waar leerlingen zich bevinden in het leerproces. Liggen ze op schema om straks bij de summatieve ERK-toets een voldoende te halen? Als blijkt dat het merendeel van de leerlingen zichzelf niet kan voorstellen, terwijl de bedoeling is dat ze op niveau A1 zitten voor gespreksvaardigheid, dan kan de docent besluiten om hieraan wat meer aandacht te besteden. Indien de toets aantoont dat slechts enkele leerlingen achterblijven, dan kan voor dit kleine groepje remediëring worden toegepast.

Vraag 2:

Wat zijn de sterke en zwakke kanten van de leerling?

Het feit dat de niveaus van het ERK worden gedefinieerd per vaardigheid, leent zich goed voor het in kaart brengen van zwakke en sterke kanten van leerlingen. Leerlingen kunnen daarmee inzicht krijgen in hun eigen profiel voor een bepaalde taal. Zijn ze goed in de receptieve vaardigheden maar niet in de productieve? Kunnen ze beter spreken dan schrijven, of zijn ze op alle fronten even goed? Met behulp van deze informatie kunnen leerlingen en docenten het leerproces efficiënter inrichten.

Vraag 3:

Wat is de oorzaak van fouten of achterblijvende prestaties van een leerling?

Bij deze vraag probeert men erachter te komen waarom leerlingen op één of meerdere vaardigheden achterblijven. Daartoe kan men in de eerste plaats proberen uit te gaan van can-do statements (hebben leerlingen bijvoorbeeld moeite met het volgen van de hoofdlijnen van een discussie over een actueel thema of kunnen ze geen concrete aanwijzingen en opdrachten begrijpen?). Een andere optie is om na te gaan of de problemen een oorzaak hebben in bepaalde ondersteunende vaardigheden (hebben leerlingen onvoldoende woordkennis of kunnen ze geen strategieën toepassen?). Dit betekent dat bij formatieve toetsen soms een heel ander type vragen gesteld wordt dan bij summatieve toetsen.

Toetsvormen voor formatieve en summatieve toetsen

Summatieve en formatieve toetsen kunnen de vorm aannemen van een mondelinge, schriftelijke of digitale toets. Bij formatieve toetsen is het daarnaast ook mogelijk om te evalueren door middel van individuele evaluatiegesprekjes, portfolio's of observaties. Zelfs het bespreken van huiswerk kan een docent informatie geven over het onderwijsleerproces.

Het effect van formatief en summatief toetsen

Voor docenten is het belangrijk om te weten dat het doel waarmee men toetst zijn weerslag kan hebben op de motivatie van leerlingen. Zo hebben summatieve toetsen vaak een positief effect op de werkhouding van succesvolle leerlingen. Elk goed cijfer voelt als een complimentje of als een beloning voor de geleverde inspanningen. De andere kant van de medaille is dat summatieve toetsen een slechte invloed kunnen hebben op de motivatie van minder succesvolle leerlingen. Dat geldt met name voor leerlingen die ondanks hard werken toch een onvoldoende halen. Het gevolg is dat summatieve toetsen de verschillen tussen succesvolle en minder succesvolle leerlingen kunnen vergroten.

Enkele summatieve toetsen: het centraal eindexamen en de schoolexamens

Het bekendste voorbeeld van summatieve toetsen zijn de centrale eindexamens. Deze worden gemaakt door Cito onder verantwoordelijkheid van het College voor Examens (CvE). Deze instantie heeft voor elk schooltype aangegeven hoe de examenstof gekoppeld is aan het ERK. Dit is weergegeven in de syllabi voor de moderne vreemde talen en op www.erk.nl.

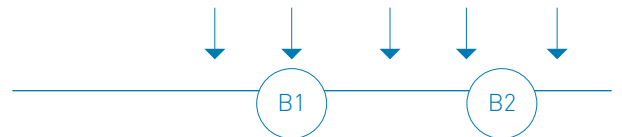
De schoolexamens vallen natuurlijk ook in de categorie summatieve toetsen. Daar worden in ieder geval de vaardigheden getoetst die niet tot de centrale examenstof behoren. Voor het schoolexamen heeft de SLO handreikingen samengesteld. Hierin wordt eveneens de relatie gelegd tussen de stof die in de schoolexamens aan de orde komt en het ERK (zie ook www.erk.nl). De handreikingen geven allerlei nuttige adviezen, maar zijn niet verplicht.

De kijk- en luistertoetsen van Cito

Toetsen die vaak als schoolexamen worden gebruikt, zijn de kijk- en luistertoetsen van Cito. Bij deze toetsen kan sinds kort scoringservice worden besteld. Dit houdt in dat de leerlingen de toets maken op een antwoordblad. Deze antwoordbladen worden teruggestuurd naar Cito en automatisch nagekeken. Vervolgens krijgt de school een overzicht waarin voor elke leerling het cijfer wordt gegeven volgens de adviesnorm en een ERK-indicatie. Ook bevat het overzicht informatie met behulp waarvan de prestaties op schoolniveau vergeleken kunnen worden met het landelijk gemiddelde. De ERK-indicatie is gebaseerd op een koppelingsonderzoek dat Cito heeft uitgevoerd in 2006 (van Til, 2007). Het koppelingsonderzoek maakt het mogelijk om na te gaan hoe de scores van de kijk- en luistertoetsen zich verhouden tot het ERK. Bij de ERK-niveaus die bij elke leerling vermeld worden, gaat het echter om een indicatie. Een precies oordeel kan niet worden gegeven, omdat de kijk- en luistertoetsen zowel inhoudelijk als qua niveau niet volledig afgestemd zijn op het ERK. Dat maakt dat er slechts een inschatting kan worden gegeven van de niveaus. Deze inschatting geeft wel een idee van waar de leerling zich ongeveer bevindt op de ERK-leerlijn, maar is niet heel erg precies. Als je als docent zeker wilt weten of leerlingen een bepaald ERK-niveau beheersen, dan moet een speciale ERK-toets worden afgenomen. Er zijn een aantal certificerende ERK-toetsen op de markt van binnenlandse en buitenlandse makelij. Hierop wordt in het tweede deel van dit hoofdstuk nog nader ingegaan.

In het schema wordt de verhouding tussen ruwe scores, cijfers en ERK-indicaties voor de kijk- en luistertoets Engels havo 2011 weergegeven.

Naam leerling	Kim	Hakim	Dana	Wesley	Janice
Aantal scorepunten	13	21	25	31	34
Cijfer	3,3	4,8	5,5	7,6	8,6

Op de horizontale lijn is een deel van het leertraject weergegeven voor havo Engels, met daarop de momenten waarop vijf leerlingen uit een eindexamenklas de verschillende ERK-niveaus bereiken voor luistervaardigheid. Als we de ruwe scores in plaats van cijfers omzetten in een ERK-indicatie, dan valt in de eerste plaats op dat er vrij veel variatie is in niveau. Janice bevindt zich namelijk iets boven B2, Wesley heeft bijna niveau B2 bereikt, Dana zit ongeveer halverwege B1 en B2, Hakim bevindt zich precies op het B1 niveau en Kim is op weg naar B1. In de tweede plaats merken we op dat de zak/slaagbeslissing niet samenvalt met het behalen van een ERK-niveau. Dana is degene die precies geslaagd is voor de eindtoets met een 5,5. Op de ERK-schaal bevindt ze zich echter halverwege B1 en B2. Daar staat tegenover dat Hakim, die zich precies op niveau B1 zit, onder de zak/slaagbeslissing zit en een onvoldoende haalt.

Certificerende ERK-toetsen

Er zijn ook summatieve toetsen op de markt die volledig zijn afgestemd op het ERK. De meeste van deze toetsen hebben bovendien een civiel effect. Dat wil zeggen dat ze worden erkend door de overheid, de maatschappij en door vervolgoopleidingen. De meeste Europese landen hebben een instituut (soms meerdere) dat deze toetsing verzorgt. In het tweede deel van dit hoofdstuk volgt een overzicht van enkele buitenlandse instituten die voor de talen Duits, Engels, Frans, Italiaans en Spaans taaltoetsing verzorgen. De instituten zijn allemaal lid van ALTE, een organisatie die werk maakt van goed en eerlijk toetsen in Europa.

In welke gevallen is het te overwegen om een summatieve toets aan te schaffen?

Docenten die willen toetsen volgens het ERK, kunnen zelf toetsen maken of toetsen uit de methode gebruiken (als de methode zich daarvoor leent). Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om een ERK-toets aan te kopen. Deze optie is vooral het overwegen waard wanneer een officieel erkende certificering nodig of handig is.

ERK-tips voor formatief en summatief toetsen

Het woord 'toetsen' roept waarschijnlijk als eerste associaties op aan een repetitie of proefwerk. Maar leerlingen kunnen ook formatief getoetst worden op andere manieren. De functie van een formatieve toets is met name de leerling feedback te geven op die punten waarop die zich nog kan verbeteren om zodoende bij de summatieve toets een zo goed mogelijk resultaat te behalen.

Hier volgt een aantal tips voor het toetsen met het ERK:

Tip 1:

Informeer leerlingen over het ERK. Geef hun uitleg over de ERK-leerlijn die voor de betreffende taal en het schooltype wordt gehanteerd. Laat leerlingen weten welke ERK-prestatie van hen wordt verwacht aan het einde van elk leerjaar.

Tip 2:

Hanteer bij het beoordelen van het formatief toetsen van vaardigheden dezelfde beoordelingscriteria als bij het summatief toetsen. Een leerling krijgt op die manier het beste inzicht in hoe de beoordeling werkt.

Tip 3:

Denk voor formatief toetsen ook aan andere vormen dan een schriftelijke overhoring. Een kort gesprek aan het begin van een les met één of meerdere leerlingen kan ook een goede vorm van formatief toetsen zijn. Voor deze gesprekjes kunnen onderwerpen of thema's gebruikt worden zoals per niveau beschreven staan in Taalprofielen. De resultaten kunnen genoteerd worden in de docentagenda.

Tip 4:

Zorg voor opgaven die qua niveau aansluiten bij de leerlijn. Deze opgaven kunnen bijvoorbeeld de vorm van taaltaken krijgen. Een taaltaak is zeer geschikt om een leerling te laten reflecteren op zijn eigen prestaties. Meer informatie over taaltaken is te vinden op www.erk.nl/docent/erk_in_de_praktijk/taaltaak/ of op de website van het Taalportfolio, www.europeestaaportfolio.nl.

Tip 5:

Denk aan de mogelijkheid leerlingen taaltaken of opdrachten van verschillend ERK-niveau te geven. Dit maakt het mogelijk te differentiëren. De goed presterende leerling krijgt of kiest een taaltaak van een hoger ERK-niveau, terwijl de wat minder presterende leerling juist gaat werken aan taaltaken of andere opgaven op een lager niveau. Het uitvoeren van een taaltaak kan ook gezien worden als een vorm van formatieve toetsing en beoordeeld worden met dezelfde ERK-beoordelingscriteria.

Tip 6:

Toets regelmatig zodat de vorderingen van leerlingen in beeld worden gebracht. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de ERK-oefentoetsen van Cito. Overdrijf het echter niet: gras groeit niet harder door er steeds een meetlatje naast te leggen.

Tip 7:

Geef bij formatieve, en waar mogelijk ook bij summatieve toetsen, leerlingen altijd feedback op hun werk. Maak eventueel gebruik van een beknopt, makkelijk herkenbaar overzicht met verbeter suggesties, zoals hiernaast afgedrukt.

Tip 8:

Help leerlingen gaandeweg zelf hun werk te evalueren en hun eigen conclusies te trekken. Hiervoor kan het voorbeeld op blz. 18 gebruikt worden.

Format feedback formulier (docent)

Datum:		Naam leerling:			
ERK-niveau: A1 - A2 - B1 - B2		ERK-niveau: A1 - A2 - B1 - B2		ERK-niveau: A1 - A2 - B1 - B2	
Gesprekken voeren		Spreken		Schrijven	
Communicatieve effectiviteit: - ± +		Communicatieve effectiviteit: - ± +		Communicatieve effectiviteit: - ± +	
Woordjes: - ± +		Woordjes: - ± +		Woordjes: - ± +	
Gram: - ± +		Gram: - ± +		Gram: - ± +	
Interactie: - ± +		Vloeiendheid - ± +		Spelling en interpunctie: - ± +	
Vloeiendheid - ± +		Coherentie: - ± +		Coherentie: - ± +	
Coherentie: - ± +		Uitspraak: - ± +			
Uitspraak: - ± +					
Tips:					

Beoordeel je eigen toetsresultaten

Vorbereiding

1. Hoe was mijn voorbereiding op de toets? Geef jezelf een plus (+) of een min (-).

- planning
- leren
- werkhouding in de les
- werkhouding bij huiswerk

2. Ik dacht te presteren op ERK-niveau:

- (luisteren)
- (lezen)
- (gesprekken voeren)
- (spreken)
- (schrijven)

Hoe is het gegaan?

3. Wat voor fouten heb ik gemaakt?

- leerrfouten
- snapfouten
- slordigheidsfouten
- leesfouten (opdracht niet goed gelezen)

4. Mijn ERK-niveau voor deze toets is:

- (luisteren)
- (lezen)
- (gesprekken voeren)
- (spreken)
- (schrijven)

Dit ga ik doen om mezelf te verbeteren:

1.

2.

Summatieve toetsen - internationaal

Voor summatieve toetsing van een ERK-niveau is het prettig om gebruik te kunnen maken van valide, certificerende toetsen.

Hieronder volgt een overzicht van enkele ERK-taaltoetsen van Europese toetsinstituten die aangesloten zijn bij ALTE (www.alte.org). Deze organisatie kent een strenge toelatingsprocedure en staat garant voor de validiteit van de toetsen van de leden.

Het gaat hierbij om ERK-toetsen van de in het land van het instituut gesproken taal. Deze zijn bestemd voor taalleerders voor wie de taal een vreemde taal is. Hieronder volgt een lijst van certificerende toetsen van ALTE-leden die kunnen worden ingezet in het middelbare onderwijs.

Voor meer informatie zie ook: www.erk.nl/docent/toetsing/taalcertificaten/.

Duits - Goethe Institut

Niveau	für Jugendliche	
A1	Fit in Deutsch 1	Start Deutsch 1
A2	Fit in Deutsch 2	Start Deutsch 2
B1	Zertifikat Deutsch für Jugendliche	Zertifikat B1
B2		Zertifikat B2
C1		Zertifikat C1

Engels - University of Cambridge ESOL Examinations

Niveau		
A1	YLE Young Learners Starters YLE Young Learners Movers	
A2	YLE Young Learners Flyers KET for Schools	KET - Key English Test
B1	PET for Schools	PET - Preliminary English Test
B2	FCE for Schools	FCE
C1		CAE
C2		CPE

Frans - CIEP

Niveau	enfants / adolescents	
A1	DELFP Prim A1.1 / DELFP Prim A1 / DELFP Scolaire A1	DILF DELFP A1
A2	DELFP Prim A2 / DELFP Scolaire A2	DELFP A2
B1	DELFP Scolaire B1	DELFP B1
B2	DELFP Scolaire B2	DELFP B2
C1		DALF C1

Spaans - Instituto Cervantes

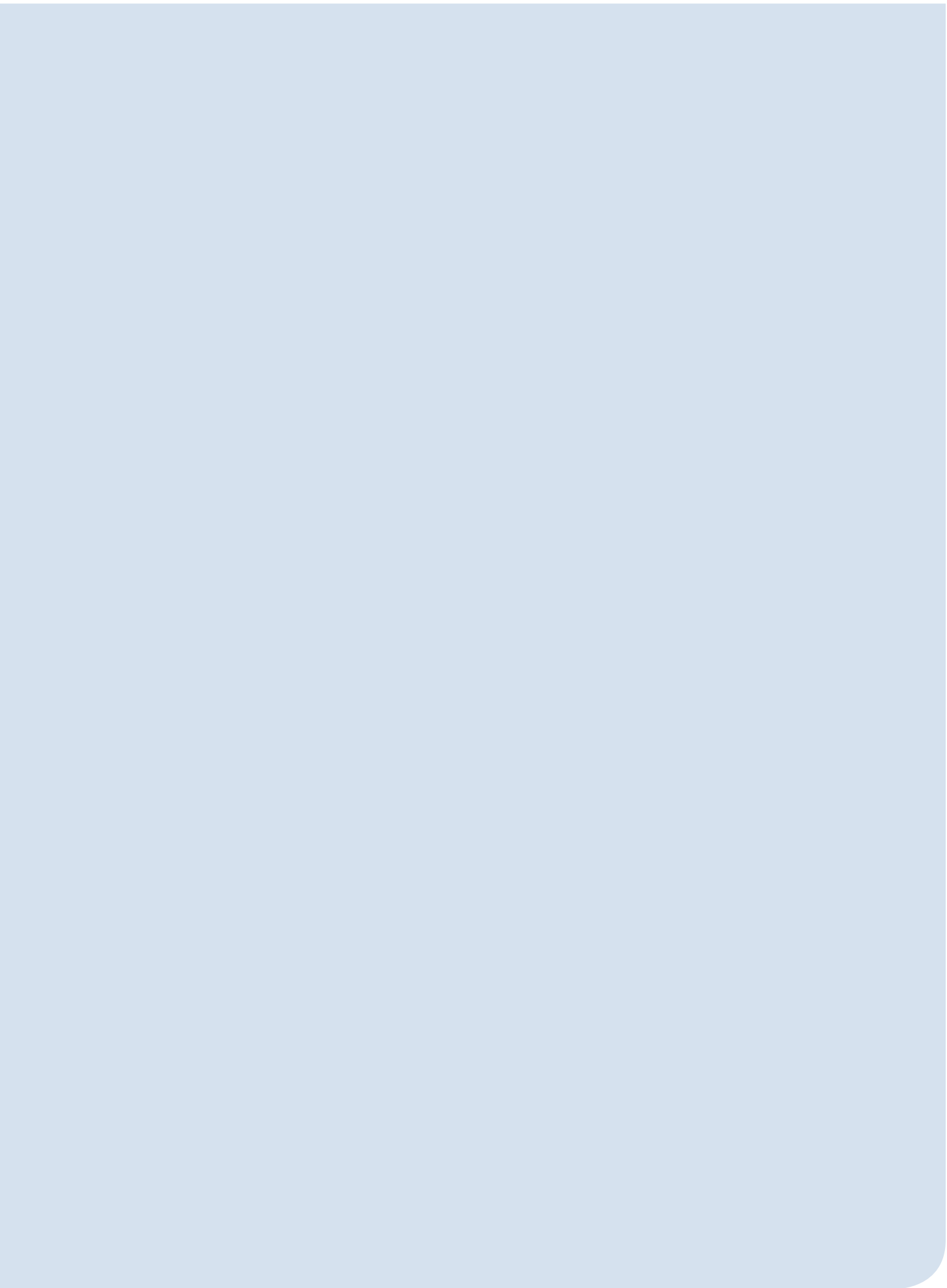
Niveau	escolares 12-17 años	
A1		DELE A1
A2		DELE A2
B1	DELE B1 - escolar	DELE B1
B2		DELE B2
C1		DELE C1

Summatieve toetsen - nationaal

In Nederland heeft Cito de volgende ERK-toetsen beschikbaar - zie ook <http://www.cito.nl>: klik op

voortgezet onderwijs, en kies voor *taaltoetsen met het ERK*. De toetsen zijn erkend door de Raad van Europa maar zijn in het buitenland nog niet zo bekend.

Niveau	vaardigheden	talen
A1	TaalstERK Lezen en Luisteren	Duits, Engels, Frans
A2	TaalstERK Lezen en Luisteren	Duits, Engels, Frans
B1	TaalstERK Lezen en Luisteren	Duits, Engels, Frans
B2	TaalstERK Lezen en Luisteren	Duits, Engels, Frans

De inhoud van ERK-toetsen

Nadat duidelijk is met welk doel een ERK-toets wordt ingezet, moet ook worden bepaald wát er wordt getoetst. Daarom gaan we in dit hoofdstuk in op de inhoud van ERK-toetsen. Daarnaast leggen we uit wat een toetsplan is.

De visie van het ERK op taal

De inhoud van een ERK-toets wordt bepaald door het ERK. Simpel kan het niet, zou je zeggen. Toch schuilt er een addertje onder het gras. De Nederlandse vertaling van het ERK, uitgegeven door de Taalunie, telt 232 blz. en 54 schalen. Het gevaar dreigt al snel dat men door de bomen het bos niet meer ziet. Daarom is het goed om eerst de visie van het ERK nader onder de loep te nemen.

Deze visie wordt uit de doeken gedaan in hoofdstuk 2 van de uitgave van de Taalunie. Een citaat:

'Taalgebruik, met inbegrip van taalleren, omvat de handelingen die worden verricht door mensen die individueel en als sociale wezens een reeks algemene competenties en meer in het bijzonder communicatieve taalcompetenties ontwikkelen. Zij benutten hun competenties in verschillende contexten onder verschillende omstandigheden en met verschillende restricties om taalactiviteiten uit te voeren waarbij taalprocessen betrokken zijn voor het produceren of gebruiken van teksten met betrekking tot onderwerpen in bepaalde domeinen, waarbij zij die strategieën inzetten die het meest geschikt lijken voor de uitvoering van de te verrichten taken. Het bewust volgen (monitoren) van deze handelingen door deelnemers leidt tot versterking of aanpassing van hun competenties.' (Nederlandse Taalunie, 2008)

Dit betekent dat het leren van het Engels, Frans, Duits of Spaans uiteindelijk tot doel heeft om de taalleerder te laten functioneren in het desbetreffende taalgebied. En of het nu gaat om het kopen van een brood in de winkel of het promoten van Nederlandse windmolens bij een buitenlandse overheid, uiteindelijk gaat het erom dat taalleerders bepaalde taken kunnen uitvoeren in de moderne vreemde taal. Met andere woorden: dat ze de winkel uitgaan met dat brood of thuiskomen met die order voor nieuwe windmolens.

Grammatica- en woordenschattoetsen wel of niet ERK-proof?

Voor docenten die ERK-toetsen willen maken is het goed om deze visie in het achterhoofd te houden, want het betekent dat opgaven die de beheersing van vaardigheden evalueren niet kunnen ontbreken. Degenen die zich willen beperken tot het evalueren van woordenschat en/of grammatica en andere ondersteunende vaardigheden kunnen tot op een bepaalde hoogte hun toetsen wel relateren aan het ERK. Er zijn ten slotte schalen geformuleerd voor grammaticale correctheid en het bereik en de beheersing van woordenschat. Het zou echter te ver gaan om te beweren dat toetsen die geïsoleerd kennis van grammatica en woordenschat toetsen helemaal ERK-proof zijn, omdat ze voorbijgaan aan de visie van het ERK op taal.

Maar het toetsen van ondersteunende vaardigheden (woordenschat, grammatica, spelling, uitspraak etc.) is in het Nederlandse vreemdetalenonderwijs wel een veelbesproken onderwerp. Veel docenten gebruiken dit soort toetsen als didactisch hulpmiddel. Leerlingen die weten dat ze een toets leesvaardigheid krijgen zullen de neiging hebben om zich minimaal voor te bereiden: "omdat er toch niets te leren valt". Bij woordenschat en grammatica is dat anders. De taal wordt als het ware aangeboden in hapklare brokken die de leerling eenvoudigweg tot zich kan nemen. De aanname is vervolgens dat leerlingen daardoor ook beter gaan presteren op vaardigheidstoetsen. Of dit inderdaad zo is, is een discussie die we in deze handreiking niet gaan voeren. Feit is dat het toetsen van ondersteunende vaardigheden in het Nederlandse talenonderwijs veel voorkomt en de vraag is hoe dit soort toetsing zich verhoudt tot het ERK.

Hierboven stellen we al dat evaluaties die zich inhoudelijk uitsluitend richten op ondersteunende vaardigheden niet ERK-proof zijn. Maar hoe staat het met een mix van toetsing waarbij enerzijds spreken, lezen, luisteren etc. aan bod komen en anderzijds grammatica, woordenschat, uitspraak etc. Kunnen docenten die het toetsen van ondersteunende vaardigheden sec (dus niet in een communicatieve context) afwisselen met lees-, luister- spreek- en schrijftoetsen wél claimen dat hun evaluatie strookt met de visie van het ERK? Het antwoord hangt af van

het gewicht dat de verschillende onderdelen in de schaal leggen. Het is van belang dat de nadruk ligt op het toetsen van vaardigheden als lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven. Is dat niet het geval, dan wordt het lastig om vol te houden dat men bij toetsing de ideeën heeft gevolgd die leidend waren bij de bedenkers van het ERK.

Vaardigheden apart of geïntegreerd toetsen

Het ERK onderscheidt vijf verschillende vaardigheden:

- lezen
- luisteren
- mondelinge productie-activiteiten (spreken)
- algemene mondelinge interactie (gesprekken voeren)
- schrijven

Betekent dit dat men bij toetsing dit onderscheid zou moeten volgen en dat men dus aparte toetsen moet maken voor elk van deze vaardigheden? Dat ligt inderdaad voor de hand. Bovendien is in het eindexamenprogramma een aparte eindterm beschreven voor deze vaardigheden. Voordeel van deze aanpak is ook dat het de mogelijkheid geeft om 'deelkwalificaties' te halen. Lees- en luistervaardigheid worden in het Nederlandse vreemdetalenonderwijs vaak op een hoger ERK-niveau beheerst dan de productieve vaardigheden. Het is bijvoorbeeld heel goed mogelijk dat een 6 vwo-leerling voor luistervaardigheid Duits presteert op niveau B2 en spreekvaardigheid Duits op niveau B1.

Toch zou het jammer zijn om toetsen waarbij meerdere vaardigheden geïntegreerd worden meteen af te keuren. Vooral omdat men met dit soort toetsen de realiteit soms dicht kan benaderen. Neem bijvoorbeeld een toets waarbij leerlingen eerst de telefoon op moeten nemen en een gesprek moeten voeren. Vervolgens moeten ze op basis van dat gesprek een notitie achterlaten voor iemand anders. Er is een kans dat leerlingen in de werkelijkheid ook met een soortgelijke situatie geconfronteerd worden. Daarmee is deze opdracht, waarbij zowel gespreks- als schrijfvaardigheid een rol spelen, heel levensecht.

Gelukkig biedt het ERK ook een kapstok voor geïntegreerde toetsing, in de vorm van de globale schaal. Deze geeft voor alle niveaus een algemeen beeld waarop taalleerders functioneren. En dit algemene beeld heeft betrekking op meerdere vaardigheden. Geïntegreerde toetsing op basis van het ERK is dus mogelijk. Wel moet men zich daarbij realiseren dat het bij slechte prestaties van leerlingen op de toets lastig te achterhalen is wat daarvan de oorzaak kan zijn. In het geval van bovenstaand voorbeeld: hebben leerlingen slecht gescoord omdat ze moeite hebben met gespreksvaardigheid of vinden ze het lastig om één en ander in de vreemde taal op papier te zetten.

Voordat men beslist over het wel of niet inzetten van geïntegreerde toetsen is het dus goed om eerst na te denken over het doel van de toets. Gaat het bijvoorbeeld om een assessment waarbij vastgesteld moet worden of leerlingen geschikt zijn voor het volgen van een bepaalde buitenlandse opleiding of om een toets die als doel heeft om na te gaan op welke fronten leerlingen achterblijven? Het zal duidelijk zijn dat geïntegreerde toetsen zich beter lenen voor het eerste voorbeeld dan voor het tweede.

Wanneer is de inhoud van een toets ERK-proof?

Er komt heel veel bij kijken om volledige, valide ERK-toetsen te maken:

Er moet sprake zijn van een communicatieve context.	Zie verder in dit hoofdstuk
De leerling moet aangezet worden tot functioneel taalgebruik; het gaat dus niet alleen om het reproduceren van kennis of om vertalen.	Zie verder in dit hoofdstuk
Er moet een goede spreiding zijn van de 5 vaardigheden over de jaren heen.	Zie hoofdstuk 4
Bij elke vaardigheid moeten zoveel mogelijk verschillende toetsvormen worden gebruikt.	Zie hoofdstuk 4
Binnen een toets moet er sprake zijn van een zekere spreiding over de vier domeinen dagelijks leven, publiek domein, domein werk en domein opleiding.	Zie hoofdstuk 5
Binnen een toets moet er sprake zijn van voldoende spreiding over de verschillende can-do statements.	Zie hoofdstuk 5

We gaan nu in op de eerste twee punten. In de volgende twee hoofdstukken komen de overige vier punten aan de orde.

Het ERK-gehalte van een toetsopgave

Het is voor een docent erg praktisch om gebruik te maken van toetsen die al beschikbaar zijn: probleem daarbij is de vraag in hoeverre het wel goede ERK-toetsen zijn als ze niet door een certificerende instelling zijn uitgegeven. Hoe weet je bijvoorbeeld of toetsen die bij een methode horen, wel ERK-proof zijn?

Een voorbeeld.

Kan de toets¹ op de volgende blz. een ERK-toets zijn?

¹ <http://www.hanze.nl/home/Studie+kiezen/Alles+random+de+studie/Goed+van+start/Vraag+en+antwoord+voorbeeldtoets+Engels.htm>

A

Geef aan welke optie correct is in onderstaande zin.

I (1.....) that a jumble-sale (2) next week, in aid of blind children.

1. a. have just heard
b. just hear
c. have just been hearing
d. has just heard
2. a. is holding
b. is holded
c. is hold
d. is being held

B

Maak de zin vragend: welke is correct?

3. You have been to Los Angeles many times.
- a. Many times you have been to Los Angeles?
 - b. To Los Angeles you have been many times?
 - c. Have you been to Los Angeles many times?
 - d. Has you been to Los Angeles many times?

C

Kies het juiste woord in de context

4. (.....) people believe that politicians tell the truth.
- a. Many
 - b. Much
 - c. Lot of
 - d. Any

Als een toets alleen uit dit soort items bestaat, dan is het antwoord nee. Immers, het gaat in dit type toets alleen om het reproduceren van kennis die verder niet in een communicatieve situatie gebruikt wordt.

Is de toets in het voorbeeld dan geen goede toets? De vraag wordt hier eigenlijk verkeerd gesteld. Er zijn veel toetsvormen,² elk met een eigen doel. De toets in het voorbeeld heeft als doel te toetsen of onderwezen lesstof goed is opgenomen. Het is in feite een overhoring van geleerde kennis zonder dat wordt gekeken of deze kennis in een nieuwe, iets andere situatie ook spontaan kan worden toegepast.

ERK-toetsen gaan dus een stap verder. Bij een ERK-toets gaat het er juist om te toetsen wat iemand kan/weet te doen met deze kennis of vaardigheid in de praktijk. Het blijft echter natuurlijk nog steeds zinvol datgene wat geleerd is in repetities en overhoringen terug te vragen. Wel zou het raadzaam zijn het gewicht dat toegekend wordt aan ERK-vaardigheidstoetsen zwaarder te maken dan het gewicht voor dit soort overhoringen of repetities.

Om te bepalen in hoeverre een toetsitem ERK-proof is zou de volgende checklist gebruikt kunnen worden.

² Council of Europe, 2001, p.183.

Checklist ERK-gehalte van toetsitems

1) In hoeverre worden in het toetsitem realistische communicatieve contexten³ gebruikt voor het beoogde ERK-niveau?

Onvoldoende	Voldoende	Goed
Er worden geen (realistische) communicatieve contexten gebruikt.	Er worden wel communicatieve contexten gebruikt maar de contexten zijn niet helemaal realistisch voor het beoogde ERK-niveau. Of er wordt een communicatieve context gebruikt die eigenlijk toch gekunsteld is.	Er worden communicatieve contexten gebruikt die realistisch zijn voor het beoogde ERK-niveau.

2) In hoeverre wordt in het toetsitem een creatief gebruik van kennis (bijvoorbeeld grammatica en woordenschat) gevraagd?

Onvoldoende	Voldoende	Goed
Er wordt gevraagd naar uit het hoofd geleerde kennis. Deze hoeft slechts gereproduceerd te worden.	Er wordt gevraagd om kennis toe te passen. Dit gebeurt wel volgens een al inge oefend standaard stramien.	Er wordt gevraagd om kennis creatief toe te passen.

3) In hoeverre sluit het toetsitem aan bij de can-do statements van het te toetsen ERK-niveau?

Onvoldoende	Voldoende	Goed
Er is geen relatie met een of meerdere can-do statements.	Er is wel een impliciete relatie met een of meerdere can-do statements maar die is niet expliciet gemaakt.	Er is een duidelijk omschreven relatie met de can-do statements.

Hoe scoren de volgende voorbeelden van toetsitems met behulp van de checklist? Bekijk de opgaven en geef een oordeel. Op blz. 29 kunt u scores vergelijken.

³ Onder realistische communicatieve contexten wordt verstaan: passend en voorstelbaar bij het beoogde niveau. Voorbeeld op A1-niveau: gesprekken voeren – kan zichzelf voorstellen, bijvoorbeeld aan een groepje leeftijdgenoten tijdens een verblijf op een buitenlandse camping (DL). Voor een compleet overzicht, zie Liemberg en Meijer, 2004.

Voorbeeld 1: een onderdeel van een schrijftoets Duits

Je bent op uitwisseling geweest met een leerling van een school in Duitsland.

Je stuurt een email naar je gastfamilie.

Je mailt ook een vakantiefoto van jezelf als bijlage.

In je mail komen de volgende punten aan de orde:

- Groet.
- Vraag hoe het met hen gaat.
- Schrijf dat je ook een foto van je vakantie stuurt.

Maak 3 korte zinnen over de foto.

Sluit je mail af.

Voorbeeld 2: een onderdeel van een gesprekstoets Spaans

A2	Informeel gesprekken	Kan in alledaagse situaties op eenvoudige manier bekenden en onbekenden aanspreken, groeten, zich bij hen voor iets verontschuldigen.	Iemand op straat aanspreken, om een inlichting vragen en bedanken.
----	-------------------------	---	--

Opgave

Vind het busstation.

Situatie

Je bent bij de oude kathedraal in Salamanca en je wilt naar het busstation om terug te gaan naar Sevilla, waar je verblijft. Je ziet een vv-kiosk en je loopt er naar toe om de weg te vragen.

Opdracht

Vraag de weg naar het busstation. Denk aan de volgende stappen:

- je begint netjes bij het aanspreken;
- je stelt de vraag;
- je hebt het niet goed verstaan, je vraagt om herhaling;
- met behulp van de kaart die de vv-medewerker aan jou geeft, herhaal je de aanwijzingen om er zeker van te zijn dat je het goed hebt begrepen;
- je bedankt en neemt afscheid.

Voorbeeld 3: een spreektoets Engels

Presentatieopdracht B1 Engels

Wat moet je doen?

Een presentatie geven over Turkije als vakantiebestemming.

Waarom moet je presentatie in elk geval voldoen?

De lengte van de presentatie is minimaal 10 minuten.

Je maakt gebruik van powerpoint.

Vertel in je presentatie in elk geval:

- dat je vorig jaar nog in Turkije bent geweest;
- dat je er graag dit jaar weer naar toe wilt gaan;
- dat het daar altijd mooi weer is;
- dat de kosten voor verblijf daar erg meevallen;
- dat er goede scooters te huur zijn;
- dat deze bestemming vooral voor jongeren erg geschikt is;
- dat je wel graag nog wat hulp wilt bij het boeken van de reis.

Schrijf je presentatie eerst uit en lever deze min. 1 week van tevoren in bij je docent.

Let op: tijdens je presentatie mag je je tekst niet voorlezen!

Scores volgens de checklist ERK-gehalte van toetsitems

	1) In hoeverre worden in het toetsitem realistische communicatieve contexten gebruikt voor het beoogde ERK-niveau?	2) In hoeverre wordt in het toetsitem een creatief gebruik van kennis (bijv. grammatica en woordenschat) gevraagd?	3) In hoeverre sluit het toetsitem aan bij de can-do statements van het te toetsen ERK-niveau?
Voorbeeld 1	<p>Het beoogde ERK-niveau staat niet vermeld. De context is op zich wel realistisch.</p> <p>Eindoordeel daarom: voldoende</p>	<p>Er wordt gevraagd om kennis creatief toe te passen.</p> <p>Eindoordeel daarom: goed</p>	<p>Er is wel een impliciete relatie met een of meerdere can-do statements maar de relatie is niet expliciet gemaakt.</p> <p>Eindoordeel daarom: voldoende</p>
Voorbeeld 2	<p>Het beoogde ERK-niveau staat vermeld. De context is in lijn met het beoogde ERK-niveau.</p> <p>Eindoordeel daarom: goed</p>	<p>Er wordt gevraagd om kennis toe te passen. Het gaat hierbij echter waarschijnlijk wel om een ingeoeffende standaard context.</p> <p>Eindoordeel daarom: voldoende</p>	<p>Er is een duidelijk omschreven relatie met de can-do statements.</p> <p>Eindoordeel daarom: goed</p>
Voorbeeld 3	<p>Het beoogde ERK-niveau staat vermeld. De context lijkt in lijn met het beoogde ERK-niveau. Echter, het is gekunsteld om van te voren iemand voor te schrijven wat zijn favoriete vakantiebestemming dient te zijn, die hij vervolgens als eigen keuze moet presenteren.</p> <p>Eindoordeel daarom: onvoldoende</p>	<p>Het lijkt of er wordt gevraagd om kennis creatief toe te passen. Echter, bij deze opdracht wordt geen creatief taalgebruik gestimuleerd. De instructie alles eerst op te schrijven, sterkt de leerling in het 'oplepelen' van uit het hoofd geleerde zinnen.</p> <p>Eindoordeel daarom: onvoldoende</p>	<p>Het lijkt of er een relatie is met een of meerdere can-do statements. Echter, het ERK gaat uit van creatief taalgebruik - zie de gedetailleerde descriptors bij 'spreken B1'. Bij deze opdracht is geen sprake van creatief taalgebruik maar van voorgestructureerde, uit het Nederlands vertaalde, zinnen. Door de manier waarop de opdracht is uitgewerkt, wordt er bovendien eerder schrijfvaardigheid getoetst dan spreekvaardigheid.</p> <p>Eindoordeel daarom: onvoldoende</p>

Wanneer toetsen: een meerjarenplan

Wat is een toetsmeerjarenplan en waar dient dit voor?

Om te waarborgen dat de vaardigheden die het ERK onderscheidt voldoende aan bod komen, is het aan te bevelen om een meerjarenplan te maken. Zo'n plan is een overzicht waarmee docenten ervoor kunnen zorgen dat de vaardigheden gedekt worden door een mix van toetsvormen. De definitie van een toetsvorm is een verzameling toetsopgaven met soortgelijke kenmerken (Roelofs en Visser, 2011). Ter illustratie, schrijfvaardigheid kan de ene keer getoetst worden met behulp van een computer based test (CBT) waarin een e-mail moet worden verstuurd van minstens 200 woorden, en de andere keer met een schriftelijke toets waarbij leerlingen steeds verbindingszinnen tussen alinea's moeten schrijven.

Bij de uitwerking van een toetsmeerjarenplan staan de volgende vragen centraal:

Vraag 1: Met welke toetsvormen worden de verschillende vaardigheden gemeten?

Bij het opstellen van een toetsmeerjarenplan is het zaak een evenwicht te vinden in het gebruik van verschillende toetsvormen. Dit evenwicht zorgt ervoor dat zwakke kanten van de ene toetsvorm gecompenseerd worden door de sterke kanten van de andere. Om bij het voorbeeld van hierboven te blijven: een schriftelijke toets waarin verbindingszinnen moeten worden geschreven is waarschijnlijk betrouwbaarder dan een CBT waarbij een e-mail van 200 woorden moet worden opgesteld. Dat komt omdat het makkelijker is om leerlingen te vergelijken op basis van een serie afzonderlijke zinnen dan op basis van een hele tekst. Daarnaast is de context van de schriftelijke toets met verbindingszinnen ook nog eens vrij dwingend, wat het eenvoudiger maakt om een sluitend correctievoorschrift op te stellen.

Aan de andere kant is een CBT waarbij een e-mail moet worden geschreven levensechter dan een schriftelijke toets waarin een verbindingszin tussen twee alinea's moet worden gegeven. Daarnaast wordt het begrip schrijfvaardigheid ook beter benaderd dan in de schriftelijke toets, omdat er ook daadwerkelijk een hele tekst moet worden geschreven (we spreken dan van valide toetsing). Alle aspecten die hierbij een rol spelen: plannen, argumenteren, formuleren, kennis van woordenschat en zinsbouw, publieksgericht schrijven etc. komen hierbij aan bod.

We zien dus dat de ene toetsvorm (schriftelijke toets met verbindingszinnen) waarschijnlijk redelijk betrouwbaar is, maar minder valide, terwijl de andere toetsvorm (CBT waarin een e-mail moet worden geschreven) wel valide is maar minder betrouwbaar. Afwisseling van beide toetsvormen leidt tot een gevarieerd geheel zodat men een goed beeld krijgt van hoe de leerling er nu eigenlijk voor staat.

Vraag 2: Hoe worden toetsen gespreid over de tijd?

Om toetsen in de onder- en bovenbouw goed te kunnen spreiden over de tijd is het handig om een jaarplanning te maken of een planning per periode. Hiermee kan een te grote toetsdruk voor leerlingen worden voorkomen.

Vraag 3: Komen alle vaardigheden aan bod?

Als het goed is, maakt het toetsplan in één oogopslag duidelijk of alle vaardigheden worden getoetst.

Vraag 4: Welk gewicht krijgen de verschillende toetsen?

In het meerjarenplan wordt aangegeven hoe het eindoordeel per leerling tot stand komt. Door aan de toetsen verschillende gewichten toe te kennen kan men ervoor zorgen dat de ene vaardigheid meer nadruk krijgt dan de andere (zie het ingevulde toetsplan in het tweede deel van dit hoofdstuk). Aan de andere kant kan men met behulp van gewichten ook compenseren voor een vaardigheid die relatief vaak wordt getoetst.

Bepalen wat en wanneer te toetsen

Het is op een school gebruikelijk dat elke sectie aan het begin van het schooljaar een PTA en/of een studiewijzer maakt voor alle klassen. Om de leerlijn goed te laten doorlopen van onder- naar bovenbouw raden we echter aan om eerst een globale meerjarenplanning te maken voor onder- én bovenbouw. Als de sectie heeft besloten met het ERK te gaan werken, moeten de ERK-niveaus daarin verwerkt worden. Vervolgens kan vorm gegeven worden aan een gedetailleerde planning voor het toetsplan per leerjaar, of een deel daarvan.

Dit zou op de volgende manier kunnen gebeuren:

Stap 1:

Maak een overzicht van het huidige programma van toetsing van zowel onder- als bovenbouw. Op blz. 33 staat een eenvoudig voorbeeld-meerjarenoverzicht. Voeg naar behoefte kolommen of rijen toe.

Stap 2:

Breng als sectie de huidige situatie in kaart en bespreek vervolgens hoe het gewenste meerjarenprogramma van toetsing eruit zou moeten zien. Denk daarbij aan de spreiding van de toetsen over de verschillende (ondersteunende) vaardigheden en aan de weging. Raadpleeg voor het ERK-streefniveau per leerjaar en schoolsoort www.erk.nl/docent/streefniveaus.

Gebruik eventueel een kleurcodering voor gewenste aanpassingen om snel te kunnen zien waaruit de wijzigingen bestaan.

Stap 3:

Stel vervolgens het globale toetsprogramma per leerjaar vast. Houd rekening met het eventueel gewenste verschil tussen 'repetities/overhoringen' en 'vaardigheidstoetsen' (zie ook hoofdstuk 3). Maak tot slot de gedetailleerde toetsprogramma's per toetsperiode.

Stap 4:

Zorg ervoor dat elke vaardigheid minimaal 1 keer per leerjaar aan bod komt.

Stap 5:

Zorg voor afwisseling in toetsvormen (zie blz. 30).

Stap 6:

Evalueer de toetscyclus regelmatig en stel hem bij waar nodig of gewenst.

Een voorbeeld van een ERK toetsmeerjarenplan en een gedetailleerd periodeplan staan op de volgende blz. weergegeven.

Format toetsmeerjarenplan vmbo bb/kb/gl/tl

	Klas 1				Klas 2				Tot.	Klas 3				Klas 4				Tot.		
	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4	1	2	3	4			
Toetsperiode																				
Lees-vaardigheid (tekstbegrip)																				
Grammatica																				
Woordenschat																				
Schrijf-vaardigheid																				
Kijk- luister-vaardigheid																				
Mondelinge taalvaardigheid																				
.....																				

Format toetsmeerjarenplan havo

	Klas 1				Klas 2				Klas 3				Tot.
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
Toetsperiode	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	Tot.
Lees-vaardigheid (tekstbegrip)													
Grammatica													
Woordenschat													
Schrijf-vaardigheid													
Kijk- luister-vaardigheid													
Mondelinge taalvaardigheid													
.....													

Format toetsmeerjarenplan vwo

	Klas 1				Klas 2				Klas 3				Klas 4				Klas 5				Klas 6				Tot.			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
Toetsperiode	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Lees-vaardigheid (tekstbegrip)																												
Grammatica																												
Woordenschat																												
Schrijf-vaardigheid																												
Kijk- luister-vaardigheid																												
Mondelinge taalvaardigheid																												
.....																												

Voorbeeld van een ingevuld globaal meerjarentoetsplan

Toetsplan Frans vwo – huidige situatie

	Klas 1				Klas 2				Klas 3				Tot.	Klas 4				Klas 5				Klas 6			Tot.								
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	1		2	3						
Toetsperiode	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	1	2	3				
Lees-vaardigheid (tekstbegrip)					1	2			1	2			1	2			1	2			1	2		1	2		1	2					17x
Grammatica	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				7x
Woordenschat	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2				6x
Schrijf-vaardigheid																														9x SE 30%			
Kijk- luister-vaardigheid																														11x SE 30%			
Mondelinge taalvaardigheid																														4x SE 20%			
.....																														SE 5%			

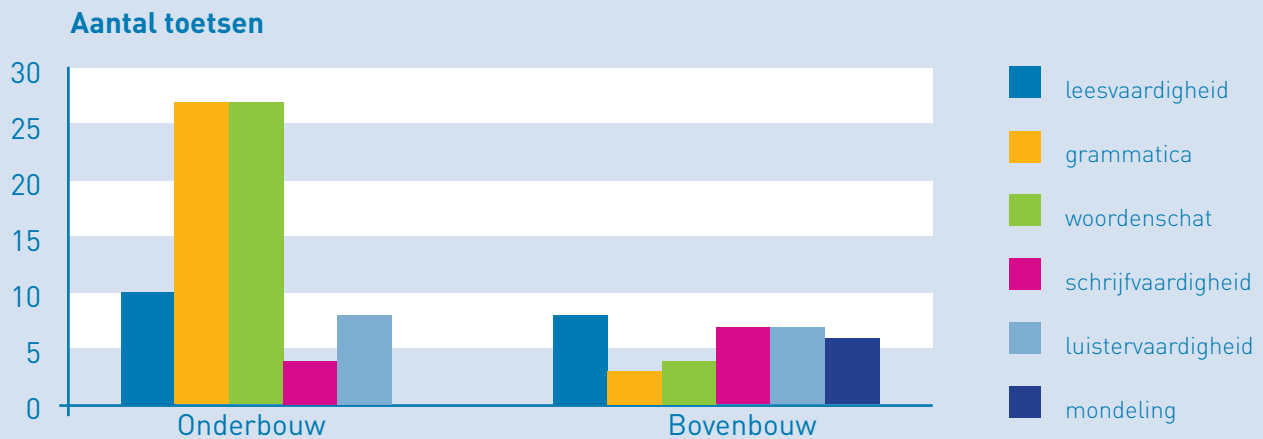
x=wegingsfactor

Toetsplan Frans vwo – gewenste situatie (speerpunt van deze sectie: eerder beginnen met vaardigheidstoetsen – met ERK-niveaus)

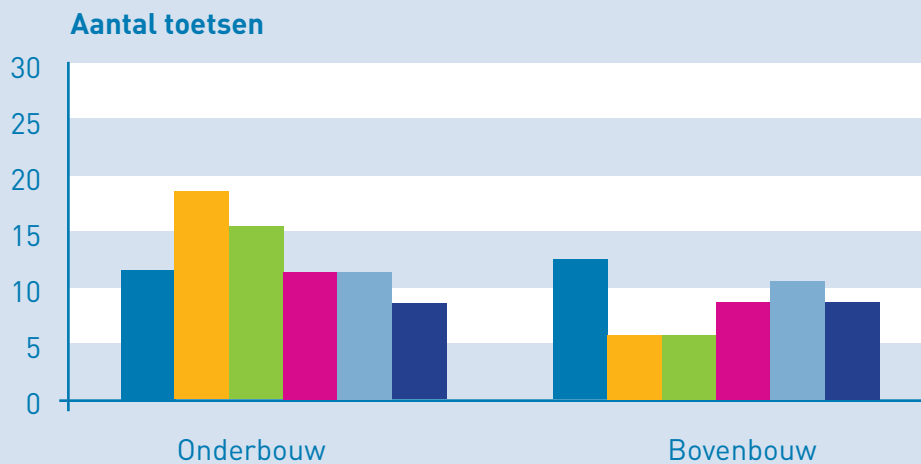
	Klas 1				Klas 2				Klas 3				Klas 4				Klas 5				Klas 6				
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	Tot.	
Toetsperiode																									
Lees-vaardigheid (tekstbegrip)			1 2x A			1 2x A		1 3x A		1 2x A		1 3x A		1 2x A		1 3x A		1 2x A		1 2x B		1 2x B		13x	
Grammatica	1 1x	2 1x 1x	1 1x	1 3x	2 1x 3x	1 1x	1 1x	1 1x	1 2x 1x	1 1x	1 1x	1 1x	1 1x	1 1x	1 2x	1 1x	1 1x	1 1x	1 2x					6x	
Woordenschat	1 1x	1 2x	1 2x	1 1x	1 1x 2x	1 1x 2x	2 1x 2x	1 1x 2x	1 1x 1x	1 1x 1x	1 1x 1x	1 1x 1x	1 1x 1x	1 1x 1x	1 2x	1 1x	1 1x	1 1x	1 2x					6x	
Schrijf-vaardigheid	1 1x					1 2x A1			1 2x	1 2x	1 3x A1/A2		1 2x	1 2x	1 2x A2/B1				1 2x A2/B1					9x SE 25%	
Kijk- luister-vaardigheid	1 1x		1 1x			1 2x A1		1 3x		1 2x	1 3x A2		1 2x	1 2x	1 2x A2/B1				1 2x B1/B2					11x SE 25%	
Mondelinge taalvaardigheid				1 3x A1			1 3x A1/A2		1 3x A2		1 3x A2		1 3x A2		1 3x A2				1 3x B1					9x SE 25%	
.....																					SE 7,5%			SE 10%	SE 25%

x=wegingsfactor

Meerjarenplan Frans - huidig

Meerjarenplan Frans - gewenst

LET OP: In dit voorbeeld is geen rekening gehouden met toetsen waarin verschillende onderdelen (bijvoorbeeld woordenschat, grammatica en lezen) worden gecombineerd. Deze kunnen echter in het overzicht wel worden opgenomen door getallen als 0,3, 0,5 enz. op te nemen.

Om een analyse te maken van de verhoudingen tussen de toetsen in onder- en bovenbouw, kan gebruik gemaakt worden van gedigitaliseerde Excel-formats die te vinden zijn op www.erk.nl (docent > ERK en toetsing).

Voorbeeld gedetailleerd toetsplan voor één toetsperiode

Klas gym3 – versterkt Engels Periode 3					
Onderdeel	ERK-niveau	Datum	Toetsinhoud	Toetsvorm	Weging
Leesvaardigheid (tekstbegrip)					
Grammatica		PW-week 14	gerund, passive voice, use of present perfect	volgens Cambridge ESOL	1x
Woordenschat		PW-week 14	woordenlijsten hfst 10 t/m 13	gap text	1x
Schrijfvaardigheid	B1	week 10	schrijftoets over 'The boy in the striped pyjamas'	recensie	3x
Kijk-luistervaardigheid					
Mondelinge taalvaardigheid (spr+gv)	B1	ged. hele periode, in de les	taaltaak: populaire Engelse TV-programma's	presentatie (4 min.) en reageren op vragen van medeleerlingen.	2x
Literatuur					

Een toetsmatrijs maken voor een ERK-toets

Als alle toetsen met behulp van het meerjarenplan zijn ingepland, kun je aan de slag met de inhoud van de toetsen. Voordat je als docent start met het bedenken van opdrachten is het echter aan te bevelen om een toetsmatrijs te maken. Hiermee zorg je ervoor dat de toetsinhoud op een evenwichtige manier aan bod komt. Want een toets die uitsluitend bestaat uit opdrachten waarin gemaaid moet worden met partnerscholen is in de ogen van de leerlingen misschien leuk, maar inhoudelijk heel beperkt. Subvaardigheden als aantekeningen maken, berichten opstellen, formulieren invullen, verslagen en rapporten of vrij schrijven komen in de toets immers niet aan de orde en ook de verschillende domeinen blijven onderbelicht. In dit hoofdstuk wordt nader beschreven wat een toetsmatrijs precies is en waarvoor deze kan worden gebruikt.

Wat is een toetsmatrijs en waar dient deze voor?

De klassieke definitie van een toetsmatrijs is een tabel waarin wordt aangegeven hoe de opgaven worden verdeeld over twee dimensies: inhoudscategorieën en gedragscategorieën. Deze verdeling maakt het mogelijk om systematisch te werk te gaan. Dit heeft een aantal voordelen (Visser en Roelofs, 2011):

1. Je kunt vermijden dat er te veel opdrachten worden gemaakt die gericht zijn op dezelfde subvaardigheid of op hetzelfde domein.
2. Je kunt garanderen dat alle subvaardigheden en domeinen aan bod komen.
3. Je kunt bij paralleltoetsen (toetsen voor parallelklassen of herkansingstoetsen) de gelijkwaardigheid tussen die toetsen vergroten door ze beide op te stellen aan de hand van één toetsmatrijs.
4. De toetsmatrijs kan dienen als een verantwoording van de inhoud van de toets naar anderen, zoals collega-vakdocenten en inspectie.
5. Je kunt nagaan of de inhoud van bestaande toetsen geschikt is voor het toetsen volgens het ERK.

De inhoudscategorieën van een toetsmatrijs voor het ERK (domeinen)

De eerste dimensie die bij een toetsmatrijs wordt onderscheiden is de inhoudscategorie. Bij een ERK-toets zou men zich daarbij kunnen richten op de domeinen. Domeinen zijn contexten waarbinnen taalactiviteiten plaatsvinden. Elk domein kent een eigen soort taalgebruik. Switchen van de ene naar de andere context levert dan ook nogal eens problemen op. Iedereen kent wel voorbeelden van personen die uitstekend mee kunnen komen in de vreemde taal zolang er maar over het werk wordt gepraat. Neemt het gesprek opeens een andere wending en komt een huis-, tuin- en keukenonderwerp zoals bijvoorbeeld een mierenplaag aan de orde, dan staat diezelfde persoon met de mond vol tanden. Kortom: domeinen zijn heel bepalend voor het soort taalgebruik dat men nodig heeft en lenen zich daarom goed voor een indeling in inhoudscategorieën. Het ERK definieert er vier:

- het publieke domein
- het persoonlijke domein (hierna ook wel aangeduid als 'dagelijks leven')
- het professionele domein (hierna ook wel aangeduid als 'werk')
- het educatieve domein (hierna ook wel aangeduid als 'opleiding')

'Het publieke domein verwijst naar alles wat verband houdt met gewone sociale interactie: zakelijke en bestuurlijke instanties, openbare diensten, culturele activiteiten en vrijetijdsbestedingen met een publiek karakter, betrekkingen met de media, enzovoort. In aanvulling hierop behelst het persoonlijke domein familiebetrekkingen en individuele sociale gewoonten. Het professionele domein omvat alles wat te maken heeft met iemands activiteiten en betrekkingen tijdens de uitoefening van zijn of haar beroep. Het educatieve domein heeft betrekking op de leer- en trainingscontext (over het algemeen van institutionele aard) waarin het doel is bepaalde kennis en vaardigheden te verwerven.' (Nederlandse Taalunie, 2008)

De gedragscategorieën van een toetsmatrijs voor ERK (subvaardigheden)

De tweede dimensie van een klassieke toetsmatrijs gaat in op gedragscategorieën. Daarbij wordt meestal een onderscheid gemaakt tussen gedrag van een lagere orde, zoals bijvoorbeeld het reproduceren van kennis en gedrag van een hogere orde, zoals bijvoorbeeld het schrijven van een essay (Visser en Roelofs, 2011), (Pennewaard, 2011). Bij het toetsen van luisteren, lezen, gesprekken voeren etc. gaat het vrijwel altijd om gedrag van een hogere orde. Werkt men met het ERK, dan ligt het voor de hand om bij het kiezen van gedragscategorieën uit te gaan van de schalen die zijn beschreven. Daarbij moeten echter wel keuzes worden gemaakt. Het aantal schalen is nu eenmaal te groot om ze allemaal apart te bevragen.

De schalen van het ERK kunnen worden opgesplitst in drie hoofdcategorieën:

- schalen voor vaardigheden zoals bijvoorbeeld spreken of schrijven;
- schalen voor strategieën zoals bijvoorbeeld planning of compensatie;
- schalen voor ondersteunende vaardigheden zoals bijvoorbeeld grammaticale correctheid of coherentie en cohesie.

Voor de vaardigheden geldt vervolgens dat ze zijn opgesplitst in subvaardigheden. Deze zijn in onderstaande tabel weergegeven. Door de subvaardigheden als uitgangspunt te nemen van toetsconstructie kan men zorgen voor een zo groot mogelijke dekking van de schalen uit de drie hoofdcategorieën die hierboven zijn beschreven. Dat komt omdat bij het bevragen van de subvaardigheden de schalen voor strategieën en ondersteunende vaardigheden impliciet worden meegenomen. Om bijvoorbeeld informele gesprekken te begrijpen op niveau B1 moeten leerlingen immers ook strategieën beheersen op dat niveau. Datzelfde geldt voor een ondersteunende vaardigheid zoals bijvoorbeeld woordenschat.

Overzicht van de vaardigheden en subvaardigheden volgens Taalprofielen

Vaardigheid	Luisteren	Lezen
Subvaardigheden	Gesprekken tussen moedertaal-sprekers verstaan	Correspondentie lezen
	Luisteren als lid van een live publiek	Oriënterend lezen
	Luisteren naar aankondigingen en instructies	Lezen om informatie op te doen
	Luisteren naar tv, video- en geluids-opnames	Instructies lezen
Vaardigheid	Luisteren	Lezen
Subvaardigheden	Monologen	Correspondentie
		Aantekeningen, berichten, formulieren
	Een publiek toespreken	Verslagen en rapporten
		Vrij schrijven
Vaardigheid	Gesprekken voeren	
Subvaardigheden	Informeel gesprekken	
	Bijeenkomsten en vergaderingen	
	Zaken regelen	
	Informatie uitwisselen	

Uit de tabel kunnen we afleiden dat een ERK-toets voor schrijven in zou moeten gaan op vier verschillende subvaardigheden, te weten: (1) aantekeningen maken, berichten opstellen, formulieren invullen, (2) verslagen en rapporten, (3) vrij schrijven en (4) correspondentie. Dit houdt in dat er voor elk van de vijf vaardigheden een aparte toetsmatrijs gemaakt moet worden. Overigens zijn er veel opdrachten te bedenken waarmee meerdere subvaardigheden worden gedekt. Bij een gespreksopdracht waarbij 'zaken moeten worden geregeld' is er bijvoorbeeld ook al snel sprake van 'informatie-uitwisseling'.

Een concreet voorbeeld van een toetsmatrijs

Een voorbeeld van een toetsmatrijs voor schrijven wordt hierna gegeven. In de rijen zijn de subvaardigheden weergegeven. Deze zijn in dit voorbeeld nader uitgewerkt in can-do statements voor niveau A2, met uitzondering van de subvaardigheid 'verslagen en essays', omdat de opstellers van het ERK geen can-do statements hebben kunnen bedenken die geschikt waren voor leerlingen op dit niveau. Per subvaardigheid worden meestal meerdere can-do statements genoemd. Hieruit kan men bij het samenstellen van een toets een keuze maken. Het is dus niet verplicht om alle can-do statements die bij een subvaardigheid genoemd worden, te bevragen. Ten behoeve van de domeinen zijn ten slotte verschillende kolommen aangemaakt. In het witte gedeelte van de tabel kan worden aangegeven welke opgave betrekking heeft op welke subvaardigheid en welk domein. Wil men een andere vaardigheid toetsen, of een ander niveau, dan moet de tabel worden aangepast (zie het tweede deel van dit hoofdstuk).

Ingevulde toetsmatrijs voor schrijven op niveau A2

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A2				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een eenvoudig persoonlijk briefje of e-mail schrijven. • Kan aan een contactpersoon een korte bevestiging (e-mail of fax) van gemaakte afspraken schrijven. • Kan aan een eenvoudige chatsessie deelnemen. 	opgave 2			opgave 3	2
Aantekeningen, berichten, formulieren	<ul style="list-style-type: none"> • Kan standaardformulieren invullen. • Kan eenvoudige notities en aantekeningen maken voor zichzelf. • Kan eenvoudige notities en aantekeningen maken voor anderen. • Kan korte, eenvoudige berichten schrijven over zaken van direct belang. 		opgave 4			1
Vrij schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in korte, eenvoudige zinnen vertrouwde zaken beschrijven. • Kan in korte, eenvoudige zinnen een persoon beschrijven. • Kan kort en eenvoudig een gebeurtenis of een ervaring beschrijven. 			opgave 1		1
Aantal opgaven per domein		1	1	1	1	Eind-totaal: 4

De uitwerking van de toetsmatrijs uit bovenstaand voorbeeld kan leiden tot de volgende schrijftoets: (zie volgende blz.)

Toets schrijfvaardigheid Frans, niveau A2

Deze toets bestaat uit vier opgaven. Bij elke opgave moet je een kort stukje tekst schrijven. Hiervoor gebruik je het antwoordblad dat bij deze toets hoort.

Opgave 1

Can-do statement: Kan in korte, eenvoudige zinnen vertrouwde zaken beschrijven (vrij schrijven)
Domein: opleiding

Je volgt een cursus Frans in het buitenland. Tijdens de eerste les moeten alle cursisten iets over zichzelf schrijven. Schrijf een korte paragraaf over jezelf waarin je je voorstelt. Vertel hoe oud je bent en uit welk land je komt. Leg ook uit waarom je graag Frans wilt leren.

Opgave 2

Can-do statement: Kan een eenvoudig persoonlijk briefje of e-mail schrijven (correspondentie)
Domein: dagelijks leven

Je schrijft een e-mail naar een Franse vriendin om haar uit te nodigen tijdens de zomervakantie. Vermeld een datum en stel voor wat jullie tijdens de vakantie kunnen gaan doen.

Opgave 3

Can-do statement: Kan een eenvoudig persoonlijk briefje of e-mail schrijven (correspondentie)
Domein: werk

Je bent op zoek naar een baantje tijdens de zomervakantie. Toevallig hebben je ouders goed contact met een Franse campingbaas. Hij is op zoek naar vakantiekrachten en heeft je gevraagd om in juli of augustus op zijn camping te komen werken. Schrijf de campingbaas een e-mail waarin je positief op zijn verzoek reageert. Vermeld hoeveel weken je kunt komen en stel een vraag over je salaris.

Opgave 4

Can-do statement: Kan standaardformulieren invullen (aantekeningen, berichten, formulieren)
Domein: publieke sector

Je hebt in een Franse trein een koffer laten staan. Je kijkt op de site van de Franse spoorwegen en vindt een formulier voor het aangeven van vermiste voorwerpen. Vul dit formulier in (zie antwoordblad). Vermeld je persoonlijke gegevens, geef aan wat je mist en geef een beschrijving ervan (kleur en merk).

De ervaring leert dat het bedenken van opdrachten gespreid over domeinen en subvaardigheden tot een heel gevarieerd en aantrekkelijk geheel leidt. Bovendien zorg je er op deze manier voor dat het taalmateriaal waar leerlingen mee in aanraking komen een goede afspiegeling vormt van wat ze in het dagelijks leven over de grens nodig hebben. Voor leesvaardigheid houdt dit echter in dat je je niet alleen maar kunt baseren op artikelen uit tijdschriften en de krant, want die vallen alleen onder het publieke domein. Om een goede spreiding te krijgen, moeten ook teksten worden toegevoegd uit de andere domeinen: bijvoorbeeld een zakelijke brief, een e-mail met pakinstructies voor een vakantiereis en een brochure voor een zomercursus. Dit vergt over het algemeen iets meer speurwerk. De kunst is daarbij om de belevingswereld van de leerling niet te veel uit het oog te verliezen. Want het is niet de bedoeling om leerlingen vanaf de eerste toets al te confronteren met leveringsvoorwaarden van kantoormeubilair of aanwijzingen van de belastingdienst. Een vacaturetekst waarin studenten worden opgeroepen om bij te verdienen bij McDonalds is dan een goed alternatief.

Werken met een ERK-toetsmatrijs

Stap 1:

Raadpleeg je toetsmeerjarenplan (zie hoofdstuk 4). Maak een keuze voor één of meerdere vaardigheden die getoetst moeten worden.

Stap 2:

Zoek het format van de toetsmatrijs van de betreffende vaardigheid. Let daarbij op het juiste ERK-niveau.

Zie verder in dit hoofdstuk voor voorbeelden van kant-en-klare toetsmatrijzen die als format kunnen worden gebruikt. In deze formats zijn de can-do statements uit de publicatie *Taalprofielen* gebruikt. Docenten kunnen echter ook:

- de can-do statements zoals opgenomen in de tekst van het ERK gebruiken (Taalunie, 2008, hoofdstuk 4: p. 43-94);
- voor andere can-do statements kiezen of andere can-do statements toevoegen, mits deze afgeleid zijn uit de tekst van het ERK.

Stap 3:

Bespreek in de sectie welke van de vier domeinen: dagelijks leven, publiek domein, opleiding of werk, wel of juist niet getoetst moet/moeten worden. Zie hoofdstuk 5, blz. 40.

Stap 4:

Bespreek in de sectie welke subvaardigheden bevroegd moeten worden. Kies vervolgens voor een can-do statement. Zorg ervoor dat uiteindelijk in de toetsen op hetzelfde ERK-niveau zoveel mogelijk subvaardigheden bevroegd worden.

Stap 5:

Bedenk hoeveel toetsitems passen bij de gekozen domeinen en subvaardigheden. Noteer het aantal toetsitems in de laatste kolom en de rij. Houd hierbij rekening met de (maximale) duur die de toets mag hebben.

Stap 6:

Als de toetsmatrijs, de blauwdruk voor de toets, klaar is, moeten er toetsopdrachten worden bedacht.

Als de sectie al een itemvoorraad heeft aangelegd, kan de toets nu natuurlijk snel worden samengesteld.

In de praktijk is het vaak passen en meten om een evenwichtige toets samen te stellen. Door de gekozen items over de toetsmatrijs heen te leggen, wordt wel snel zichtbaar of er nog hiaten zijn, of dubbelingen.

Luisteren

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Luisteren naar aankondigingen en instructies	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in vertrouwde situaties korte, duidelijke instructies begrijpen. • Kan in korte, duidelijk gesproken teksten, namen, getallen en bekende woorden verstaan. • Kan korte, eenvoudige waarschuwingen begrijpen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Luisteren

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A2				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Gesprekken tussen moedertaal-sprekers verstaan	<ul style="list-style-type: none"> • Kan het onderwerp bepalen van een langzaam en duidelijk gesproken gesprek. 					
Luisteren naar aankondigingen en instructies	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in vertrouwde situaties eenvoudige feitelijke informatie begrijpen. • Kan een korte uitleg begrijpen. • Kan aanwijzingen over de werking van apparaten begrijpen als die aan het apparaat worden uitgelegd. 					
Luisteren naar tv, video- en geluidsopnames	<ul style="list-style-type: none"> • Kan relevante informatie uit korte, voorspelbare, luisterteksten begrijpen. • Kan herkennen wat de hoofdpunten zijn van nieuwsberichten op tv, als er een duidelijke visuele ondersteuning is. • Kan korte, duidelijke berichten van telefonische computers en antwoord-apparaten begrijpen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Luisteren

Toetsmatrijs

ERK-niveau: B1

Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Gesprekken tussen moedertaal-sprekers verstaan	<ul style="list-style-type: none"> • Kan het onderwerp bepalen van een langzaam en duidelijk gesproken gesprek. 					
Luisteren als lid van een live publiek	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een beschrijving begrijpen van iets wat vertrouwd is of wat hem/haar persoonlijk interesseert. • Kan algemene zaken en de belangrijkste informatie begrijpen in korte praatjes over vertrouwde onderwerpen. 					
Luisteren naar aankondigingen en instructies	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige, duidelijke informatie begrijpen. • Kan concrete aanwijzingen en opdrachten begrijpen. • Kan eenvoudige technische informatie begrijpen. 					
Luisteren naar tv, video- en geluidsopnames	<ul style="list-style-type: none"> • Kan belangrijke details begrijpen in eenvoudige, langzaam en duidelijk gesproken radioprogramma's. • Kan hoofdpunten begrijpen in tv-programma's over vertrouwde onderwerpen als er betrekkelijk langzaam en duidelijk gesproken wordt. • Kan de handeling en het verloop van de gebeurtenissen in veel films volgen als het verhaal door beeld en actie duidelijk wordt en de taal niet te moeilijk is. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Luisteren

Toetsmatrijs

ERK-niveau: B2

Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Gesprekken tussen moedertaal-sprekers verstaan	<ul style="list-style-type: none"> • Kan met enige moeite veel begrijpen van gesprekken over een voor hem/haar interessant onderwerp. • Kan in discussies over thema's binnen het eigen vak- of interessegebied de argumentatie volgen en belangrijke punten in detail begrijpen. 					
Luisteren als lid van een live publiek	<ul style="list-style-type: none"> • Kan complexe informatie begrijpen over onderwerpen uit het dagelijks leven of het eigen beroep of vakgebied. • Kan binnen de eigen interessesfeer of het eigen vakgebied de essentie van ingewikkelde betogen begrijpen, mits het onderwerp enigszins vertrouwd en het verhaal duidelijk opgebouwd is. 					
Luisteren naar aankondigingen en instructies	<ul style="list-style-type: none"> • Kan gedetailleerde aanwijzingen en mededelingen begrijpen. 					
Luisteren naar tv, video- en geluidsopnames	<ul style="list-style-type: none"> • Kan de meeste in standaardtaal en in normaal tempo gesproken radioprogramma's begrijpen. • Kan de essentie begrijpen van moeilijker tv-programma's als er in standaardtaal en in normaal tempo gesproken wordt. • Kan de handeling en veel informatie volgen in films als er in standaardtaal en in normaal tempo gesproken wordt. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Luisteren

Toetsmatrijs

ERK-niveau: C1

Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Gesprekken tussen moedertaal-sprekers verstaan	<ul style="list-style-type: none"> • Kan gesprekken volgen over abstracte, complexe onderwerpen. • Kan gesprekken volgen over alledaagse onderwerpen ook wanneer daarbij wordt afgeweken van standaardtaal en/ of woorden uit de omgangstaal worden gebruikt. 					
Luisteren als lid van een live publiek	<ul style="list-style-type: none"> • Kan langere betogen begrijpen ook als ze niet zo duidelijk gestructureerd zijn. • Kan een toneelstuk volgen. 					
Luisteren naar aankondigingen en instructies	<ul style="list-style-type: none"> • Kan slecht verstaanbare aankondigingen begrijpen. • Kan complexe technische informatie begrijpen. 					
Luisteren naar tv, video- en geluidsopnames	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in de meeste radioprogramma's details over attitudes en verhoudingen tussen personen begrijpen, ook als er soms in niet standaardtaal gesproken wordt. • Kan tv-programma's en films volgen ook als er behoorlijk wat 'slang' en idiomatisch taalgebruik in voorkomt. • Kan in radio- en tv programma's en films attitudes en relaties tussen personen begrijpen, ook als die niet expliciet vermeld worden. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Lezen

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan korte mededelingen begrijpen. • Kan voorgedrukte kaarten begrijpen met standaard-boodschappen. 					
Oriënterend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een korte standaard-mededeling lezen. • Kan dingen opzoeken in of kiezen uit een lijst. • Kan eenvoudige informatie op een poster, mededelingenbord of leaflet lezen. 					
Lezen om informatie op te doen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan zich een idee vormen van de inhoud van een korte tekst, in het bijzonder als die visueel ondersteund is. • Kan in korte informatieve teksten informatie over personen en plaatsen begrijpen. 					
Instructies lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige en korte instructies begrijpen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Lezen

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A2				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een korte, eenvoudige brief, e-mail of fax begrijpen. • Kan een korte, eenvoudige standaardbrief of circulaire begrijpen. 					
Oriënterend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan specifieke informatie vinden en begrijpen in eenvoudig, alledaags materiaal. • Kan eenvoudige advertenties met weinig afkortingen begrijpen. • Kan in lijsten, overzichten en formulieren specifieke informatie vinden en begrijpen. • Kan alledaagse borden en mededelingen begrijpen. 					
Lezen om informatie op te doen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan specifieke informatie begrijpen in eenvoudige teksten. • Kan de hoofdlijn begrijpen van eenvoudige teksten in een tijdschrift, krant of op een website. • Kan korte, beschrijvende teksten over vertrouwde onderwerpen begrijpen. 					
Instructies lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige, goed gestructureerde instructies begrijpen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Lezen

Toetsmatrijs		ERK-niveau: B1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan persoonlijke brieven en e-mails voldoende begrijpen om met iemand te kunnen corresponderen. • Kan een eenvoudige zakelijke brief, fax of e-mail voldoende begrijpen om adequaat te kunnen reageren. 					
Oriënterend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan relevante informatie vinden en begrijpen in brochures en korte officiële documenten. • Kan in langere teksten over thema's binnen het eigen interessegebied informatie zoeken. 					
Lezen om informatie op te doen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan belangrijke feitelijke informatie begrijpen in korte verslagen en artikelen. • Kan hoofdthema en belangrijkste argumenten begrijpen in eenvoudige teksten in tijdschriften, kranten of op internet. • Kan eenvoudige teksten lezen voor plezier. 					
Instructies lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan duidelijk geschreven, ondubbelzinnige instructies begrijpen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Lezen

Toetsmatrijs

ERK-niveau: B2

Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan brieven of e-mails over onderwerpen in de eigen interessesfeer met gemak lezen en snel de essentie vatten. • Kan de meeste zakelijke correspondentie van verschillende instanties begrijpen. 					
Oriënterend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan snel belangrijke detailinformatie vinden in lange en complexe teksten. • Kan bij allerlei soorten berichten, artikelen of verslagen snel bepalen of het de moeite waard is deze nader te bestuderen. • Kan meer complexe advertenties begrijpen. 					
Lezen om informatie op te doen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan teksten begrijpen over actuele onderwerpen waarin de schrijver een bepaald standpunt inneemt. • Kan literaire en non-fictie teksten lezen met een redelijke mate van begrip voor het geheel en voor details. • Kan in teksten over onderwerpen van algemeen belang of binnen het eigen vak- of interessegebied nieuwe informatie en specifieke details vinden. 					
Instructies lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan lange en complexe instructies begrijpen, mits er gelegenheid is om moeilijke stukken meerdere malen te lezen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Lezen

Toetsmatrijs		ERK-niveau: C1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan elke brief of e-mail begrijpen, eventueel met gebruik van een woordenboek. • Kan alle zakelijke correspondentie begrijpen. 					
Oriënterend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan snel belangrijke detailinformatie vinden in lange en complexe teksten. • Kan bij allerlei soorten berichten, artikelen of verslagen snel bepalen of het de moeite waard is deze nader te bestuderen. • Kan meer complexe advertenties begrijpen. 					
Lezen om informatie op te doen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan lange en complexe teksten tot in detail begrijpen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden. • Kan met gemak literaire en non-fictie teksten lezen. 					
Instructies lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan ieder installatievoorschrift of elke handleiding goed begrijpen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Gesprekken voeren

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Informele gesprekken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan op een eenvoudige manier groeten en afscheid nemen. • Kan zichzelf en anderen voorstellen en reageren als iemand voorgesteld wordt. • Kan eenvoudige informatie vragen en geven over welbevinden. 					
Zaken regelen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan om dingen vragen, iets aanbieden, voor iets bedanken, begrijpen wanneer om iets gevraagd wordt. • Kan een aantal getallen uitspreken en verstaan. 					
Informatie uitwisselen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige informatie over vertrouwde, concrete onderwerpen vragen of geven. • Kan met een kort en eenvoudig antwoord reageren op korte, eenvoudige vragen over zichzelf en andere mensen. • Kan in eenvoudige bewoordingen zeggen wat hij/zij wel en niet leuk vindt en vragen wat anderen wel en niet leuk vinden. • Kan om verduidelijking vragen, eventueel met hulp van gebaren. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Gesprekken voeren

Toetsmatrijs

ERK-niveau: A2

Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Op-leiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Informele gesprekken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in alledaagse situaties op eenvoudige manier bekenden en onbekenden aanspreken, groeten, zich bij hen voor iets verontschuldigen. • Kan op eenvoudige wijze voorkeur en mening uitdrukken over vertrouwde alledaagse onderwerpen. • Kan in beperkte mate meedoen aan eenvoudige gesprekken over alledaagse, bekende onderwerpen. • Kan iemand correct ontvangen en op zijn/haar gemak stellen. 					
Bijeenkomsten en vergaderingen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan, indien rechtstreeks gevraagd, tijdens een groepsgesprek een mening geven, mits om herhaling gevraagd kan worden en hulp geboden wordt bij het formuleren van een antwoord. 					
Zaken regelen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan iets bestellen, reserveren, ergens naar vragen. • Kan iemand uitnodigen en op uitnodigingen ingaan of afslaan. • Kan in een vertrouwde situatie eenvoudige voorstellen doen en op voorstellen reageren. • Kan getallen uitspreken en verstaan. • Kan eenvoudige informatie vragen met betrekking tot reizen en gebruik maken van het openbaar vervoer. • Kan afspraken maken. • Kan communicatie in stand houden. 					
Informatie uitwisselen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan afspraken maken. • Kan communicatie in stand houden. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Gesprekken voeren

Toetsmatrijs		ERK-niveau: B1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Op-leiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Informele gesprekken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan gevoelens uiten en op gevoelens van anderen reageren. • Kan iemand geruststellen. • Kan persoonlijke standpunten, commentaar en meningen geven over onderwerpen binnen de eigen belevingssfeer. 					
Bijeenkomsten en vergaderingen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een standpunt duidelijk overbrengen, maar heeft moeite met deelname aan de discussie. • Kan in beperkte mate deelnemen aan routinematige discussies over praktische zaken. 					
Zaken regelen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan zijn/haar mening geven en voorstellen doen met betrekking tot het oplossen van problemen en het nemen van praktische beslissingen. • Kan minder routinematige situaties aan. • Kan een klacht uiten, aannemen, doorgeven. • Kan overweg met voorspelbare situaties die zich kunnen voordoen tijdens een reis. 					
Informatie uitwisselen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige feitelijke informatie achterhalen en doorgeven. • Kan meer gedetailleerde informatie achterhalen. • Kan in gesprekken informatie uitwisselen over vertrouwde onderwerpen. • Kan een eenvoudig sollicitatiegesprek voeren. • Kan meer gedetailleerde aanwijzingen vragen en ze opvolgen. • Kan in beperkte mate initiatieven nemen in een vraaggesprek. • Kan telefonisch informatie opvragen of doorgeven. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Gesprekken voeren

Toetsmatrijs

ERK-niveau: B2

Subvaardigheid	Can-do statement	Dage- lijks leven	Pu- blik do- mein	Op- leiding	Werk	Aantal opg. per can-do state- ment
Informele gesprekken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan contacten met sprekers van de vreemde taal onderhouden zonder hen onbedoeld te irriteren of te amuseren en zonder dat zij zich anders moeten gedragen dan in gesprekken met native speakers. • Kan in vertrouwde situaties actief meedoen aan discussies over onderwerpen van algemene aard. • Kan gevoelens genuanceerd uiten en adequaat reageren op gevoelsuitingen van anderen. 					
Bijeenkomsten en vergaderingen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan actief meedoen aan routinematige en niet-routinematige formele discussies. • Kan in een discussie zijn/haar mening naar voren brengen, verantwoorden en overeind houden. • Kan in een discussie alternatieve voorstellen bespreken, een hypothese formuleren en op hypothesen reageren. 					
Zaken regelen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan de voortgang van het werk of van een gezamenlijke activiteit op weg helpen. • Kan een vraagstuk of probleem helder schetsen, een vermoeden uitspreken over oorzaken en consequenties en verschillende oplossingen tegen elkaar afwegen. • Kan in een telefoongesprek een probleem oplossen of toelichten. • Kan zich op reis in onverwachte situaties redden. • Kan een klacht op adequate wijze afhandelen, telefonisch en face-to-face. • Kan onderhandelen. 					
Informatie uitwisselen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan op betrouwbare wijze gedetailleerde informatie doorgeven. • Kan complexe informatie en adviezen met betrekking tot het eigen vak- of interessegebied uitwisselen. • Kan in telefoongesprekken meer complexe informatie uitwisselen. • Kan initiatief nemen in een vraaggesprek, kan ideeën ontwikkelen en ze uitbreiden met een beetje hulp of stimulans van de gesprekspartner. 					
Aantal opgaven per domein					Eind- totaal:	

Gesprekken voeren

Toetsmatrijs		ERK-niveau: C1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dage- lijks leven	Pu- blik do- mein	Op- leiding	Werk	Aantal opg. per can-do state- ment
Informele gesprekken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale doeleinden, inclusief emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch gebruik. • Kan met gemak complexe interacties tussen derden volgen en hieraan deelnemen in een groepsgesprek, zelfs over abstracte, complexe, onbekende onderwerpen. 					
Bijeenkomsten en vergaderingen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een formeel standpunt op overtuigende wijze naar voren brengen en vloeiend, spontaan en adequaat reageren op vragen en commentaar. • Kan een bijeenkomst voorzitten. • Kan deelnemen aan zeer formele bijeenkomsten en besprekingen, ook over abstracte, ingewikkelde of niet vertrouwde onderwerpen. 					
Zaken regelen	<ul style="list-style-type: none"> • Zoals op B2 					
Informatie uitwisselen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan complexe informatie en adviezen begrijpen en uitwisselen op het complete gebied dat gerelateerd is aan zijn/haar beroepstaak. • Kan telefoongesprekken voeren waarin de gesprekspartner overtuigd moet worden, en telefoongesprekken in minder voorspelbare omstandigheden. • Kan volwaardig deelnemen aan een vraaggesprek, als ondervrager en ondervraagde, door vloeiend en zonder enige steun in te gaan op de punten die besproken worden en onderbrekingen goed op te vangen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind- totaal:

Spreken

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Monologen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige informatie over zichzelf geven. • Kan in losse woorden en simpele, korte zinnen iets of iemand beschrijven. 					
Een publiek toespreken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een korte, vooraf geefende mededeling voorlezen aan een groep. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Spreken

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A2				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Monologen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in een serie korte zinnen informatie geven over zichzelf en anderen. • Kan vertrouwde zaken en personen op een eenvoudige manier beschrijven. • Kan in eenvoudige, korte zinnen vertellen over ervaringen, gebeurtenissen, activiteiten. • Kan op een eenvoudige manier vertellen hoe iets gedaan moet worden. 					
Een publiek toespreken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan voor een groep in korte, vooraf ingeefende zinnen iets aankondigen of meedelen. • Kan een kort, eenvoudig, vooraf ingeefend praatje houden voor een groep. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Spreken

Toetsmatrijs		ERK-niveau: B1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Monologen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een eenvoudige beschrijving geven van vertrouwde zaken binnen het eigen vakterrein of interessegebied. • Kan met enig detail verslag doen van ervaringen, en meningen en reacties beschrijven. • Kan echte of verzonnen gebeurtenissen beschrijven. • Kan vertellen over zijn/haar dromen, verwachtingen en ambities. • Kan een verhaal vertellen. • Kan zaken uitleggen en toelichten. 					
Een publiek toespreken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in alledaagse of vertrouwde situaties duidelijke mededelingen en aankondigen doen aan een groep. • Kan een eenvoudige presentatie of spreekbeurt houden. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Spreken

Toetsmatrijs		ERK-niveau: B2				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Monologen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan veel zaken binnen het eigen vakterrein of interessegebied duidelijk uiteenzetten, en daarbij belangrijke punten en relevante details goed naar voren brengen. • Kan verslag doen van ervaringen en gebeurtenissen, en daarbij meningen met argumenten onderbouwen. • Kan duidelijke, samenhangende verhalen vertellen. 					
Een publiek toespreken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in de meeste situaties spontaan iets in een groep aankondigen of meedelen. • Kan een duidelijk en gedetailleerd betoog houden over onderwerpen uit eigen interessesfeer of werkgebied. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Spreken

Toetsmatrijs		ERK-niveau: C1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Monologen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan met betrekking tot allerlei complexe onderwerpen duidelijke en gedetailleerde beschrijvingen en uiteenzettingen geven. • Kan uitgebreid verslag doen van ervaringen en gebeurtenissen, daarbij ingaan op subthema's en het geheel afronden met een passende conclusie. • Kan lange en ingewikkelde verhalen vertellen. 					
Een publiek toespreken	<ul style="list-style-type: none"> • Kan vlot en bijna zonder enige moeite aankondigingen en mededelingen doen in een groep. • Kan een duidelijke en goed opgebouwde presentatie houden over een complex onderwerp en daarbij haast moeiteloos reageren op onderbrekingen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Schrijven

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een korte, eenvoudige briefkaart schrijven. • Kan een kort, eenvoudig sms'je of e-mail schrijven. 					
Aantekeningen, berichten, formulieren	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een eenvoudig formulier invullen. • Kan eenvoudige aantekeningen maken. • Kan een eenvoudige lijst met vragen over zichzelf invullen. 					
Vrij schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een paar eenvoudige zinnen opschrijven over zichzelf of over andere mensen. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Schrijven

Toetsmatrijs		ERK-niveau: A2				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een eenvoudig persoonlijk briefje of e-mail schrijven. • Kan aan een contactpersoon een korte bevestiging (e-mail of fax) van gemaakte afspraken schrijven. • Kan aan een eenvoudige chatsessie deelnemen. 					
Aantekeningen, berichten, formulieren	<ul style="list-style-type: none"> • Kan standaardformulieren invullen. • Kan eenvoudige notities en aantekeningen maken voor zichzelf. • Kan eenvoudige notities en aantekeningen maken voor anderen. • Kan korte, eenvoudige berichten schrijven over zaken van direct belang. 					
Verslagen en rapporten	Geen can-do statement op dit niveau					
Vrij schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in korte, eenvoudige zinnen vertrouwde zaken beschrijven. • Kan in korte, eenvoudige zinnen een persoon beschrijven. • Kan kort en eenvoudig een gebeurtenis of een ervaring beschrijven. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Schrijven

Toetsmatrijs		ERK-niveau: B1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Op-leiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in brieven of e-mails feitelijke zaken beschrijven en nieuwtjes uitwisselen. • Kan brieven of e-mails schrijven over persoonlijke zaken. • Kan eenvoudige brieven schrijven aan instanties en zakelijke contacten. • Kan op advertenties reageren. • Kan deelnemen aan discussies op internet over bekende thema's of over thema's uit vak- en interessegebied. 					
Aantekeningen, berichten, formulieren	<ul style="list-style-type: none"> • Kan formulieren waarin wat meer informatie gevraagd wordt, gedetailleerd invullen. • Kan telefonische boodschappen opschrijven en doorgeven. • Kan memo's maken waarin eenvoudige informatie wordt doorgeven aan mensen in de directe omgeving. • Kan een korte, eenvoudige advertentie opstellen. 					
Verslagen en rapporten	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een kort, eenvoudig verslag schrijven volgens een vast format. • Kan feitelijke informatie over vertrouwde onderwerpen met enig zelfvertrouwen samenvatten en becommentariëren. • Kan de informatie die hij/zij belangrijk acht, duidelijk opschrijven. 					
Vrij schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Kan duidelijke, gedetailleerde teksten schrijven over thema's gerelateerd aan het eigen interessegebied. • Kan een samenhangend verhaal schrijven. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Schrijven

Toetsmatrix

ERK-niveau: B2

Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Op-leiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie	<ul style="list-style-type: none"> • Kan in correspondentie ingaan op de persoonlijke betekenis van ervaringen en gebeurtenissen. • Kan in persoonlijke brieven, e-mails en in internetgroepen nieuws en standpunten van een ander becommentariëren. • Kan adequate zakelijke en formele brieven schrijven. 					
Aantekeningen, berichten, formulieren	<ul style="list-style-type: none"> • Kan formulieren waarin wat meer informatie gevraagd wordt, gedetailleerd invullen. • Kan telefonische boodschappen opschrijven en doorgeven. • Kan memo's maken waarin eenvoudige informatie wordt doorgeven aan mensen in de directe omgeving. • Kan een korte, eenvoudige advertentie opstellen. 					
Verslagen en rapporten	<ul style="list-style-type: none"> • Kan teksten schrijven waarin argumenten worden uitgewerkt en onderbouwd. • Kan een begrijpelijke samenvatting maken. • Kan redelijk gedetailleerde verslagen maken. 					
Vrij schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige, gedetailleerde beschrijvingen geven van bekende onderwerpen binnen het eigen interessegebied. • Kan verslag doen van ervaringen en daarbij gevoelens en reacties op gebeurtenissen beschrijven. • Kan een eenvoudig opstel schrijven over een onderwerp dat hem/haar interesseert. • Kan een verhaaltje schrijven. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Schrijven

Toetsmatrijs		ERK-niveau: C1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Op-leiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie	<ul style="list-style-type: none"> • Kan zich in persoonlijke brieven duidelijk en precies uitdrukken, en kan daarin toespelingen en grappen maken. • Kan complexe zakelijke brieven schrijven. • Kan corresponderen met vak- of studiegenoten over inhoudelijke onderwerpen. 					
Aantekeningen, berichten, formulieren	<ul style="list-style-type: none"> • Kan formulieren waarin wat meer informatie gevraagd wordt, gedetailleerd invullen. • Kan telefonische boodschappen opschrijven en doorgeven. • Kan memo's maken waarin eenvoudige informatie wordt doorgeven aan mensen in de directe omgeving. • Kan een korte, eenvoudige advertentie opstellen. 					
Verslagen en rapporten	<ul style="list-style-type: none"> • Kan heldere, goed gestructureerde rapporten schrijven over complexe onderwerpen. • Kan complexe zakelijke teksten schrijven. • Kan uitvoerige verslagen maken. • Kan goed gestructureerde samenvattingen maken van ingewikkelde teksten. • Kan een uitgebreid en gedegen betoog tegen of vóór iets schrijven 					
Vrij schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een goed lopende, beeldende tekst schrijven. 					
Aantal opgaven per domein						Eind-totaal:

Opdrachten bij productieve vaardigheden

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien hoe de globale inhoud van een toets vastgelegd kan worden met behulp van een toetsmatrijs. Als eenmaal met behulp van deze matrijs is vastgesteld welke domeinen en subvaardigheden bevraagd gaan worden, kan een begin gemaakt worden met de opgaven zelf. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe je als docent opgaven kunt maken voor de productieve vaardigheden, dat wil zeggen: gesprekken voeren, spreken en schrijven. Aan de hand van een aantal voorbeelden laten we zien wat voor soort opgaven het beste aansluit bij het ERK.

De verschillende elementen van een ERK-opgave

Een ERK-opgave voor spreek-, gespreks- of schrijfvaardigheid bestaat uit een aantal elementen:

1 Niveau-aanduiding

Het is van belang om de leerling te laten weten welk ERK-niveau van hen wordt verwacht en wat dit niveau inhoudt. Dit kan behandeld worden in de les.

2 Situatiebeschrijving

In de situatiebeschrijving wordt informatie gegeven over de context en de rol van de gesprekspartners of het publiek waarvoor de leerling spreekt of schrijft. Dit is van belang omdat de leerlingen hun taalgebruik hierop moeten afstemmen. Tegen een Duitse politieagent die hen op de bon wil slingeren zullen ze immers een andere toon moeten aanslaan dan tegen een Duitse buurjongen die ongevraagd hun fiets heeft geleend.

3 Opdracht

In de opdracht wordt informatie gegeven over wat de leerling moet doen: informatie geven, overtuigen, argumenten aandragen etc.

4 Input van de native speaker (optioneel)

Een opgave kan voorzien worden van een stukje tekst in de doeltaal. Dat kan een artikeltje zijn waarop gereageerd moet worden of een vraag van een native speaker. Dit helpt de leerling om als het ware de knop om te zetten naar de situatie waarin de vreemde taal wordt gesproken. Daarnaast maakt het de opdracht vaak ook authentiek.

Situatiebeschrijving: hoe beknopter, hoe beter

Bij het maken van situatiebeschrijvingen valt het meestal niet mee om de hoeveelheid informatie goed te doseren. Men is al gauw geneigd om er een heel gedetailleerd verhaal van te maken, met als gevolg dat leerlingen zich eerst door hele lappen tekst moeten werken voordat ze überhaupt aan spreken of schrijven toekomen. Probeer daarom opdrachten zo beknopt mogelijk te formuleren en alleen die informatie te geven die nodig is voor het maken van de opdracht.

Opdrachten wel of niet in de doeltaal

De opdracht en situatiebeschrijving kunnen zowel in het Nederlands gegeven worden als in de doeltaal. Als de doeltaal wordt gebruikt, dan raden we aan om het taalgebruik eenvoudig te houden. De vuistregel is dat het taalniveau van de opdracht één ERK-niveau lager moet liggen dan het niveau waarvoor de toets is bedoeld. Dit om te voorkomen dat het begrijpen van de opdracht een obstakel vormt voor het spreken of schrijven in de doeltaal. Ook de input van de native speaker mag geen belemmering vormen voor het uitvoeren van de taak. Het gebruik van Nederlands in de opdracht en de situatiebeschrijving heeft als voordeel dat er geen vocabulaire wordt weggegeven. Maar het nadeel is dat het al gauw leidt tot vertaalopdrachten. Die worden door leerlingen en docenten vaak als kunstmatig ervaren. De vraag is bovendien of met een vertaalopdracht echt spreek- of schrijfvaardigheid wordt getoetst. Om vertalen te vermijden kan een deel van de informatie uit de opdracht worden verwerkt in de situatiebeschrijving of de input van de native speaker. De opdracht hoeft dan niet meer zo specifiek te zijn, waardoor er niet meer woordelijk vertaald hoeft te worden. Ter illustratie volgen twee opgaven voor gespreksvaardigheid. In de eerste opgave is er sprake van vertalen terwijl dat in de tweede opgave al een stuk minder is.

Gespreksopgave 1, niveau B1

Situatiebeschrijving

Gisteravond ben je naar een feest gegaan met een Engelssprekende vriend(in). Daar hebben jullie wat gedronken. Nu voeren jullie een gesprekje.

Opdracht leerling 1

Jij begint. Zeg dat je gesprekspartner er bleek uitziet.

Opdracht leerling 2

Zeg dat je hoofdpijn hebt en vraag de ander om een aspirientje.

Gespreksopgave 2, niveau B1

Situatiebeschrijving

Gisteravond ben je naar een feest gegaan met een Engelssprekende vriend(in). Daar hebben jullie wat gedronken. Nu heeft één van jullie hoofdpijn en ziet er ook erg bleek uit. De ander heeft altijd aspirientjes op zak. Samen voeren jullie een gesprekje.

Opdracht leerling 1

Jij begint. Probeer erachter te komen wat er precies aan de hand is met je gesprekspartner.

Opdracht leerling 2

Reageer op de vragen van je gesprekspartner. In eerste instantie wil je niet vertellen wat er is. Uiteindelijk zeg je het toch. Probeer bij je gesprekspartner dan ook iets los te krijgen tegen de pijn.

Het nadeel van volledig open opdrachten

Om het vertalen tegen te gaan, wordt ook vaak gewerkt met open opdrachten. Een voorbeeld daarvan staat hieronder.

Schrijfpogave 1, niveau B2

Situatiebeschrijving

Je hebt het afgelopen jaar met je ouders de wereld rondgezeild. De Engelse zeilfederatie promoot dit soort activiteiten en heeft een deel van de website gewijd aan verslagen van een verblijf op zee. Jij wilt ook graag een bijdrage leveren.

Opdracht

Schrijf een verslag van minstens 250 woorden over je ervaringen van het afgelopen jaar.

Het is duidelijk dat een dergelijke open opdracht al snel leidt tot onvergelijkbare teksten. De volgende voorbeelden getuigen daarvan.

Leerling 1

"...Every day I woke up at eight o' clock. Very often we were out of bread, so I usually ate cereals for breakfast. After that I did my homework. My teachers had showed me what to do, because I didn't want to fail my exams once I would return to Vlaardingen..."

Leerling 2

"... After an exciting morning with lots of whale sightings, we came across three of these mammals who wanted to play with us. For a couple of hours we drifted nearby, trying to keep the prescribed 100 metres away, and these huge, 12 to 15 metre creatures put on an impressing display..."

In een lessituatie is het niet noodzakelijkerwijs een probleem dat een opdracht leidt tot teksten van leerlingen die inhoudelijk aanzienlijk verschillen, maar in een toetsituatie wel. Omdat leerling 2 ingewikkelder zaken beschrijft dan leerling 1, is de kans op fouten bij leerling 2 veel groter. Bij een beoordeling is men daardoor appels met peren aan het vergelijken. Het feit dat beide werkjes foutloos zijn, wil nog niet zeggen dat beide leerlingen de vormaspecten van de taal even goed beheersen. Want om een foutloos relaas te schrijven vergelijkbaar met dat van leerling 2 is een grotere taalbeheersing nodig dan voor een paar zinnen in de stijl van leerling 1. Aan de andere kant zou het weer onrechtvaardig zijn om leerling 1 af te straffen voor het feit dat zijn stukje inhoudelijk van mindere kwaliteit is. Hij heeft immers gewoon aan de opdracht voldaan. En wie weet is hij ook wel in staat om op het niveau van leerling 2 te schrijven, maar was hij niet zo gemotiveerd of wilde hij fouten vermijden. We zullen dus nooit vast kunnen stellen wat leerling 1 precies in huis heeft, omdat de opdracht hem niet verplicht tot een taalprestatie op een bepaald niveau over een bepaald thema.

Het is dus aan te bevelen om een open opdracht zoals hierboven te voorzien van een aantal richtlijnen zoals in het hiernavolgende voorbeeld gebeurt. Op deze manier komen teksten van leerlingen zowel qua thema als qua niveau zoveel mogelijk overeen, zonder dat er sprake is van letterlijk vertalen of een opzet waarbij geen enkele creativiteit getoond kan worden.

Schrijfoopdracht 2, niveau B2

Situatiebeschrijving

Je hebt het afgelopen jaar met je ouders de wereld rondgezeild. De Engelse zeilfederatie promoot dit soort activiteiten en heeft een deel van de website gewijd aan verslagen van een verblijf op zee. Jij wilt ook graag een bijdrage leveren, omdat je heel enthousiast bent over wat je hebt meegemaakt.

Opdracht

Schrijf een verslag van minstens 250 woorden over je ervaringen van het afgelopen jaar.

- Begin met een beschrijving van de voorbereidingen.
- Geef aan met welke tegenslagen jullie onderweg te maken kregen.
- Beschrijf je contacten met de lokale bevolking uit verschillende landen.
- Leg uit hoe je onderweg toch lessen kon blijven volgen.
- Noem een onvergetelijke ervaring van het afgelopen jaar.
- Vertel wat de reis heeft bijgedragen aan de vorming van je karakter.
- Besluit met een opmerking die mensen enthousiast moet maken voor het zeezeilen.

Het uitlokken van een leerlingprestatie op een bepaald ERK-niveau

Om leerlingen teksten op een bepaald ERK-niveau te laten produceren is met name de keuze van het onderwerp en de situatiebeschrijving van belang. Over het algemeen geldt dat een hoger ERK-niveau kan worden afgedwongen naarmate de complexiteit van het onderwerp toeneemt. Dat wil niet altijd zeggen dat het bij niveau B2 of C1 dan om heel abstracte zaken moet gaan zoals: Misdaadpreventie in de detailhandel of De gevolgen van globalisering voor derdewereldeconomieën. Ook technische onderwerpen zoals uitleg over de werking van een mp3-speler kunnen leerlingen stimuleren om de vreemde taal op een hoog niveau te gebruiken. Voor de situatiebeschrijving geldt dat een formele setting (sollicitatiebrief, vergadering op een kantoor) uitingen van een hoger niveau uitlokt. Datzelfde geldt voor situaties waarin tact en nuance een rol spelen. Denk bijvoorbeeld aan het te woord staan van ontevreden klanten of het geven van feedback aan een goede vriend die plotseling een vervelende eigenschap heeft ontwikkeld.

De niveau-aanduiding boven de opdracht geeft leerlingen ook een idee van de prestatie die van hen wordt verwacht. Daarbij is het van belang om de leerling te informeren over de beoordelingscriteria. Leerlingen presteren namelijk beter als ze weten waarop ze worden afgerekend. Dit betekent overigens niet dat ze op de hoogte moeten worden gebracht van alle implicaties van het correctievoorschrift. Het is voldoende om te laten weten welke criteria een rol spelen bij de beoordeling.

Ten slotte kan de input van de native speaker de leerling een indicatie geven van het taalniveau dat van hem of haar wordt verwacht. Als een leerling een e-mail moet beantwoorden waarin Engels geschreven wordt van een bepaald niveau, dan spreekt vaak voor zich dat de reactie daar qua bewoordingen op moet aansluiten.

Is mijn B1-opgave jouw B1-opgave?

Hierboven noemden we het vergelijken van appels met peren. Dat is een gevaar dat steeds op de loer ligt bij het maken van productieve opdrachten. Zo lang bovenstaande richtlijnen gevolgd worden en de hele klas dezelfde opdrachten maakt, treedt het probleem niet op. Maar docenten hebben vaak behoefte aan parallel-opdrachten, bijvoorbeeld om te voorkomen dat parallelklassen dezelfde opdrachten krijgen en de inhoud aan elkaar doorvertellen. Daarnaast speelt natuurlijk het probleem van de vergelijkbaarheid over klassen heen. Want hoe garandeer je dat de B1-opdrachten die je als docent hebt gemaakt hetzelfde toetsen als de B1-opdrachten van een docent die 10 kilometer verderop lesgeeft?

Om er zeker van te zijn dat toetsen gelijkwaardig zijn, is het nodig om een groot aantal opgaven af te nemen op een representatieve steekproef van honderden leerlingen. Als we deze afnamegegevens met elkaar in verband brengen, kan worden vastgesteld of de opgaven wel allemaal dezelfde vaardigheid meten. Daarnaast kunnen we afleiden hoe moeilijk de ene opgave is ten opzichte van de andere. Met behulp van al deze gegevens kunnen we vervolgens toetsen samenstellen die volledig gelijkwaardig zijn aan elkaar. Deze werkwijze is voor de individuele docent helaas niet weggelegd. Absolute gelijkwaardigheid van toetsen is voor hem of haar dan ook geen haalbare kaart.

Er zijn echter drie tips waarmee een eerste stap kan worden gezet op weg naar vergelijkbaarheid.

Tip 1:

Maak een toets die bestaat uit meerdere opgaven.

De kans is dan groter dat opgaven die wat makkelijk uitvallen, gecompenseerd worden door opgaven die iets moeilijker zijn dan verwacht. Daarnaast is er nog een andere reden om te kiezen voor een toets die bestaat uit meerdere opgaven. Stel je wilt als docent toetsen of leerlingen een can-do statement voor het schrijven van correspondentie op niveau B1 beheersen. Deze luidt: Kan in brieven of e-mails feitelijke zaken beschrijven en nieuwtjes uitwisselen. Je zou dan de toets kunnen laten bestaan uit één brief waarin een leerling gevraagd wordt om te vertellen over een denkbeeldige verhuizing naar de andere kant van het land. Nadeel daarvan is dat de inhoud van de toets thematisch beperkt blijft. Leerlingen die goed met dit onderwerp uit de voeten kunnen, zijn daarbij duidelijk in het voordeel en dat is niet de bedoeling. Spreiding van opgaven over meerdere thema's heeft daarom de voorkeur. Een leerling die de toets goed maakt heeft dan ook werkelijk aangetoond dat hij of zij de can-do statement beheerst en dat de goede prestatie niet te danken is aan toevallige kennis van dat ene onderwerp dat nou juist ter sprake kwam.

Een derde reden om te kiezen voor een toets die uit meerdere opgaven bestaat, heeft te maken met betrouwbaarheid. Deze neemt toe, naarmate een toets bestaat uit meer meetmomenten. Dat is eenvoudig te verklaren. Met elk meetmoment komt informatie over het prestatieniveau van de leerling beschikbaar. Helaas bevat elk meetmoment ook altijd een meetfout. Dat houdt in dat men nooit zeker weet of de score die een leerling voor een opgave behaalt ook de score is die een leerling werkelijk verdient. Maar hoe groter het aantal meetmomenten, hoe meer informatie men kan verzamelen over een leerling, hoe betrouwbaarder de meting.

Met name bij schrijfvaardigheid vraagt het wat puzzelwerk om een toets uit meerdere opgaven te laten bestaan. Vooral naarmate een hoger niveau aan de orde is. Een can-do statement voor de subvaardigheid: 'Verslagen en essays' op niveau B2 luidt bijvoorbeeld: Kan redelijk gedetailleerde verslagen maken. Maar het maken van een verslag kost al snel minstens één lesuur. Een toets die bestaat uit een aantal van dit soort opgaven neemt al snel bijna een dag in beslag en dat is om praktische redenen meestal niet haalbaar. In plaats van een verslag van begin tot eind te laten schrijven kan men leerlingen echter ook vragen om slechts één of twee alinea's van het totaal te produceren. Op deze manier kan een groot deel van de zaken die een rol spelen bij het maken van een verslag aan de orde komen, zonder dat er al te veel tijd mee gemoeid is. Natuurlijk is het daarbij wel zaak om de leerlingen de tekstfragmenten te tonen waarop ze hun alinea's moeten laten aansluiten, zodat ze de opbouw van het geheel kunnen respecteren en vervolgens de juiste verbindingswoorden kunnen kiezen.

Tip 2:

Neem erkende voorbeeldopgaven van een bepaald niveau als richtlijn voor de productie van eigen opgaven.

Iedere docent die de can-do statements van het ERK leest, interpreteert deze op zijn eigen manier. Bijna altijd spelen de leerlingen waaraan de docent lesgeeft en het gemak waarmee zij een taal leren, daarbij een rol. Zo zien we regelmatig dat docenten Frans en Spaans al gauw vinden dat er een hoger ERK-niveau vereist is voor het maken van een bepaalde opgave dan docenten Duits of Engels. Daarom is het goed om bij de toetsconstructie een aantal voorbeelden van ERK-opgaven als uitgangspunt te nemen. Die voorbeelden maken concreet wat een bepaalde can-do statement op een bepaald niveau inhoudt waardoor ze heel geschikt zijn om als richtlijn te functioneren. Op de website www.erk.nl zijn voor elke taal van dit soort voorbeelden te vinden.

Tip 3:

Betrek collega's van andere talen bij het maken van toetsen.

Daarnaast is het van belang om bij het maken van opgaven samen te werken met collega's van andere talen. Zij zullen soms een heel ander beeld hebben bij het ERK-niveau dat vereist is voor bepaalde opdrachten dan de maker. Hierdoor ontstaat een vruchtbare discussie over wat er nou wel en niet geëist kan worden op niveau A1, A2, B1 etc. Het resultaat van die discussie is een toets die niet het product is van een niveau-inschatting van één docent, maar van een heel team, waardoor de vergelijkbaarheid van toetsen die op deze wijze worden geproduceerd, toeneemt.

Gespreksvaardigheid combineren met de boekenlijst

In het voortgezet onderwijs komt het regelmatig voor dat een toets ten behoeve van literatuur (één van de domeinen in het examenprogramma moderne vreemde talen voor havo/vwo) wordt gecombineerd met gespreksvaardigheid. Zo'n gesprek over de boekenlijst is een vorm van geïntegreerde toetsing. Men moet daarbij beseffen dat er in feite twee zaken worden beoordeeld:

- gespreksvaardigheid in de vreemde taal;
- literair begrip van de gelezen werken.

Net zoals bij het integreren van bijvoorbeeld lees- en schrijfvaardigheid is het lastig om achteraf te bepalen wat het aandeel is van één van beide aspecten in de beoordeling. Een leerling die niet uit zijn woorden komt in het Spaans, maar alle boeken heeft gelezen, zal een slecht cijfer halen. Maar dat geldt ook voor de leerling die tweetalig is opgevoed door zijn of haar Spaanse moeder, maar die geen boek gelezen heeft. Dit maakt het lastig om met behulp van een gesprek over de boekenlijst een zuivere uitspraak te doen over de gespreksvaardigheid van de leerling in de doeltaal.

Wel of geen voorbereidingstijd bij spreek- of gespreksvaardigheid

We maken uit de descriptoren van het ERK bij schrijven en gespreksvaardigheid op dat het om spontaan taalgebruik gaat. Als je als docent bijvoorbeeld wilt nagaan of leerlingen zeer korte sociale gesprekken kunnen voeren (uit de can-do statement voor conversatie op niveau A2), dan ligt het niet voor de hand om de gespreksopdracht dagen of weken van tevoren aan de leerlingen te verstrekken. Een korte voorbereidingstijd is soms echter noodzakelijk. Bijvoorbeeld wanneer een leerling even tijd nodig heeft om alle informatie uit de opdracht en situatiebeschrijving te verwerken. Dat speelt bij het toetsen van 'spreken' nog meer dan bij het meten van 'gespreksvaardigheid'. Dit komt overeen met hoe één en ander in het dagelijks leven in zijn werk gaat. Gesprekken worden zelden voorbereid, maar bij een voordracht wordt er vaak van tevoren nagedacht over wat men allemaal wil gaan vertellen en op welke manier. Dan is het ook gebruikelijk dat één en ander kan worden opgezocht in het woordenboek. Bij het voeren van een gesprek hoort dit natuurlijk niet tot de mogelijkheden.

Het maken van een ERK-toets schrijf- en gespreksvaardigheid

Schrijfvaardigheid

Stap 1:

Kijk in de toetsmatrijs (zie hoofdstuk 5) welke soorten schrijfproduct (kaartje, formulier, aantekeningen, briefje, verhaal, enz.) de leerling in de toets moet maken.

Stap 2:

Bepaal hoeveel schrijfproducten de leerling moet schrijven. Dit natuurlijk in samenhang met de beschikbare tijd voor de toets.

Houd hierbij tip 1 van blz. 76 in gedachten. Een toets met meerdere opgaven geeft meer inzicht in het bereikte ERK-niveau.

Noteer welke can-do statements van de toetsmatrijs niet aan de orde zijn geweest. Deze kunnen dan in een volgende toets worden opgenomen.

Stap 3:

Maak bij elk te leveren schrijfproduct een situatiebeschrijving. Houd die zo kort en bondig mogelijk. Vermeld daarbij het niveau van de opgave. Zie het voorbeeld over de wereldreis per zeilboot op blz. 75.

Stap 4:

Omschrijf in de opgave waaraan het eindproduct moet voldoen: lengte en een puntsgewijze opsomming van de inhoud. Zie weer het voorbeeld op blz. 75.

Houd de inhoudsomschrijving globaal, zodat er geen vertaalopdracht ontstaat.

Denk bij beperkte tijd voor de toets ook aan de mogelijkheid om, bijvoorbeeld, alleen een conclusie te laten schrijven bij een reeds geschreven essay.

Stap 5:

Vergelijk de opgaven die bedacht zijn, met certificerende ERK-toetsen van instanties zoals Goethe Instituut, ESOL Cambridge, Delf Scolaire, DELE en Cito of kijk naar opgaven op www.erk.nl/docent onder: Is dit wel B1?

Stap 6:

Stel het correctievoorschrift samen - zie hiervoor hoofdstuk 7.

Laat collega's, eventueel van andere talensecties, de opgestelde toets bij wijze van proef maken: verwerk hun commentaar.

Stap 7:

Neem de toets af - laat leerlingen aan het einde van de toets een reflectieformulier invullen. Was de toets zoals ze die verwacht hadden? Zie voor een voorbeeld, hoofdstuk 2, blz. 18.

Stap 8:

Analyseer de toetsresultaten. Stel opdrachten bij die minder goed gefunctioneerd hebben; maak daarbij ook gebruik van de feedback van de leerlingen.

Wissel eventueel de definitieve opgaven uit met collega-docenten; vaak zijn ERK-opdrachten, zonodig met aanpassingen, goed inzetbaar voor meerdere talen.

Gespreksvaardigheid / spreekvaardigheid

Stap 1:

Kijk in de bijbehorende toetsmatrijs (zie hoofdstuk 5) welk soort gespreks- en/of spreek situaties je in de toets wilt opnemen.

Stap 2:

Bepaal hoeveel situaties je in de toets wilt opnemen – (informeel praatje, iets zakelijks regelen, een klacht aannemen, informatie uitwisselen enz.). Dit natuurlijk in samenhang met de beschikbare tijd voor de toets.

Houd hierbij tip 1 van blz. 76 in gedachten. Een toets met meerdere opgaven geeft meer inzicht in het bereikte ERK-niveau.

Noteer welke can-do statements van de toetsmatrijs niet aan de orde zijn geweest. Deze kunnen dan in een volgende toets worden opgenomen.

Bepaal of je gesprekken voeren en spreken apart wilt toetsen, of juist niet.

Stap 3:

Maak bij elke gespreks- of spreekopdracht een situatiebeschrijving. Houd die zo kort en bondig mogelijk. Vermeld daarbij het niveau van de opgave.

Het is voor leerlingen prettig kort van te voren de gespreks- of spreek situaties te kunnen inzien. Maak dus – zo mogelijk – een leerlingeninstructieblad of -boekje. Geef duidelijk aan of er van tevoren wel of niet woordjes mogen worden genoteerd. Denk ook na over het al dan niet toestaan van een woordenboek tijdens de voorbereiding.

Stap 4:

Beschrijf kort, liefst puntsgewijs, de informatie die een leerling nodig heeft om het gesprek te kunnen voeren. Het is praktisch om deze input in het Nederlands te geven zodat er niets wordt 'weggegeven'.

Zorg voor voldoende openheid in de opdracht. Voorkom dat leerlingen letterlijk moeten gaan vertalen. Bekijk eventueel nog een keer de voorbeelden op blz. 27 en 28.

In plaats van een opsomming van punten, kan ook gedacht worden aan visuele input: afbeeldingen, foto's, plattegronden enz. Het inleven in een situatie gaat vaak natuurlijker met behulp van wat eenvoudige materialen, zoals 'namaak' geld, een menukaart e.d.

Stap 5:

Stel het correctievoorschrift samen – zie hiervoor hoofdstuk 7.

Stap 6:

Maak in de sectie en met de andere mvt-collega's afspraken over de afnamecondities:

- Mogen leerlingen van tevoren hun opdrachten inzien? Hoeveel voorbereidingstijd krijgen ze dan?
- Mogen er aantekeningen gemaakt worden op de instructiebladen, bv. trefwoorden?
- Worden er digitale geluidsopnames gemaakt van de toets?
- Wie gaat de toets afnemen? Wie gaat de toets beoordelen? Is er een tweede corrector?
- Hoe wordt er omgegaan met faalangstige leerlingen? Welke gesprekstechnieken worden daarbij ingezet?

Stap 7:

Evalueer de resultaten na afloop van de toets – stel zo nodig toetsopgaven bij.

Voorbeeld-instructieblad leerling combitoets gesprekken voeren/sprekvaardigheid

Gespreksvaardigheid – niveau A2 – duur ca. 10 minuten

1. situatie 1:

(informatie uitwisselen)

Je doet mee aan een internationaal (voetbal/tennis/hockey/schaak)toernooi. Een van de deelnemers logeert bij jou thuis.

Je docent speelt de rol van gast. Jij geeft antwoord op zijn (of haar) vragen. Mogelijke onderwerpen: begin- en eindtijden van de wedstrijden, het vervoer, etenstijden, de regels bij jou thuis.

2. situatie 2:

(informele gesprekken)

Je bent in een café. Daar tref je een kennis.

Je docent speelt de rol van je kennis. Jij reageert op vragen over wat jullie zullen drinken en wat je zoal voor plannen hebt.

3. situatie 3:

(zaken regelen)

Je bent met je klas in het buitenland. Daar logeren jullie in een jeugdherberg. Je meldt je aan de balie.

Je docent speelt de rol van baliemedewerker. Jij reageert op zijn of haar vragen.

Tot slot stel je minstens 2 vragen over wat je kunt doen in de stad.

4. situatie 4:

(zaken regelen)

Op de camping ga je met een vriend(in) een barbecue organiseren. Je vriend(in) komt met een aantal voorstellen. Jij reageert.

Je docent speelt de rol van vriend(in).

Spreekvaardigheid – niveau A2 – duur ca. 2 minuten – Kies een van beide opdrachten

5. A

een publiek toespreken

Je neemt deel aan een internationaal schooltoernooi.

Je hebt de taak gekregen de deelnemers wat informatie over je school te geven. Je moet ongeveer twee minuten spreken.

Denk bijvoorbeeld aan:

- Naam, soort school
- Hoeveel leerlingen
- Hoeveel leraren
- Waar de school staat
- Hoeveel gymzalen, sportvelden
- De school is bekend om....
- Andere informatie die voor leeftijdsgenoten interessant kan zijn

5. B

een publiek toespreken

Je bent op schooluitwisseling. Samen met een groepje medeleerlingen heb je een avond-programma bedacht. Je presenteert dit programma. Je moet ongeveer 2 minuten spreken.

Denk bijvoorbeeld aan:

- Avondactiviteit(en)
- Waar
- Wanneer – begin- en eindtijden
- Wat voor kleding
- Kosten
- Vervoer

Voorbeeld instructieblad docent/examinator (uitgewerkt voor Engels) LET OP : zinnen zijn slechts gegeven ter inspiratie.

<p>1. situatie 1:</p> <p>(informatie uitwisselen)</p> <p>De leerling doet mee aan een internationaal (voetbal/tennis/hockey/schaak) toernooi op school. Een van de internationale deelnemers logeert bij de leerling thuis. Docent speelt de rol van de buitenlandse leerling en stelt vragen over gang van zaken bij het toernooi.</p>	<p>Stap 1:</p> <p>begroeten en vragen naar naam en spelling van de naam</p>	<p>My name is.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • And your name is.....? • Is your name.....? Did I pronounce that correctly? • How do you spell your name? • Can you repeat it?
	<p>Stap 2:</p> <p>vragen hoe laat het toernooi begint / eindigt</p>	<p>So tell me about our tournament:</p> <ul style="list-style-type: none"> • What time is the first match? • How many matches are there on the first day? • What time will we finish? • How many matches do we have altogether? • Do you know what the prize is? • How many people will be taking part, do you know?
	<p>Stap 3:</p> <p>vragen naar vervoer(s)mogelijkheden</p>	<p>So how do we get to your school?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is there a bus to your school? • Why can't we walk? • Do you cycle to school? Can I borrow a bicycle perhaps? • Will your parents give us a lift to your school?
	<p>Stap 4:</p> <p>vragen naar etenstijden</p>	<p>So I know that we will have dinner at your place.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Can you tell me what time we'll eat? • I normally eat supper at seven o'clock. When do you usually eat? • Do you know what time your parents want to eat? • Are we going to eat at six? Will your family be there, too?
	<p>Stap 5:</p> <p>vragen hoe laat uiterlijk thuis</p>	<p>So when we go out, what time must we be back home?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Can we come home any time? • Can we have a key for the front door? • Will your mother be angry if we are late? • What do we say if we arrive home late?

vervolg

Voorbeeld instructieblad docent/examinator (uitgewerkt voor Engels)

LET OP: zinnen zijn slechts gegeven ter inspiratie.

2. situatie 2:

(informele gesprekken)

De leerling is in een café.
Daar treft hij een bekende.
Docent speelt hierbij rol van de bekende.

Kies afwisselend uit de gegeven mogelijkheden (toevallige of afgesproken ontmoeting)

Stap 1:

ontmoeting

Hello!

- So that's a long time ago! What a good idea to meet in this pub! How are you?
- Good morning! What a surprise to see you here! Do you often come here?
- Oh, hi, there you are at last!...what kept you?
- Hi, sorry I am late. Well, I missed my bus... Are you annoyed?

Stap 2:

iets te drinken bestellen

Shall we have a drink together?

- Oh, I cannot stand English beer – do you like it?
- I love hot chocolate – what about you?
- I could do with a cup of tea, but I think you would like....?
- It's so hot outside. Time for a cold drink, what do you think?

Stap 3:

bespreken wie de bestelling plaatst

Well, the waiter/waitress hasn't noticed us. What shall we do?

- Shall I go and order?
- Can you walk over to the bar and order?
- How can we get his/her attention?

Stap 4:

wat zijn de plannen voor...

So what are your plans for

- this afternoon
- tonight
- next weekend
- your holiday?

Stap 5:

afrekenen

Time to go. Let's pay.

- Can you ask for the bill?
- How shall we pay?
- Oh how stupid of me. I have left my money at home.
- How much was it?

3. situatie 3:

(zaken regelen)

De leerling is met de klas in het buitenland en logeert in een jeugdherberg. Hij meldt zich aan de balie. Docent speelt rol van baliemedewerker.

Stap 1:

vragen naar de naam van de school en de begeleidende leraar

Good morning. You are a pupil/student of which school?

- Can you give me the name of your school, please?
- What is the name of your teacher?
- Can you spell your teacher's name, please?

Stap 2:

vragen naar het paspoort

Can I see your passport?

- You don't have a passport. Do you have an identity card?
- What country are you from?
- Your teacher has given me all the passports – what is your surname? And your first name? Can you spell that please?

Stap 3:

vragen naar de lengte van het verblijf

So how long are you here for?

Stap 4:

sleutel voor de kamer geven en algemene instructies. Tevens antwoord geven op de vragen van de leerling over wat je kunt doen in de stad.

Here is your key.

- Your room number is....
- Can you give me your room number again?
- You can open the door with a code.
- The code isIt is also written on your card. Can you repeat your code number for me?

Well, there are plenty of things to do in this town....

Have a nice stay in our youth hostel!

vervolg

Voorbeeld instructieblad docent/examinator (uitgewerkt voor Engels)

LET OP : zinnen zijn slechts gegeven ter inspiratie.

4. situatie 4:

(zaken regelen)

Op de camping gaat de leerling met een vriend(in) een barbecue organiseren. De vriend(in) komt met een aantal voorstellen. De leerling reageert. Docent speelt de rol van vriend(in).

Stap 1:

praten over de kosten

Well, how much will a barbecue cost?

- I think we must find sponsors, do you have any ideas?
- Can we ask parents for money, or....?
- Do you want to pay for everybody??

Stap 2:

praten over wat te kopen

Some people don't eat meat – what can we buy for them?

- Do you have any ideas what to buy?
- What about potatoes?

Stap 3:

voorstellen wanneer en waar inkopen te doen

So when do we go shopping?

- Are you busy this week?
- When can we go shopping?
- Do you know a good supermarket?
- Where are we going to buy food?

Stap 4:

voorstellen taken te verdelen

So who is going to do what?

- What do you want to do?
- What can I do?
- So, who can help us?
- Can we make a list of things to do?

Stap 5:

afroendende afspraak

So when do we meet again?

- What are you doing this afternoon?
- What can we do next?
- Can I text you? What is your phone number?
- Can I call you? What's your number?
- Is there wifi? Can I send you an email?

5. spreekopdracht

(een publiek toespreken)

- Right, now it is your turn to give a speech.
- Which situation have you chosen , 5A or 5B?
- I will listen carefully: you may start...

N.B. subvaardigheid
Bijeenkomsten en
vergaderingen

Deze subvaardigheid is in deze toets niet aan de orde geweest.

Het beoordelen van productieve vaardigheden

Bij productieve vaardigheden is het correctievoorschrift even belangrijk als de toets zelf. Samen dienen ze om het ERK-niveau van de leerling te bepalen. Bij volledig open opdrachten ligt de niveaukwestie nog helemaal open en moet tijdens de beoordeling een niveau worden toegekend dat kan variëren van A1 tot C2. In het vorige hoofdstuk hebben we echter al aangegeven dat deze aanpak niet de voorkeur verdient, omdat leerlingen bij een volledig open opdracht niet altijd gestimuleerd worden om te laten zien wat ze kunnen. Beter is het om een toets voor te leggen die gekoppeld is aan een bepaald ERK-niveau, zodat vervolgens, met behulp van het correctievoorschrift, kan worden vastgesteld of de leerling dit niveau wel of niet beheerst.

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de verschillende beoordelingscriteria die het ERK onderscheidt. Vervolgens leggen we uit hoe er aan de hand van die criteria beoordeeld kan worden. Daarbij komen drie verschillende schalen ter sprake die met behulp van voorbeelden worden toegelicht. Ten slotte geven we aandacht aan het aandeel dat de verschillende beoordelingscriteria hebben in het eindoordeel. Net zoals bij een recept niet alleen de keuze voor de ingrediënten de smaak van een gerecht bepaalt, maar ook de toegevoegde hoeveelheid van elk ingrediënt belangrijk is, zo is ook bij het beoordelen van spreken en schrijven niet alleen de keuze voor een beoordelingscriterium van belang, maar ook het gewicht dat criteria in de schaal leggen bij het bepalen van de totaalscore. We bespreken de mogelijkheden om het aandeel van de verschillende criteria in het eindoordeel groter of kleiner te maken en leggen uit hoe dit zich verhoudt tot de verschillende ERK-niveaus.

Welke beoordelingscriteria moeten worden toegepast?

Bij het maken van een correctievoorschrift moet eerst worden bepaald welke beoordelingscriteria worden opgenomen. Het ERK maakt onderscheid tussen drie aspecten die daarbij als richtlijn kunnen dienen:

- vaardigheden zoals bijvoorbeeld spreken of schrijven;
- strategieën zoals bijvoorbeeld planning of compensatie;
- ondersteunende vaardigheden zoals bijvoorbeeld grammaticale correctheid of coherentie en cohesie.

Gesprekken voeren, spreken en schrijven en de ondersteunende vaardigheden hebben betrekking op het product dat de leerling aflevert. Strategieën zeggen iets over het proces; de manier waarop de leerling te werk gaat om tot een bepaald product te komen. Voor het beoordelen hiervan zou men eigenlijk in het hoofd van de leerling moeten kunnen kijken. Zoiets is onder andere mogelijk met een hardop-denken onderzoek. Omdat dit over het algemeen niet tot de praktijk van het talenonderwijs op het vo behoort, beperken we ons hier tot de beoordeling van vaardigheden en ondersteunende vaardigheden.

Bij het beoordelen van productieve activiteiten kan eenvoudigweg worden nagegaan in hoeverre de leerling erin is geslaagd om de opdracht (die als het ware een uitwerking is van een can-do statement op een bepaald niveau) uit te voeren. Het toekennen van scores aan ondersteunende vaardigheden is minder eenvoudig, omdat eerst moet worden bepaald welke ondersteunende vaardigheden in de beoordeling worden meegenomen. Het ERK onderscheidt er 13 die weer toebedeeld kunnen worden aan drie hoofdcategorieën: linguïstische, sociolinguïstische en pragmatische competenties. Hierna worden alle ondersteunende vaardigheden weergegeven.

linguïstische competenties

- algemeen linguïstisch bereik (taalbeheersing in het algemeen)
- bereik van de woordenschat
- beheersing van de woordenschat
- grammaticale correctheid
- fonologische beheersing (uitspraak en intonatie)
- orthografische beheersing (spelling, leestekens, lay-out en alinea-indeling)

sociolinguïstische competenties

- sociolinguïstische trefzekerheid (beheersing taalregister in verschillende sociale contexten)

pragmatische competenties

- flexibiliteit (aanpassen aan situatie en gesprekspartner)
- beurten nemen (aan het woord komen en blijven)
- thematische ontwikkeling (hoofd- en bijzaken scheiden)
- coherentie en cohesie (verbanden en samenhang)
- gesproken vloeiendheid
- propositionele nauwkeurigheid (nauwkeurigheid van de weergegeven informatie)

Schrijfgave 1, niveau A2

Hoe te beoordelen met de verschillende beoordelingscriteria?

Als is vastgesteld welke categorieën in het correctievoorschrift worden meegenomen moet nagedacht worden over de manier van scoren. Het ligt misschien voor de hand om voor elke categorie de hoeveelheid fouten te tellen. Onderzoek (Melse, 1990) heeft echter aangetoond dat deze gedetailleerde aanpak minder betrouwbaar is dan globaal beoordelen. Bij globaal beoordelen worden geen fouten geteld, maar wordt op basis van het algemene beeld van teksten van leerlingen een oordeel gegeven (zie voorbeelden hierna).

Een andere vraag die beantwoord moet worden is: hoeveel punten moeten er per categorie maximaal worden toegekend. De ervaring leert dat meer dan zeven schaalpunten in de praktijk niet goed werkt. Het lukt de beoordelaars dan niet meer om een goed onderscheid te maken tussen een prestatie die bijvoorbeeld zeven punten waard is en een prestatie die acht punten verdient. (Kuhlemeijer, 2011)

Als per categorie de lengte van de scoreschaal is vastgesteld, moet worden bepaald hoe de schaalpunten worden omschreven. Dat kan op drie verschillende manieren:

- normatief
- descriptief
- met behulp van ankers

Hiernaast volgt een schrijfgave op niveau A2 en het werk van een leerling die deze opdracht heeft gemaakt. Vervolgens zullen we laten zien hoe de verschillende schalen worden gedefinieerd en wat dit betekent voor de beoordeling van deze leerling.

Situatiebeschrijving

Je bent met vrienden op vakantie geweest in Duitsland. Jullie verbleven op 'Campingplatz Kinzigtal', een kampeerterrein naast de boerderij van de heer Tillmanns. De laatste nacht was er sprake van noodweer. Gelukkig mochten jullie in de boerderij slapen. Na terugkomst in Nederland besluit je om de heer Tillmanns een kaartje te sturen.

Opdracht

- Stel jezelf voor.
- Geef aan wanneer je overnacht hebt op het kampeerterrein.
- Herinner de heer Tillmanns aan het noodweer.
- Bedank hem voor zijn hulp en sluit af.

Uitwerking leerling 1

Sehr geehrter Herr Tillmanns,
Mein Name ist Kiki Burg. In den Sommerferien von dieses Jahr waren ich und meine Freunden auf Ihren Campingplatz Kinzigtal. Das Wetter war ganz schlecht. Wir mochten von Ihnen in ihren hof übernachten. Wir fanden es wirklich sehr nett von Ihnen. Viele Dank für Ihren Hilfe und wir haben ein kleines Geschenk zugefügt. Nochmals viele Dank für Ihren Hilfe.
Mit freundlichen Grüßen,

Kiki Burg.

Normatieve schalen

Bij een normatieve schaal worden omschrijvingen gebruikt als: uitstekend, matig, voldoende, onvoldoende, juist, correct en acceptabel. Het grote voordeel hiervan is de snelle en eenvoudige beoordeling. (Kuhlemeijer, 2011) Normatieve schalen hebben echter ook een nadeel: elke docent heeft zijn eigen interpretatie van wat uitstekend, matig, of zwak is. Dit maakt de beoordeling subjectief. Hieronder staat een voorbeeld van een normatieve schaal voor het aspect 'inhoud' en wordt met behulp van deze schaal een beoordeling gegeven van het werk van Kiki Burg.

Voorbeeld normatieve schaal voor het aspect 'inhoud' bij schrijfgave 1, niveau A2

0 punten - zwak
1 punt - redelijk
2 punten - goed

Voorbeeldbeoordeling van leerling 1 met bovenstaande schaal

Kiki Burg verdient 2 punten voor inhoud, omdat ze de opdracht goed heeft uitgevoerd.

Descriptieve schalen

Een descriptieve schaal wordt ook wel een rubriek genoemd. In descriptieve schalen wordt bij de schaalpunten een inhoudelijke beschrijving gemaakt. Ook bij deze schaal is het lastig om subjectiviteit te vermijden, omdat het bij taaltoetsing soms lastig is om een eenduidige beschrijving te geven. Voor wat betreft het aspect 'inhoud' valt het vaak nog wel mee, maar het vastleggen van schaalpunten voor bijvoorbeeld 'beheersing van de woordenschat' of 'grammaticale correctheid' is al een stuk lastiger. Als bijvoorbeeld beoordeeld moet worden of een tekst getuigt van een goede beheersing van de woordenschat, dan zullen niet alle docenten dat op precies dezelfde manier doen, omdat niet iedereen hetzelfde beeld heeft bij 'een goede beheersing van de woordenschat'. Hieronder staat een voorbeeld van een descriptieve schaal voor het aspect 'inhoud' en wordt met behulp van deze schaal een beoordeling gegeven van het werk van Kiki Burg.

Voorbeeld descriptieve schaal voor het aspect 'inhoud' bij schrijfgave 1, niveau A2

- 0 punten - Twee of meer aspecten van de opdracht ontbreken in de tekst.
- 1 punt - Eén aspect van de opdracht ontbreekt in de tekst.
- 2 punten - Alle aspecten van de opdracht zijn in de tekst terug te vinden.

Voorbeeldbeoordeling van leerling 1 met bovenstaande schaal

Kiki Burg verdient 2 punten voor inhoud, omdat alle vier aspecten van de opdracht in haar tekst zijn terug te vinden.

Productschalen

Een derde manier om schaalpunten te omschrijven is met behulp van ankers. Een anker is een tekst van een leerling die het 'niveau' van het schaalpunt illustreert. Bij spreken of gespreksvaardigheid kunnen ankers uit een audio- of video-opname bestaan. Een schaal met ankers wordt ook wel een productschaal genoemd. Het beoordelen met een productschaal kan men zien als een sorteertaak. De beoordelaar beoordeelt elke tekst door deze te vergelijken met de ankers van de beoordelingsschaal. Productschalen zijn heel geschikt om de betrouwbaarheid objectiever te maken (Kuhlemeijer, 2011). Een nadeel is echter dat er voor elke opgave weer een nieuwe productschaal ontworpen moet worden, waardoor deze aanpak erg tijdrovend is. Hierna volgt een voorbeeld van een productschaal voor het aspect 'inhoud' en wordt met behulp van deze schaal een beoordeling gegeven van het werk van Kiki Burg.

Voorbeeld productschaal voor het aspect 'inhoud' bij schrijfgave 1, niveau A2

- 0 punten - De tekst sluit minder goed aan op de opdracht dan onderstaand anker
- 1 punt - De tekst sluit even goed aan op de opdracht als onderstaand anker
- 2 punten - De tekst sluit beter aan op de opdracht dan onderstaand anker

Anker

Hallo herr Tillmanns,
Kennst du mir noch? Ich bin Debby Koens. Diese Monat habe ich bei du geschlafen weil ich in meine Tent nicht mir schlafen konnte von Angst. Ich ware in Kinzigtal in mei. Meine Freunden und ich wollten Sie danken für deine freundlichkeit und vielleicht bis nächstes Jahr. Mit freundlichen grußen,
Debby Koens

Voorbeeldbeoordeling van leerling 1 met bovenstaande schaal

Kiki Burg verdient 2 punten voor inhoud, omdat haar tekst inhoudelijk beter aansluit op de opdracht dan het anker (dat wil zeggen, de tekst van Debby Koens).

Hoe zorgt men voor een juiste weging van beoordelingscriteria in het eindoordeel?

Bij het opstellen van een correctievoorschrift moet ook nagedacht worden over het gewicht van de verschillende beoordelingscriteria. Stel dat een groep docenten de volgende beoordelingscriteria wil laten meewegen voor schrijfvaardigheid:

- communicatieve effectiviteit (slaagt de leerling erin de opdracht uit te voeren)
- beheersing van de woordenschat
- grammaticale correctheid
- orthografische beheersing (spelling, leestekens, lay-out en alinea-indeling)

Als vervolgens elk criterium wordt beoordeeld op een schaal van nul tot en met drie punten, heeft dat tot gevolg dat er per opgave 12 punten kunnen worden behaald. Men moet zich daarbij wel realiseren dat driekwart van de punten betrekking heeft op vormaspecten (woordenschat, grammatica en orthografische beheersing) en slechts één kwart van het aantal punten op het overbrengen van de boodschap (communicatieve effectiviteit). Dat is niet voor elk ERK-niveau een wenselijke verhouding. Op niveau A1 bijvoorbeeld mogen nog heel veel taalfouten worden gemaakt. Bij dat niveau past geen correctievoorschrift dat de nadruk legt op vormaspecten. Dat geldt in zekere mate ook voor niveau A2. Over het algemeen kunnen we stellen dat naarmate het ERK-niveau stijgt een toename van aandacht voor vormaspecten geoorloofd is. Hieronder presenteren we drie opties om het aandeel van de verschillende beoordelingscriteria in het eindoordeel te beïnvloeden.

1: scoreschalen hanteren van verschillende lengte

Het is mogelijk om bij het bepalen van de lengte van de verschillende scoreschalen al rekening te houden met het ERK-niveau dat getoetst wordt. Door één scoreschaal langer te maken dan andere scoreschalen, wordt het aandeel van dat beoordelingscriterium groter in de totaalscore. Natuurlijk moet dit wel inhoudelijk verantwoord kunnen worden. In het onderstaande voorbeeld wordt gekozen voor een scoreschaal voor communicatieve effectiviteit van zes punten. Dat betekent dat er zeven onderscheidende leerlingprestaties moeten worden gedefinieerd (van nul tot en met zes punten). Dit is mogelijk als de opdracht bijvoorbeeld bestaat uit het schrijven van een recept waarin zes handelingen moeten worden uitgevoerd. Voor elke correct beschreven handeling kan dan een punt worden toegekend. Of hierbij een normatieve, descriptieve of productschaal wordt gehanteerd is daarbij niet van belang. Het gaat hier alleen om de verhouding van de verschillende beoordelingscriteria ten opzichte van elkaar.

In het voorbeeld is er sprake van een overzicht voor scoreschalen op niveau A2. Onderaan de tweede kolom is af te lezen hoe de scores voor inhoudsaspecten zich verhouden tot de scores voor vormaspecten. Duidelijk wordt dat de nadruk ligt op inhoudsaspecten, wat goed past bij niveau A2. Wil men echter een score-overzicht maken voor niveau B1, dan zal men ervoor moeten zorgen dat de vormaspecten iets meer gewicht krijgen. In dit voorbeeld kan dat door de schaal voor communicatieve effectiviteit in te korten of door de andere schalen te verlengen. Dit heeft tot gevolg dat de beschrijvingen van de scoreschalen voor elk niveau op maat moeten worden gemaakt. Zo kan orthografische beheersing op niveau A2 bijvoorbeeld beoordeeld worden op een schaal van nul tot en met één punt en op niveau B1 op een schaal van nul tot en met twee punten.

Voorbeeld 1: overzicht voor scoreschalen van verschillende lengte, niveau A2

Beoordelingscriterium	aantal scorepunten
communicatieve effectiviteit	0 – 6
beheersing van de woordenschat	0 – 1
grammaticale correctheid	0 – 2
orthografische beheersing	0 – 1
	maximaal aantal punten per opgave - 10 maximaal aantal punten inhoudsaspecten - 6 maximaal aantal punten vormaspecten - 4

2: het toepassen van weging

Een tweede mogelijkheid om het aandeel van de verschillende beoordelingscriteria te beïnvloeden is het toepassen van weging. Het voordeel hiervan is dat één en dezelfde scoreschaal ingezet kan worden voor verschillende ERK-niveaus. Door het toepassen van een wegingsfactor wordt de waarde van een scoreschaal vermenigvuldigd met een bepaald getal, zodat het gewicht van het betreffende beoordelingscriterium in de totale beoordeling toeneemt. In het onderstaande voorbeeld wordt communicatieve effectiviteit beoordeeld op een schaal van nul tot en met drie. Vervolgens wordt de score vermenigvuldigd met factor drie. Onderaan de rechterkolom is te zien dat dankzij deze vermenigvuldiging, de inhoudsaspecten meer gewicht in de schaal leggen dan de vormaspecten. Wil men beoordelen op niveau B1, dan zou de schaal voor communicatieve effectiviteit gehalveerd kunnen blijven. Er hoeft alleen maar een andere weging te worden toegepast (bijvoorbeeld factor twee in plaats van drie) om het aandeel van de vormaspecten in het eindoordeel zwaarder te laten wegen.

Voorbeeld 2: overzicht voor scoreschalen met weging, niveau A2

Beoordelingscriterium	aantal scorepunten
communicatieve effectiviteit	0 – 3 (score x 3)
beheersing van de woordenschat	0 – 2
grammaticale correctheid	0 – 2
orthografische beheersing	0 – 2
	maximaal aantal punten per opgave - 15 maximaal aantal punten inhoudsaspecten - 9 maximaal aantal punten vormaspecten - 6

3: per opgave variëren in beoordelingscriteria

Ten slotte kan men ervoor kiezen om een toets te laten bestaan uit meerdere opgaven en per opgave te variëren in beoordelingscriteria. Dat betekent in de praktijk dat men bij de ene opgave bijvoorbeeld communicatieve effectiviteit en woordenschat beoordeelt en bij de andere opgave bijvoorbeeld grammaticale correctheid en spelling. Dit is een logische keuze als niet elk beoordelingscriterium bij elke opgave van belang is. Zo kan men bij een opdracht waarbij een formulier ingevuld moet worden er bijvoorbeeld voor kiezen om grammaticale correctheid niet te beoordelen. En als bij een andere opdracht de input van de native speaker al veel vocabulaire weggeeft, ligt het voor de hand om het criterium woordenschat niet mee te nemen. In onderstaand voorbeeld is een overzicht van scoreschalen gegeven waarbij dit principe is toegepast. Het overzicht heeft betrekking op een toets met drie opgaven. Bij alle opgaven wordt de communicatieve effectiviteit beoordeeld. De andere beoordelingscriteria worden slechts bij één van de drie opgaven toegepast. In de rechterkolom kunnen we zien dat in dit voorbeeld het aandeel van de inhoudsaspecten nog steeds het grootst is. Wil men beoordelen op niveau B1 en is er weer sprake van een toets met drie opgaven, dan kan bijvoorbeeld woordenschat, net als communicatieve effectiviteit bij alle opdrachten worden beoordeeld. Dat zorgt ervoor dat het aandeel van de vorm- en inhoudsaspecten min of meer met elkaar in evenwicht is.

Voorbeeld 3: overzicht voor een gevarieerde toepassing van scoreschalen, niveau A2

Beoordelingscriterium	aantal scorepunten
communicatieve effectiviteit (beoordelen bij opgave 1,2 en 3)	0 – 3
beheersing van de woordenschat (beoordelen bij opgave 1)	0 – 2
grammaticale correctheid (beoordelen bij opgave 2)	0 – 2
orthografische beheersing (beoordelen bij opgave 3)	0 – 2
	maximaal aantal punten per opgave - 15 maximaal aantal punten inhoudsaspecten - 9 maximaal aantal punten vormaspecten - 6

De uitdaging bij het formuleren van een beoordelingsvoorschrift is om iets te maken dat hanteerbaar is en dat leidt tot een hoge beoordelingsovereenstemming. Om de beoordelingsovereenstemming zo hoog mogelijk te krijgen, is het aan te bevelen om een beoordelaars-training te volgen. Tijdens zo'n training wordt met concrete leerlingprestaties (geschreven teksten of opnames van spreekopdrachten) gewerkt, zodat duidelijk wordt hoe het beoordelingsvoorschrift in de praktijk moet worden toegepast. Op de website www.erk.nl zijn voorbeelden te vinden van leerlingprestaties in verschillende talen op verschillende ERK-niveaus. Deze kunnen een eerste aanzet geven tot meer overeenstemming tussen beoordelaars, omdat daarmee duidelijk wordt welke prestatie ongeveer verwacht wordt op welk niveau.

Beoordelingsmodellen voor gespreks- en schrijfvaardigheid maken met het ERK

Een goed beoordelingsmodel maken kost veel tijd. Ontwikkel het model bij voorkeur in overleg met collega's; evalueer het na de eerste afname en stel het waar nodig nog bij. Dit zal de betrouwbaarheid van de beoordeling versterken. Een doordacht beoordelingsmodel kan sectiebreed worden ingevoerd. Specifieke inhoudelijke criteria worden dan per toets aangepast.

Het volgende stappenplan kan een sectie helpen bij het maken van een beoordelingsmodel gebaseerd op het ERK.

Stap 1: Wat heb je nodig?

Voor het maken van een beoordelingsmodel gebaseerd op het ERK heeft men nodig:

- lijst ERK-beoordelingscriteria voor de betreffende vaardigheid; de sectie kan deze criteria halen uit de officiële vertaling van het ERK (Taalunie, 2008, hoofdstuk 9) of uit Taalprofielen, waarin ERK-descriptoren en beoordelingscriteria zijn uitgewerkt voor het Nederlandse onderwijs;
- de toets waarop het beoordelingsmodel betrekking heeft.

Stap 2:

Definieer de inhoudelijke criteria: wanneer is een leerling erin geslaagd de opdracht uit te voeren?

Bepaal welke inhoudelijke elementen je terug wilt zien in de prestatie van de leerling.

Bijvoorbeeld: er moeten drie argumenten gegeven worden, er moet specifieke informatie gevraagd worden, er moet een klacht worden omschreven, etc.

Deze elementen moeten ontleend zijn aan de feitelijke toetsopgave.

Stap 3:

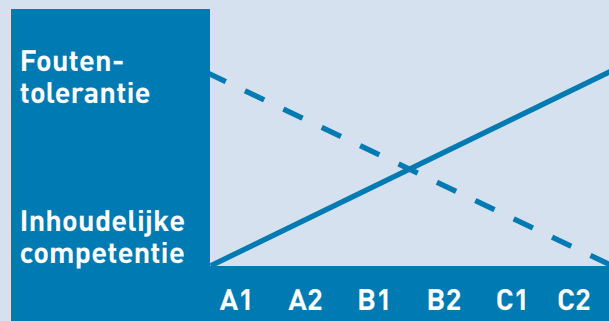
Definieer de vormcriteria: op welke aspecten van taalgebruik ga je beoordelen?

Het ERK onderscheidt maar liefst 13 criteria die relevant zijn voor de beoordeling (Taalunie, 2008, blz. 101-120; zie ook 171-172). Deze zijn eerder in dit hoofdstuk opgenomen (zie blz. 86). Taalprofielen heeft daaruit een selectie gemaakt, soms ook door twee categorieën samen te voegen. De gespreksvaardigheid, bijvoorbeeld, telt in Taalprofielen zes criteria, 'tekstkenmerken' genoemd: woordenschat en woordgebruik, grammaticale correctheid, interactie, vloeiendheid, coherentie en uitspraak.

Selecteer (uit het ERK of uit Taalprofielen) de criteria die voor de betreffende toets relevant zijn. Beperk je tot vijf of zes.

Stap 4: Hoe zwaar moet elk criterium wegen?

Beslis welke weging je per criterium wilt toekennen. Het zal ook afhankelijk zijn van het ERK-niveau van de toets of je bijvoorbeeld meer of juist minder gewicht aan de inhoud en aan de formele aspecten van de taalprestatie wilt toekennen. Volgens het ERK neemt de fouttolerantie namelijk af naarmate de inhoudelijke competentie hoger wordt:

© G. Westhoff

Zie in voorbeeld 1 tot en met 3 op blz. 94-97 hoe de inhouds- en formele aspecten met elkaar in evenwicht gebracht kunnen worden.

Stap 5: Welke schaal hanteer je?

Beslis hoe je de schaalpunten gaat beschrijven: ga je gebruik maken van een normatieve, descriptieve of productschaal? (zie blz. 87-88).

Stap 6: Hoe scoort de leerling?

Ontwikkel een blauwdruk: een tabel waarin de rijen de criteria weergeven die voor de beoordeling worden gebruikt, en de kolommen de waardering. Omschrijf wanneer je 1, 2, 3 ... punten of 'onvoldoende', 'matig', 'goed' ... toekent. Baseer deze omschrijving op de kenmerken van het niveau van de toets. Maak daarbij gebruik van positieve formuleringen. Bedenk wat de leerling moet kunnen om voldoende te scoren.

Stap 7: Gebruik de checklist

Leg het beoordelingsmodel naast de checklist op blz. 100 -104.

Stap 8: Hoe bevalt het beoordelingsmodel in de praktijk?

Gebruik het beoordelingsmodel enkele keren buiten een werkelijke toetssituatie samen met de collega's, om overeenstemming te bereiken over de inschatting van de niveaus en de waardering van de prestaties. Voer indien mogelijk ook een try-out met de leerlingen uit, zodat zij ook precies weten waarop ze worden beoordeeld.

Evalueer met de collega's, na de afname, hoe het beoordelingsmodel heeft gewerkt en of er bijstellingen nodig zijn.

Hierna zijn drie voorbeelden van beoordelingsmodellen opgenomen.

Voorbeeld 1 (descriptieve schaal)

Beoordeling taaldorp Spaans - op het VVV-kantoor (A2+)

Je zoekt je logeeradres maar je kunt het niet vinden. Gelukkig zie je een VVV-kantoor waar je alle informatie kunt opvragen en waar je een plattegrond van de stad kunt krijgen. Voer een gesprek met de medewerker.

- Vraag de weg naar het logeeradres.
- Volg met een pen de route op de plattegrond, zodat de lijn zichtbaar is.
- Stel nog minstens drie vragen over de stad.
- Bedank en neem afscheid.

Criteria	1 punt	2 punten	3 punten	4 punten	Totaal
Inhoudselementen: <ul style="list-style-type: none"> • 1-begin en afronding van gesprek • 2-vragen en begrijpen van route naar logeeradres • 3-stellen van vraag a) • 4-stellen van vraag b) • 5-stellen van vraag c) 	Slechts 1 onderdeel uitgevoerd	2-3 onderdelen adequaat uitgevoerd	4 onderdelen adequaat uitgevoerd	Alle onderdelen adequaat uitgevoerd.	x2
Omvang en beheersing woordenschat	<u>Beperkte</u> omvang van vocabulaire zorgt voor onvolledige uitvoering. Het is <u>niet altijd duidelijk</u> wat de lln bedoelt.	Beheerst <u>voldoende</u> vocabulaire om de situatie aan te kunnen, <u>weinig</u> variatie in taalgebruik, beperkt zich bijna altijd tot <u>chunks</u> .	<u>Eenvoudige</u> woordenschat, maar <u>toereikend</u> voor de situatie. <u>Vrij korte zinnen</u> , maar logisch met elkaar verbonden.	<u>Duidelijk en toereikend</u> om over het onderwerp te spreken, eventueel door middel van omschrijvingen. Chunks, maar ook <u>creatief taalgebruik</u> en soms <u>langere zinnen</u> .	
Grammaticale correctheid	<u>Systematische</u> en <u>frequente</u> fouten in de basisgrammatica. Gebruik van losse woorden die niet vervoegd worden.	<u>Systematische</u> fouten in de basisgrammatica, die echter de communicatie <u>niet storen</u> .	<u>Tamelijk correct</u> gebruik van eenvoudige constructies, hoewel ook <u>elementaire fouten</u> soms voorkomen.	<u>Tamelijk correct</u> gebruik van <u>vervoegingen</u> van ww, znw, bnw. Geen fouten die de communicatie storen.	
Interactie (mate en gemak van gespreksbijdrage) Vloeiendheid en uitspraak	Begrijpt wat wordt gezegd, <u>reacties zijn vaak heel kort</u> ; moet soms <u>gestimuleerd worden</u> om verder te gaan. Verkeerde uitspraak van sommige woorden kan de communicatie <u>belemmeren</u> .	Reageert <u>vaak adequaat</u> , neemt echter <u>amper</u> initiatief om het gesprek voort te zetten. Af en toe <u>storende fouten</u> .	Reageert <u>adequaat</u> . Duidelijk en <u>goed te verstaan</u> , wel met <u>langzame</u> articulatie en hoorbaar <u>accent</u> .	Stelt zich <u>proactief</u> op. Duidelijk <u>verstaanbaar</u> ; klinkt <u>tamelijk natuurlijk</u> .	

Voorbeeld 2 (Twents Carmel College De Thij – Oldenzaal)

Beoordelingsformulier spreken B1

4H En / 5H Du

4V En / 4V Du / 5V Fa

Beheersingsniveau A2

Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Kan zeer korte sociale gesprekken aan, hoewel hij/zij gewoonlijk niet voldoende begrijpt om het gesprek zelfstandig gaande te houden. Kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen familie en andere mensen, leefomstandigheden, opleiding/school te beschrijven.

Beheersingsniveau B1

Kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in het gebied waar de taal wordt gesproken. Kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of zijn/haar persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijks leven. Bijvoorbeeld: familie, hobby's, werk, reizen en actuele gebeurtenissen.

Woordenschat en woordgebruik				Woordenschat en woordgebruik
Standaardpatronen met uit het hoofd geleerde uitdrukkingen en kleine groepen van woorden m.b.t. eenvoudige alledaagse situaties.	3 4 5	6 7 8	B1+ 9	De woordenschat is toereikend om over alledaagse onderwerpen te spreken, eventueel door middel van omschrijvingen
Grammaticale correctheid				Grammaticale correctheid
Correct gebruik van eenvoudige constructies, bevat echter ook systematisch elementaire fouten.	3 4 5	6 7 8	9	Redelijk accuraat gebruik van frequente routines en patronen die horen bij voorspelbare situaties
Vloeiendheid en coherentie				Vloeiendheid en coherentie
Zeer korte uitingen, met veel voorkomende pauzes, valse starts en het herformuleren van uitingen. Groepen woorden zijn verbonden met eenvoudige voegwoorden, zoals 'en', 'maar' en 'omdat'.	3 4 5	6 7 8	9	Is goed te volgen, maar pauzes en herstel van fouten komen regelmatig voor, vooral in langere stukken tekst.
Uitspraak				Uitspraak
De uitspraak is duidelijk genoeg om verstaanbaar te zijn, ondanks een hoorbaar accent. Gesprekspartners vragen af en toe om herhaling.	3 4 5	6 7 8	9	De uitspraak is duidelijk verstaanbaar, met een licht accent en af en toe een verkeerd uitgesproken woord.

Voorbeeld 3 (normatieve schaal)

Beoordelingsmodel Cito ERK-niveau B1 en B2*		
criterium	Beoordelingstaak	Score
Inhoud	Beoordeel of alle elementen van de opdracht aanwezig en begrijpelijk zijn. Neem daarbij de native speaker als uitgangspunt. De boodschap moet voor hem of haar duidelijk zijn.	Alle elementen zijn aanwezig en volkomen begrijpelijk. 3 pt
		Minstens 80 % van de elementen is aanwezig en volkomen begrijpelijk. 2 pt
		Minstens 60% van de elementen is aanwezig en volkomen begrijpelijk. 1 pt
		Minder dan 60% van de elementen is aanwezig en volkomen begrijpelijk. (Zie tabel 'Inhoudselementen'.) 0 pt
Grammaticale correctheid	Beoordeel <ul style="list-style-type: none"> • zinsbouw • toepassing grammaticale regels 	De tekst is (vrijwel) helemaal correct. 3 pt
		De tekst is redelijk correct. 2 pt
		De tekst is matig correct. 1 pt
		De tekst zit vol fouten. 0 pt
Spelling, interpunctie en lay-out	Beoordeel <ul style="list-style-type: none"> • spelling • gebruik hoofd- en kleine letters • gebruik interpunctie • lay-out (schrijfconventies) 	Spelling, interpunctie en schrijfconventies zijn voldoende. 1 pt
		Spelling, interpunctie en schrijfconventies zijn onvoldoende. 0 pt
Woordgebruik	Beoordeel of de woordkeus accuraat is en gevarieerd (dit laatste alleen voor B2).	Het woordgebruik past goed bij de opdracht en ontstijgt soms dat niveau. 3 pt
		Het woordgebruik sluit voldoende aan bij de opdracht. 2 pt
		Het woordgebruik sluit maar matig aan bij de opdracht. 1 pt
		Het woordgebruik schiet te kort voor de opdracht. 0 pt
Coherentie en cohesie	Beoordeel of de tekst goed is gestructureerd.	De opbouw van de tekst is, gezien de opdracht, voldoende. 1 pt
		De opbouw van de tekst is, gezien de opdracht, onvoldoende. 0 pt

* Voor toelichting, voorbeeldbeoordelingen en een score-cijfertransformatie zie de ERK-schrijftoetsen Duits, Frans of Engels, niveau B1-B2.

Weging scores B1

Vermenigvuldig de score van 'Inhoud' met 2.

Inhoudsaspecten:

- maximaal 6 punten

Vormaspecten:

- maximaal 8 punten

Totaal:

- maximaal 14 punten

Weging scores B2

Vermenigvuldig de score van de vormaspecten met 1,5.

Inhoudsaspecten:

- maximaal 3 punten

Vormaspecten:

- maximaal 12 punten

Totaal:

- maximaal 15 punten

NB. Wanneer minder woorden zijn gebruikt dan het aangegeven minimum, moeten er van de totale score vijf punten worden afgetrokken.

Voorbeeld 1: beoordelingsmodel taaldorp A2

Inhoudelijke elementen:

- Begin en afronding van gesprek
- Vragen en begrijpen van routebeschrijving naar logeeraadres
- Het stellen van drie vragen

max 8 pt

Vormcriteria:

- Omvang en beheersing woordenschat
- Grammaticale correctheid
- Interactie, vloeiendheid en uitspraak

max 12 pt

Omschrijving criteria:

- Gebruik van descriptieve schaal

Opmerkingen:

- De vormaspecten wegen in dit model zwaarder dan de inhoudselementen, ondanks vereist niveau: A2.

Voorbeeld 2: beoordelingsmodel gespreksvaardigheid B1

Inhoudelijke elementen:

- Descriptoren van niveaus A2 en B1 opgenomen in het model, relatie met opgave ontbreekt; inhoud wordt impliciet meegenomen in de beoordeling van de vormaspecten.

Vormcriteria:

- Woordenschat en woordgebruik
- Grammaticale correctheid
- Vloeiendheid en coherentie
- Uitspraak

max 36 pt

Omschrijving criteria:

Gebruik van schaalpunten; punten zijn in het model niet nader omschreven (Wellicht wel afspraken gemaakt binnen de sectie).

Opmerkingen:

- Er wordt alleen op vormaspecten gescoord.

Voorbeeld 3: beoordelingsmodel schrijfvaardigheid B1/B2 van Cito

Inhoudelijke elementen:

Afhankelijk van de opdracht; het model is ontwikkeld voor meerdere opdrachten.

B1: max 6 pt
B2: max 3 pt

Vormcriteria:

- Grammaticale correctheid
- Spelling, interpunctie en lay-out
- Woordgebruik
- Coherentie en cohesie

B1: max 8 pt
B2: max 12 pt

Omschrijving criteria:

- Gebruik van normatieve schaal

Opmerkingen:

Omschrijvingen als 'redelijk' en 'matig' moeten door de beoordelaar zelf worden geïnterpreteerd afhankelijk van de kenmerken van het te beoordelen niveau. Cito heeft hiertoe voorbeeldbeoordelingen toegevoegd, zie de publicaties 'ERK-schrijftoetsen Duits / Engels / Frans, niveau B1 en B2'.

Gebruik van de checklist

Deze checklist kan op twee manieren worden gebruikt:

- Als onderlegger tijdens het maken van het beoordelingsmodel;
- Als controle als het ontwerp klaar is, of voor een bestaand model.

Leg dan het beoordelingsmodel naast alle categorieën. Hoe scoort het model voor elke categorie?

1. Criteria					
		Voorbeeld uitwerking	Onvol- doende	Vol- doende	Veel
A	Het model gebruikt de beoordelingscriteria van het ERK.	Criteria voor het beoordelen van de gespreksvaardigheid zijn bijv. de reikwijdte (woordenschat), formele nauwkeurigheid (grammaticale correctheid), vloeiendheid, interactie, coherentie.			
B	De omschrijvingen van de criteria zijn positief geformuleerd.	Bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> • Gebruikt sommige eenvoudige constructies correct, in plaats van: • Gebruikt niet alle eenvoudige constructies correct. 			
C	De formulering van de beoordelingscriteria is gebaseerd op de omschrijvingen van het ERK.	Bijvoorbeeld: Bij een A2-toets schrijfvaardigheid formuleer je het criterium 'grammaticale correctheid' zodat bij voldoende punten de formulering inhoudelijk overeen komt met: 'Gebruikt bepaalde eenvoudige constructies correct, maar maakt nog stelselmatig elementaire fouten; het is meestal wel duidelijk wat hij of zij probeert te zeggen ook al worden verschillende tijden door elkaar heen gebruikt.'			
D	Er is een evenwichtige mix van criteria in overeenstemming met de inhoud en het niveau van de opdracht. Het aantal categorieën is volledig om datgene wat beoordeeld dient te worden, te kunnen beoordelen.	Veel criteria zijn relevant volgens het ERK. Daar moet omwille van praktische redenen een keuze uit worden gemaakt. Die keuze moet een evenwichtig en verantwoord geheel zijn. Men kan zich bijvoorbeeld baseren op de keuze die in Taalprofielen is gemaakt.			

2. Objectieve beoordeling

		Voorbeeld uitwerking	Onvol- doende	Vol- doende	Veel
A	De beoordelingscriteria zijn transparant.	Bijvoorbeeld, bij een taaltest tijdens een sollicitatiegesprek voor de positie van receptiemedewerker, in plaats van: 'De mate waarin de kandidaat beschikt over meer of minder vloeiendheid en nauwkeurigheid' in het uitvoeren van vereiste taalhandelingen'. Beter: 'In hoeverre is de kandidaat: <ul style="list-style-type: none"> • vloeiend • grammaticaal nauwkeurig • communicatief tijdens het uitvoeren van het gesprek'.			
B	De beoordelingscriteria zijn bondig geformuleerd.	In plaats van zich beperken tot bijvoorbeeld: 'Heeft een tamelijk brede kennis van het onderwerp', inhoudelijke elementen noemen bij het toekennen van 1, 2, ... punten., of omschrijving concreter maken, bijvoorbeeld: 'weet het onderwerp met minstens twee voorbeelden toe te lichten' of 'kan een duidelijke omschrijving van oorzaak en mogelijke gevolgen geven', enz...			
C	De beoordelingscriteria bevatten geen vage terminologie.	Bijvoorbeeld: in het beoordelingsmodel komt als criterium 'kan gebruik maken van eenvoudige connectoren' voor. Daarna ook het criterium 'kan de boodschap goed opbouwen'. Als de leerling zijn boodschap goed opbouwt, zal hij vast ook connectoren gebruiken om zinnen in logisch verband met elkaar te brengen. De twee criteria hangen dus in feite van elkaar af en je loopt het risico hetzelfde twee keer te beoordelen.			
D	De beoordelingsmodel overlappen elkaar niet.	Veel criteria zijn relevant volgens het ERK. Daar moet omwille van praktische redenen een keuze uit worden gemaakt. Die keuze moet een evenwichtig en verantwoord geheel zijn. Men kan zich bijvoorbeeld baseren op de keuze die in Taalprofielen is gemaakt.			

3. Niveau en cijfer

		Voorbeeld uitwerking	Onvolgende	Volgende	Veel
A	Het model geeft een indicatie van ERK-niveau.	Bijvoorbeeld: de vaksectie heeft afgesproken dat een leerling X scorepunten moet behalen voor een A2-niveau. Voor deze beslissing is gebruik gemaakt van een 'anker'-prestatie (zie hoofdstuk 9).			
B	De prestatie wordt afgemeten aan een van tevoren opgestelde standaard.	Tijdens het maken van de toets, of in ieder geval voor de afname, is met de sectie afgesproken en vastgelegd hoeveel punten nodig zijn voor een voldoende, en wanneer een leerling 1, 2, 3... punten krijgt.			
C	De criteria voor de cesuur en het toekennen van het aantal punten zijn consistent met de omschrijvingen van de ERK-niveaus.	Met de sectie is afgesproken dat havo 3 aan het eind van het schooljaar A2 schrijfvaardigheid op alle criteria moet beheersen. Je maakt een ERK-eindtoets A2 voor deze klas. De omschrijving voor een voldoende komt overeen met de A2-descriptor voor lexicale beheersing.			
D	Als er ook een cijfer uit de beoordeling moet rollen, maakt het beoordelingsmodel een onderbouwde vertaling naar een cijfer mogelijk.	De score-cijfertransformatie neemt de gezette standaard als uitgangspunt. Het omrekenen van de scores naar het cijfer kan dan via een omrekentabel. Een handig computerprogramma hiervoor is bijvoorbeeld Scores2Cijfers (http://toetswijzer.kennisnet.nl/html/toetsenopschool/hoofdstuk9.shtm).			

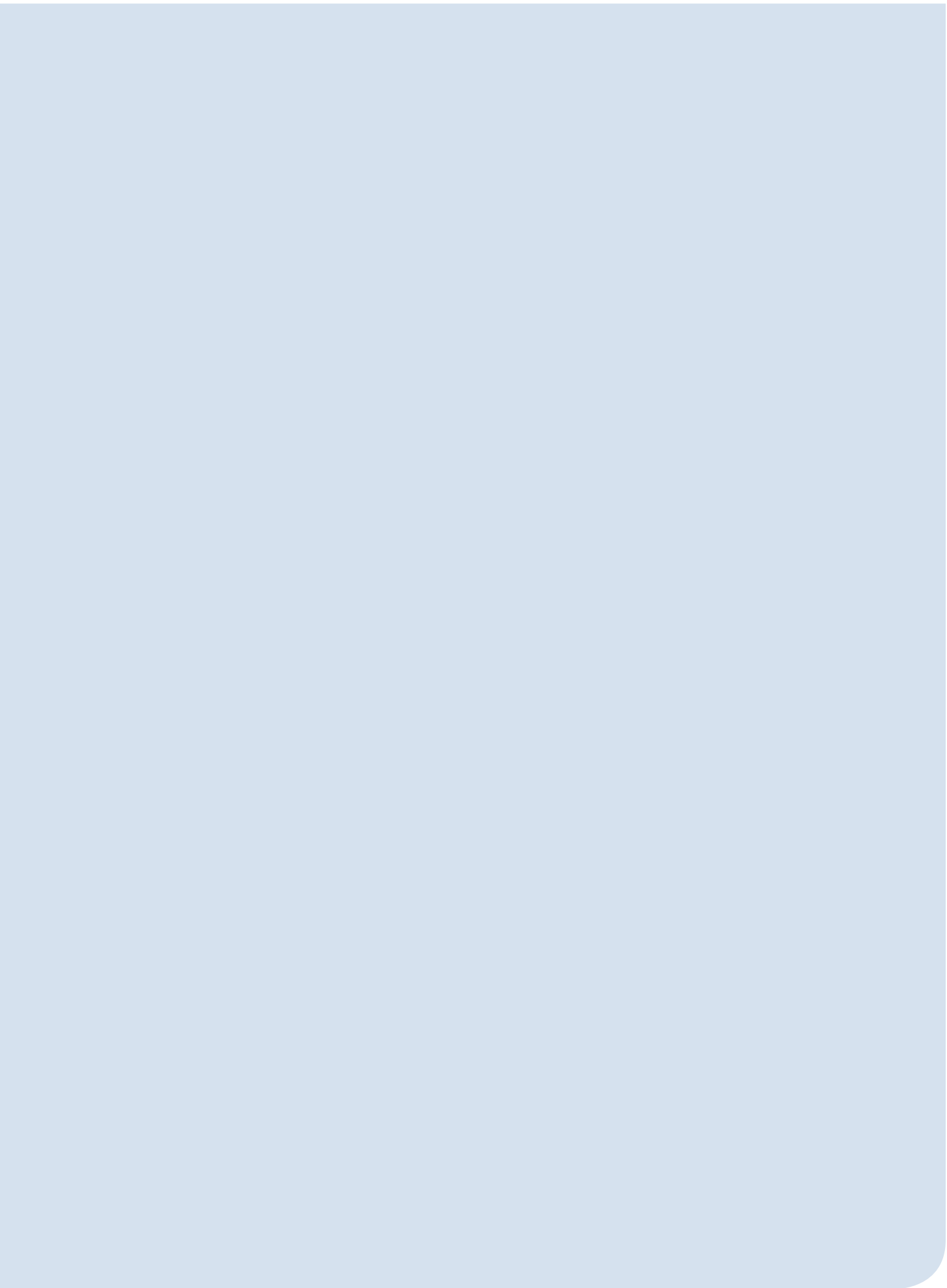
4. Uitvoerbaarheid

		Voorbeeld uitwerking	Onvol- doende	Vol- doende	Veel
A	Het beoordelingsmodel is overzichtelijk en eenvoudig te gebruiken.	Het format beslaat niet meer dan 1 A4 formulier; scores zijn snel aan te kruisen of in te vullen.			
B	Het beoordelingsmodel maakt score van de prestatie mogelijk binnen een redelijke tijd.	<p>Bij mondelinge toetsen: door een observator tijdens de toets aan te kruisen. Door middel van geluidsopnames na afloop te controleren. De tijd van het mondeling staat gelijk aan de maximale tijd die nodig is om te kunnen beoordelen, oftewel: de docent kan al luisterend beoordelen.</p> <p>Bij schriftelijke producten: in redelijke verhouding tot de lengte van het te beoordelen product.</p>			
C	<p>Het aantal beoordelings-categorieën is niet groter dan vijf bij mondelinge toetsen.⁴</p> <p>Het aantal beoordelings-categorieën is niet groter dan zeven bij het beoordelen van schriftelijke producten.⁴</p>	Bij meer dan vijf te beoordelen criteria ontstaat er overbelasting voor de beoordelaar. Voor beoordeling van schriftelijke producten van ca. 3 blz. is zeven categorieën de bovengrens.			

4. Taalunie, 2008, blz. 171.

5. Afnamecondities

		Voorbeeld uitwerking	Onvol- doende	Vol- doende	Veel
A	Er is een standaardprocedure vastgelegd bij het afnemen en beoordelen van de toetsen.	De toetsprocedure ligt vast (en dat is ook bij de leerlingen bekend): <ul style="list-style-type: none"> • de duur van de toets, • het aantal opgaven, • de criteria waarop de leerling wordt beoordeeld, en wanneer iets wordt goed gerekend. 			
B	Er is meer dan één beoordelaar.	Elke toets moet in principe door twee beoordelaars worden nagekeken, het cijfer wordt daarna in afstemming bepaald. Bij schrijfvaardigheid kan een aantal opdrachten worden uitgekozen (bijv. een paar slechte, een paar voldoende, een paar goede uitwerkingen) die samen met collega's worden nagekeken. Deze opdrachten functioneren dan als anker. Deze procedure is ook mogelijk voor het mondeling, mits video-opnames beschikbaar zijn.			
C	De toetsresultaten en de beoordeling worden regelmatig geëvalueerd.	Na de afname van de toetsen bespreekt de vaksectie hoe het beoordelingsmodel heeft gefunctioneerd, en of de toetsen een duidelijk beeld konden geven van het niveau van de leerlingen.			

Hoe scoren de drie voorbeelden volgens deze checklist?

1. De criteria				
		Voorbeeld 1 Taalcorp A2	Voorbeeld 2 Gespreksv. B1	Voorbeeld 3 Schrijfv. B1/B2
A	Het model gebruikt de beoordelingscriteria van het ERK.	VEEL (In alle drie modellen worden de vormaspecten van het ERK gebruikt als criteria.)		
B	De omschrijvingen van de criteria zijn positief geformuleerd.	VEEL (Positieve formuleringen)	VOLDOENDE (Omschrijvingen niet bij elke score gespecificeerd)	VOLDOENDE (Positieve formulering resulteert uit link met betreffend ERK-niveau)
C	De formulering van de beoordelingscriteria is gebaseerd op de omschrijvingen van het ERK.	VEEL (Omschrijvingen gebruiken termen van het vereiste niveau en van het onderliggende niveau om te discrimineren)	VOLDOENDE (De omschrijvingen van de niveaus zijn opgenomen, er zijn echter niet voor elke score discriminerende elementen)	VOLDOENDE (Aansluiting is impliciet en hangt samen met de opdracht. Om te weten wat er bijv. met 'redelijk' of 'matig' wordt bedoeld moet je het zelf relateren aan de omschrijvingen van het betreffende niveau)
D	Er is een evenwichtige mix van criteria in overeenstemming met de inhoud en het niveau van de opdracht. Het aantal categorieën is volledig om wat beoordeeld moet worden, te kunnen beoordelen.	VEEL (Aantal categorieën volledig en aansluitend bij niveau; zowel inhoudelijke als vormcriteria)	ONVOLDOENDE (Inhoudselementen niet opgenomen)	VEEL (Aantal categorieën volledig, aansluiting bij niveau is impliciet; zowel inhoudelijke als vormcriteria)

2. Objectieve beoordeling

		Voorbeeld 1 Taalcorp A2	Voorbeeld 2 Gespreksv. B1	Voorbeeld 3 Schrijfv. B1/B2
A	De beoordelingscriteria zijn transparant.	VOLDOENDE (Sommige omschrijvingen vragen om interpretatie)	ONVOLDOENDE (Criteria omschrijven alleen het gebied boven of onder 6)	VEEL (op voorwaarde dat men de voorbeeldbeoordelingen bekijkt die in de publicatie 'ERK-schrijftoetsen' zijn opgenomen)
B	De beoordelingscriteria zijn bondig geformuleerd.	VOLDOENDE (Indicatoren zijn onderstreept, formulering soms lang voor snelle beoordeling)	VOLDOENDE (Omschrijvingen overgenomen van descriptoren ERK)	VEEL (Beknpte omschrijving komt ten goede aan overzichtelijkheid)
C	De beoordelingscriteria bevatten geen vage terminologie.	VOLDOENDE (Gebruikte termen behoeven soms interpretatie van de beoordelaars)		
D	De beoordelingscriteria overlappen elkaar niet.	VEEL (Duidelijke scheiding tussen criteria)		

3. Niveau en cijfer

		Voorbeeld 1 Taalcorp A2	Voorbeeld 2 Gespreksv. B1	Voorbeeld 3 Schrijfv. B1/B2
A	Het model geeft een indicatie van ERK-niveau.	ONVOLDOENDE (Geen indicatie van benodigd aantal punten voor A2)	VEEL (Per criterium wordt grens tussen A2 en B1 aangegeven)	VEEL (Het model wordt in de publicatie 'ERK-schrijftoetsen' aangevuld met een tabel waarbij de scores worden omgezet in een oordeel op de ERK-schaal en in cijfers)
B	De prestatie wordt afgemeten aan een van tevoren opgestelde standaard.	VEEL (Het gaat in alle gevallen om een van tevoren opgestelde standaard)		
C	De criteria voor de cesuur en het toekennen van het aantal punten zijn consistent met de omschrijvingen van de ERK-niveaus.	VOLDOENDE (Het toekennen van de punten is consistent met de ERK-niveau-omschrijvingen, er zijn echter geen criteria voor de cesuur)	VEEL (De omschrijvingen van de ERK-niveaus bepalen de cesuur)	VEEL (Het toekennen van het aantal punten en de weging zijn consistent met de ERK-niveau-omschrijvingen)
D	Als er ook een cijfer uit de beoordeling moet rollen, maakt het beoordelingsmodel een onderbouwde vertaling naar een cijfer mogelijk.	ONVOLDOENDE (Er is geen score-cijfer omreken tabel; als deze zou worden toegevoegd, dan zou het model wel voldoende of veel scoren)	VEEL (Het cijfer is eenvoudig uit te rekenen door het aantal behaalde punten door het aantal criteria te delen)	VEEL (In de publicatie wordt een tabel toegevoegd waarbij de score wordt omgezet naar een cijfer)

4. Uitvoerbaarheid

		Voorbeeld 1 Taaldorp A2	Voorbeeld 2 Gespreksv. B1	Voorbeeld 3 Schrijfv. B1/B2
A	Het beoordelingsmodel is overzichtelijk en eenvoudig te gebruiken.	VOLDOENDE (soms bevatten de omschrijvingen veel tekst)	VEEL (structuur is duidelijk en overzichtelijk)	VEEL (structuur is duidelijk en overzichtelijk)
B	Het beoordelingsmodel maakt scores van de prestatie mogelijk binnen een redelijke tijd.	(om hierop te kunnen beoordelen, moeten de beoordelingsmodellen eerst in de praktijk worden getest)		
C	Het aantal beoordelingscategorieën is niet groter dan vijf bij mondelinge toetsen. Het aantal beoordelingscategorieën is niet groter dan zeven bij het beoordelen van schriftelijke producten.	VEEL (aantal criteria beperkt zich bij alle modellen tot 4 voor gespreksvaardigheid en 5 voor schrijfvaardigheid)		

Opdrachten bij receptieve vaardigheden

In dit hoofdstuk geven we een toelichting op het maken van toetsen bij receptieve vaardigheden. Een aantal zaken dat hierbij een rol speelt zijn ook aan de orde gekomen bij het hoofdstuk over productieve vaardigheden maar worden nu specifiek uitgewerkt voor lezen en luisteren. We beginnen dit hoofdstuk met informatie over het zoeken van teksten en eindigen met een literatuurverwijzing. Over open en gesloten vragen in het algemeen is namelijk al veel geschreven dat ook van toepassing is op het maken van lees- en luistertoetsen.

Het zoeken van geschikte (luister)teksten

Voordat constructeurs toekomen aan het stellen van vragen bij receptieve vaardigheden, moeten er eerst (luister)teksten worden gezocht op het ERK-niveau waarvoor de toets is bedoeld.

Omdat er gespreid moet worden over vier verschillende domeinen en can-do statements, is daarbij enig speurwerk vereist. Het resultaat is echter een gevarieerd aanbod aan teksten, representatief voor het tekstaanbod waarmee leerlingen over de grens worden geconfronteerd. Ter illustratie volgen hieronder vier teksten en opgaven voor leesvaardigheid uit vier verschillende domeinen op niveau A1, A2, B1 en B2. In elke tekst wordt een andere can-do statement bevestigd.

Niveau: A1

Domein: Dagelijks leven

Subvaardigheid: Lezen om informatie op te doen

Can-do statement: Kan zich een idee vormen van de inhoud van een korte tekst, in het bijzonder als die visueel ondersteund is.

ABC Immobilier 15, rue des Elus 51100 Fécamp Tél: 03 26 47 34 54

Trouver un bien

Nos services

Estimation gratuite

Notre agence

Notre actualité

Vous êtes ici: accueil > trouver un bien > maison

A vendre: petite maison en bois, près de la mer.

Salon avec cuisine intégrée, chambre, salle de bains

Opgave

Op welke foto staat de woning die te koop is?

A

B

C

D

Niveau: A2

Domein: Opleiding

Subvaardigheid: Correspondentie lezen

Can do statement: Kan een korte, eenvoudige brief, e-mail of fax begrijpen.

Opgave

Hoe laat vindt de cursus voor beginners plaats bij het instituut 'Deutsch für alle'? Schrijf de juiste tijd op.

Deutschkurs - Nachricht (HTML)

Von: Sprachschule Deutsch für alle

An: Elke Gebauer

Cc:

Betreff: Deutschkurs

Guten Tag,
Wir möchten darauf aufmerksam machen, dass der Deutschkurs für Anfänger am 19. Mai nicht um 10.00 Uhr anfangen wird, wie in der Broschüre angegeben, sondern schon um 09.00 Uhr.

Die Kurse für die anderen Niveaus fangen nach wie vor um 14.00 Uhr an.

Mit freundlichen Grüßen
Sprachschule Deutsch für alle

Niveau: B1

Domein: Werk

Subvaardigheid: Oriënterend lezen

Can-do statement: Kan relevante informatie vinden in brochures en korte officiële documenten.

Pack details

Setting up in a new country can be a scary and difficult process. You're on the other side of the world, with nothing but a CV to your name and you haven't got a clue where to start hunting for a job. Don't worry; work starter packs make arriving and getting a job easy. This pack includes a personalised meet and greet on arrival and a few days stay at the Wake Up! Sydney Central – plus loads more. Getting on the job was never so easy...

Why buy this?

Aside from the hostel accommodation, the airport transfer, the tax refund service and the unlimited internet access, we love this work pack because it's tailored to help backpackers hit upon good jobs. You'll have your own recruitment consultant, access to hand job workshops and a first look at the best vacancies around.

Accommodation details

The rooms at Wake Up! are spacious, bright and clean. There are four, six, eight and ten bed dormitories. The ten and eight bed dorms are mixed and the six and four bed dorms are mixed or female only. There are security lockers available and the hostel supplies the bed linen.

Obtaining a Working Holiday Visa

This work starter pack does not include a Working Holiday Visa for Sydney, so you'll have to sort this out before you arrive. We have a section on gapyear.com dedicated to visas, so for more information on what one you need and how to get one, [click here >>](#)

Bron: www.gapyear.com

Opgave

What can www.gapyear.com help you find in Australia, according to this text?

- A a suitable education
- B a temporary occupation
- C permanent housing

Niveau: B2

Domein: Publiek domein

Subvaardigheid: Instructies lezen

Can-do statement: Kan lange en complexe instructies begrijpen, mits er gelegenheid is om moeilijke stukken meerdere malen te lezen.

Copyright Registration

In general, copyright registration is a legal formality intended to make a public record of the basic facts of a particular copyright. However, registration is not a condition of copyright protection. Even though registration is not a requirement for protection, the copyright law provides several inducements or advantages to encourage copyright owners to make registration.

Literary Works

Follow these steps to register your book, manuscript, online work, poetry, or other text:

Step 1

Make sure your work is a literary work. Literary works may be published or unpublished and include nondramatic textual works with or without illustrations. Computer programs and databases are also considered literary works.

Step 2

Put into one envelope or package:

- a completed application Form TX or Short Form TX and Form CON if needed.
- a \$45 payment to "Register of Copyrights." nonreturnable copy(ies) of the material to be registered.

Step 3

Send the package to: Library of Congress Copyright Office 101 Independence Avenue, S.E. Washington, D.C. 20559-6000

Your registration becomes effective on the day that the Copyright Office receives your application, payment, and copy(ies) in acceptable form. If your submission is in order, you will receive a certificate of registration in approximately four months.

Bron: www.copyright.gov

For each of the following statements, indicate whether it is true or false according to this text.

Opgave 1

Copyright law only applies to products that have been officially registered.

- A true
- B false

Opgave 2

A product that is sent to the Copyright Office will remain there.

- A true
- B false

Opgave 3

It takes about four months for a registration to become valid.

- A true
- B false

Het constructieproces

Bij productieve vaardigheden is het mogelijk om een constructieteam aan te stellen dat ERK-opdrachten maakt die in te zetten zijn voor de verschillende talen. Zo is de schrijfofdracht uit hoofdstuk zes bruikbaar voor elke taal. Als meerdere secties samenwerken, zorgen de verschillende invalshoeken ten aanzien van het ERK voor een vruchtbare discussie over wat de ERK-niveaus nou precies inhouden. Natuurlijk moet vermeden worden dat leerlingen met steeds dezelfde opdrachten worden geconfronteerd. Een kleine overlap hoeft echter geen probleem te zijn, omdat A2 opdrachten voor Engels of Duits in lagere klassen zullen worden ingezet dan voor Frans of Spaans.

Voor receptieve vaardigheden behoort een constructieteam dat bestaat uit docenten voor verschillende talen helaas niet tot de mogelijkheden. Dit zou immers inhouden dat de uitgangstekst van de ene taal naar de andere vertaald moet worden. Een operatie die al snel veel tijd gaat kosten en die niet altijd de gewenste resultaten oplevert, omdat teksten vaak landgebonden zijn. Wat wel tot de mogelijkheden behoort, is het screenen van opgaven van andere secties. In de eerste plaats is het altijd van belang om opgaven door een ander te laten becommentariëren, omdat elke constructeur wel wat over het hoofd ziet. In de tweede plaats leidt het screenen en bespreken van opgaven vaak ook tot discussies over wat nou eigenlijk de kenmerken zijn van een opdracht uit bijvoorbeeld het A2-domein. Daarmee komen de verschillende secties meer op één lijn te zitten en wordt voorkomen dat bepaalde interpretaties van het ERK een eigen leven gaan leiden.

Daarnaast is het aan te bevelen om erkende voorbeelden van ERK-opgaven voor een bepaald niveau als richtlijn te nemen voor constructie. Op de site www.erk.nl staat een aantal van deze voorbeelden voor Duits, Engels, Frans en Spaans. Daarnaast zijn op de site van Cito: www.cito.nl voor lees- en luistervaardigheid tien opgaven te vinden per ERK-niveau voor Frans, Duits en Engels. In totaal zijn 240 opgaven beschikbaar.

De vraagstelling

Bij de receptieve vaardigheden wordt het ERK-niveau van de opgave bepaald door een combinatie van (luister)tekst en vraag. Meestal verkrijgt men de beste resultaten als het niveau van de vraag aansluit bij dat van de tekst. Natuurlijk is het mogelijk om bij een begrijpelijk stukje tekst een vraag te stellen over dat ene moeilijke woord dat erin staat. De vraag is echter of deze manier van bevragen aansluit bij het ERK. De can-do statements bij lees- en luistervaardigheid hebben immers betrekking op het begrijpen van teksten in een bepaalde context. Dat pleit voor het stellen van functionele vragen, dat wil zeggen: vragen over het hoe, wat, waarom etc. Daarvoor is het nodig om het niveau van de vraag te laten aansluiten op dat van de tekst.

Met name bij leestoetsen komt het vaak voor dat vragen worden gesteld over verbanden, zoals bijvoorbeeld:

- Naar welke personen verwijst 'they' in regel 36?
- Hoe verhoudt de eerste alinea zich tot de tweede?
- Welk voegwoord past op de lege plek in de derde alinea?

Dit soort vragen past minder goed bij het ERK, omdat er een tekstanalyse voor gepleegd moet worden en het naar behoren kunnen uitvoeren van een tekstanalyse is nu eenmaal geen can-do statement in het ERK. Daarom heeft het de voorkeur om vooral functionele vragen te stellen in een ERK-toets. Bijvoorbeeld:

- Welke bijlagen moet je meesturen met het aanmeldingsformulier voor de cursus?
- Wat is het nadeel van het veelvuldig gebruik van sociale media volgens de tekst?
- Hoe zorgt men ervoor dat fruit precies rijp is op het moment dat het in de winkel ligt?

De lengte van de toets

Over het algemeen geldt: hoe meer meetmomenten (scorepunten), hoe betrouwbaarder de meting. Maar vanuit praktische overwegingen kan de toets maar een beperkte lengte hebben. De vraag die dan bij iedereen op komt luidt vervolgens: hoeveel scorepunten moet een toets dan wel niet hebben om te voldoen aan de minimumeisen van betrouwbaarheid? Om daar antwoord op te geven moet eerst duidelijk zijn wat het doel is van de toets. Voor voortgangscntrole gelden namelijk minder strenge eisen dan bijvoorbeeld voor het eindexamen. Laten we uitgaan van voortgangscntrole, omdat daar in het voortgezet onderwijs meestal sprake van is. Volgens richtlijnen van de Cotan, de Commissie Testaangelegenheden Nederland van het NIP (Nederlands Instituut voor Psychologen), wordt daarvoor een minimale betrouwbaarheidscoëfficiënt geëist van .70 (Evers et al., 2009). De ervaring leert dat er bij lees- en luistervaardigheid voor de moderne vreemde talen al gauw 30 scorepunten nodig zijn om een toets te maken die voldoende betrouwbaar is.

Literatuur over het maken van open en gesloten vragen

Over het maken van open en gesloten vragen is al veel geschreven wat ook voor het maken van lees- en luistertoetsen van toepassing is. Informatie is onder andere te vinden in de publicatie 'Toetsen op School' van Cito (Sanders, 2011). De publicatie bevat aparte hoofdstukken over het maken van open en gesloten vragen en is gratis te downloaden vanaf www.toetsenopschool.nl

Het maken van een ERK-toets receptieve vaardigheden

Stap 1:

Kijk in de toetsmatrijs (zie hoofdstuk 5) welke domeinen en can-do statements de sectie in de lees- en/of luistertoets wil opnemen en voor welk(e) ERK-niveau(s). Zorg voor een goede spreiding.

Stap 2:

Bepaal hoeveel items er in de toets moeten komen. Dit natuurlijk in samenhang met de beschikbare tijd voor de toets. Hoe meer opgaven, hoe betrouwbaarder de meting - zie ook blz. 116.

Het kan zijn dat niet alle domeinen en can-do statements aan de orde kunnen komen in dezelfde toets, bijvoorbeeld omdat er voor een bepaalde can-do statement geen geschikte teksten worden gevonden. Dit kan op een volgend ERK-niveau wél het geval zijn. Noteer in elk geval welke domeinen en can-do statements niet aan de orde zijn geweest.

Stap 3:

Zoek lees- en of luisterteksten die aansluiten bij de subvaardigheden - zie de linker kolom van de toetsmatrijs. Qua taalniveau moeten ze voldoen aan het te toetsen ERK-niveau. Zorg tegelijkertijd voor voldoende variatie in de tekstsoorten; denk bij lezen bijvoorbeeld aan advertenties, stripverhalen, artikelen, brieven etc., bij luisteren aan film, weerbericht, het nieuws, gesprekken op straat. De teksten moeten ook bij de verschillende domeinen aansluiten (dagelijks leven, publiek domein, opleiding en werk).

Stap 4:

Bedenk bij elke tekst één of meerdere functionele vragen die bij de betreffende can-do statement(s) aansluit(en) - zie blz. 115 voor de toelichting op wat verstaan wordt onder functionele vragen.

Stap 5:

Neem de toets af.

Stap 6:

Analyseer de toetsresultaten. Bewaar opgaven die goed gefunctioneerd hebben in bijvoorbeeld de toetsbank van de school en label deze.

Stappenplan in de praktijk:
Stap 1

Lezen						
Toetsmatrijs		ERK-niveau: A1				
Subvaardigheid	Can-do statement	Dagelijks leven	Publiek domein	Opleiding	Werk	Aantal opg. per can-do statement
Correspondentie lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan korte mededelingen begrijpen. • Kan voorgedrukte kaarten begrijpen met standaard-boodschappen. 	6				6
Oriënterend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan een korte standaard-mededeling lezen. • Kan dingen opzoeken in of kiezen uit een lijst. • Kan eenvoudige informatie op een poster, mededelingenbord of leaflet lezen. 	4	8			12
Lezen om informatie op te doen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan zich een idee vormen van de inhoud van een korte tekst, in het bijzonder als die visueel ondersteund is. • Kan in korte informatieve teksten informatie over personen en plaatsen begrijpen. 	4	4			8
Instructies lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Kan eenvoudige en korte instructies begrijpen. 	4				4
Aantal opgaven per domein		18	12			Eind-totaal: 30

Stap 2:

Je constateert dat de domeinen Opleiding en Werk in deze toets niet aan de orde komen. Je maakt hiervan een notitie zodat ze in een volgende toets (eventueel) wel aan bod komen.

Stap 3:

De tekstkenmerken die behoren tot A1 lezen zijn:

Tekstkenmerken receptief

- onderwerp
Concrete zaken over vertrouwde, alledaagse situaties.
- woordgebruik en zinsbouw
Hoogfrequente woorden en korte, eenvoudige zinnen.
- tekstindeling
Visuele ondersteuning.
- tekstlengte
Korte, eenvoudige teksten.

Je gaat dus op zoek naar eenvoudige teksten voor de domeinen Dagelijks leven en Publiek domein.

Je stuit bijvoorbeeld via het internet op de volgende tekst. Je legt die naast de tekstkenmerken (zie kader hierboven) om het niveau van de tekst vast te stellen. Je bepaalt ook onder welk domein de tekst valt (in dit geval het Publieke domein):

Madame Tussauds

York Court Allsop Place
London, NW1 5LF, UK

There are several entrances to Madame Tussauds. Find out which one you need to go to below.

Door 1

General admissions: queue if you do not yet have a ticket and need to buy one on the day.

Doors 2, 3, 4

Priority Access Entrance: if you have pre-paid or pre-booked tickets, for example tickets bought online or through our call centre.

Door 5

Groups entrance: for groups of 15+ guests, or 10+ if booked in advance.

Bron: <http://madametussauds.co.uk/London/PlanYourVisit/arriving.aspx>

Stap 4:

Je bedenkt een vraag bij de tekst die een can-do statement dekt.

Bijvoorbeeld

Je bent met drie personen in Londen en je hebt telefonisch kaartjes besteld voor Madame Tussauds.

Welke ingang moet je nemen?

- A. Door 1
- B. Door 2, 3, of 4
- C. Door 5

Dit past bij de can-do statement: "Kan eenvoudige informatie op een poster, mededelingenbord of leaflet lezen."

Stap 5:

Zo ziet de definitieve toetsopgave eruit:

Je bent met drie personen in Londen en je hebt telefonisch kaartjes besteld voor Madame Tussauds. Welke ingang moet je nemen?

- A. Door 1
- B. Door 2, 3 of 4
- C. Door 5

Bron: <http://madametussauds.co.uk/London/PlanYourVisit/arriving.aspx>

Stap 6

Bewaar de opgaven die goed gefunctioneerd hebben en label deze.

Beheersingsniveau	A1
Domein	Publiek domein
Subvaardigheid	Oriënterend lezen
Can-do statement	Kan eenvoudige informatie op een poster, mededelingenbord of leaflet lezen.
Onderwerp	Praktische informatie t.b.v. bezoek aan museum (Madame Tussauds)
Tekstindeling	Er is sprake van visuele ondersteuning.
Tekstlengte	Korte, eenvoudige tekst.

Madame Tussauds

York Court Allsop Place
London, NW1 5LF, UK

There are several entrances to Madame Tussauds. Find out below which one you need to go to.

Door 1

General admissions: queue if you do not yet have a ticket and need to buy one on the day.

Doors 2, 3, 4

Priority Access Entrance: if you have pre-paid or pre-booked tickets, for example tickets bought online or through our call centre.

Door 5

Groups entrance: for groups of 15+ guests, or 10+ if booked in advance.

Het normeren van ERK-toetsen

Als een leerling een ERK-toets heeft gemaakt, behaalt deze leerling een score. Maar een score zegt op zich niets over hoe een leerling presteert ten aanzien van het ERK. Daarvoor is het nodig om de toets te normeren. Voor ERK-toetsen betekent dat dat er voor elke toets bepaald moet worden vanaf welke score leerlingen presteren op een bepaalde standaard, in dit geval een bepaald ERK-niveau. In dit hoofdstuk behandelen we drie methodes voor het bepalen van standaarden die redelijk vaak worden toegepast (Sanders, 2011). Daarnaast presenteren we een methode die het voor de individuele docent mogelijk maakt om een ERK-toets te normeren.

Hiervoor hebben we aangegeven hoe je als docent productieve en receptieve opgaven kunt maken volgens de richtlijnen van het ERK. Voor een A2-toets betekent dat bijvoorbeeld dat er opgaven zijn gemaakt die passen bij het domein A2. Binnen dat domein zijn echter niet alle opgaven even moeilijk. Sommige opgaven zullen op beheersingsniveau zijn geformuleerd. Daarbij ga je er als constructeur vanuit dat 80 procent van de leerlingen die zich op niveau A2 bevindt de opgaven goed maakt. Andere A2-opgaven zullen passen bij het instructieniveau. Dat wil zeggen dat leerlingen op niveau A2 tussen de 50 en de 80 procent kans hebben om deze opgaven goed te maken. De leerling beheerst het niveau immers nog niet, maar zit nog in de fase waarin hij of zij aan het leren is. Vandaar de term 'instructieniveau'. Ten slotte kan het zijn dat bepaalde opgaven op 'frustratieniveau' blijken te zitten. Bij een A2-opgave op frustratieniveau hebben A2-leerlingen minder dan 50 procent kans om de opgaven goed te maken. Het blijkt een lastige kwestie om vooraf in te schatten hoe moeilijk een opgave precies zal zijn voor de doelgroep. Zelfs ervaren toetsconstructeurs kunnen zich hier nog wel eens bij vergissen. Opgaven waarvan van tevoren wordt gedacht dat ze voor leerlingen geen enkel probleem zullen opleveren, blijken soms heel ingewikkeld en andersom.

Als de toets eenmaal is samengesteld en afgenomen, is er voor elke leerling een score beschikbaar. Bij het normeren van een ERK-toets krijgen deze scores betekenis. Dat komt omdat er standaarden (of cesuren) worden vastgelegd die bepalen welke scores

corresponderen met welk ERK-niveau. Gaat het om een toets op niveau B1, dan bepaalt de normering welke leerlingen zich op, onder of boven dat niveau bevinden. Gaat het bijvoorbeeld om een toets met behulp waarvan een uitspraak kan worden gedaan op meerdere ERK-niveaus (denk aan een zomercursus waarbij leerlingen arriveren van over de hele wereld om Engels te leren) dan geeft de normering aan welk scorebereik past bij welk ERK-niveau.

Er worden drie methoden voor het bepalen van standaarden onderscheiden (Sanders, 2011).

- de intuïtieve methode
- een methode gebaseerd op het beoordelen van opgaven
- een methode gebaseerd op het beoordelen van leerlingen

Intuïtief normeren

De intuïtieve methode houdt in dat een docent op basis van ervaring en intuïtie bepaalt hoeveel procent van de opgaven een leerling goed moet maken om een voldoende te halen. Dit percentage ligt over het algemeen tussen de 50 en de 80 procent. Docenten kiezen meestal voor een percentage boven de 50 procent, omdat ze van mening zijn dat meer dan de helft van de getoetste stof beheerst moet worden. Een bepaalde foutenmarge in de antwoorden van de leerlingen wordt natuurlijk wel toegestaan en daarom komt het zelden voor dat leerlingen meer dan 80 procent van de totaalscore moeten behalen om in aanmerking te komen voor een voldoende. Het nadeel van de intuïtieve methode is dat de keuze voor een percentage vaak subjectief is en geen rekening houdt met vragen die moeilijker of makkelijker uitvallen dan verwacht. Voordeel van de methode is dat deze eenvoudig is uit te voeren en geen kosten met zich meebrengt.

Methode van Angoff

Een methode die veel gebruikt wordt, is genoemd naar de Amerikaanse toetsdeskundige Angoff (Sanders, 2011). Bij deze methode wordt een panel van experts uitgenodigd. Dit zijn vakdeskundigen die ook goed op de hoogte zijn van hoe leerlingen in de praktijk presteren. Vervolgens wordt aan de deskundigen gevraagd om te beoordelen hoe grensleerlingen presteren op de opgaven uit de toets. Grensleerlingen zijn leerlingen die over

voldoende kennis en vaardigheden beschikken om aan een bepaalde standaard (bijvoorbeeld A2) te voldoen. Op basis van de antwoorden van de deskundigen wordt duidelijk waar de zak-slaagbeslissing moet komen te liggen. Uit bovenstaande beschrijving wordt duidelijk dat de methode van Angoff niet is weggelegd voor het normeren van toetsen die door individuele docenten zijn gemaakt. Daarvoor is de methode te kostbaar en vraagt ze te veel expertise. Dat geldt overigens ook voor de methode van de contrasterende groepen die we hierna bespreken.

Methode van de contrasterende groepen

Bij de methode van de contrasterende groepen wordt gebruik gemaakt van de expertise van docenten. Zij spreken zich niet uit over de opgaven zoals in de methode van Angoff, maar over de leerlingen uit hun klassen. Zonder de scores op de toetsen in te zien, voorspellen de docenten welke leerlingen zullen zakken en welke leerlingen zullen slagen voor de ERK-toets. Deze indeling wordt vergeleken met de scores die de leerlingen werkelijk hebben gehaald. Uiteindelijk wordt gekozen voor een normering die het beste aansluit bij de voorspellingen van de docenten. Het belangrijkste nadeel van de methode van de contrasterende groepen is dat men over de scores van grote groepen leerlingen moet beschikken, wat tot gevolg heeft dat het aantal docenten dat bij het onderzoek betrokken moet worden, aanzienlijk is. Daarom ligt het toepassen van de methode alleen binnen het bereik van grote toetsuitgevers of onderzoeksinstituten.

Het normeren van ERK-toetsen door individuele docenten

Hierboven geven we al aan dat de methode van Angoff en de methode van de contrasterende groepen niet toepasbaar zijn voor individuele docenten, omdat ze te veel tijd en middelen vragen. Daarom presenteren we hieronder een methode waarmee de individuele docent wel uit de voeten kan. Deze methode is weliswaar niet wetenschappelijk verantwoord, maar biedt docenten meer houvast dan de intuïtieve methode, waarbij er in feite geen enkele verantwoording kan worden afgelegd over de keuze voor een bepaalde norm.

De methode houdt in dat je als docent uitgaat van een leerling die zich *nét* op een bepaald ERK-niveau bevindt. Laten we als voorbeeld een toets nemen die bedoeld is om vast te stellen of leerlingen niveau B1 hebben. Om deze toets te normeren moet een docent zich een voorstelling maken van een leerling die precies niveau B1 beheerst en niet al halverwege B2 is. Deze leerling is fictief. Het is dus niet de bedoeling om uit te gaan van leerlingen uit een bepaalde klas en te denken: "H4c zit ongeveer op niveau B1, dus ik neem deze klas als uitgangspunt." Als men zich eenmaal een beeld heeft gevormd van de minimale B1-leerling,

dan moet de docent inschatten hoeveel scorepunten deze leerling zal halen op de toets. Bijvoorbeeld 20 van de 30 scorepunten. Op deze plek ligt dan vervolgens de cesuur. Dat wil zeggen dat leerlingen die minstens 20 scorepunten hebben gehaald, volgens de toets presteren op niveau B1. Hoe de leerlingen in de werkelijkheid presteren op de toets, is niet van invloed op de normering. Als blijkt dat meer dan de helft van de leerlingen van de docent uit bovenstaand voorbeeld onder de 20 punten scoort, dan is het niet de bedoeling dat de normering wordt versoepeld. Tenminste, het kan wel, maar dan geeft de cesuur niet langer aan of een leerling presteert op niveau B1 of niet. Dat komt omdat de gekozen manier van normeren absoluut is. Dat wil zeggen dat de toetsscore van leerlingen niet worden vergeleken met die van andere leerlingen (bijvoorbeeld een school- of een landelijk gemiddelde) maar met een toetsscore die als standaard is aangeduid.

ERK-toetsen en cijfers

Als de cesuur (grens tussen voldoende en onvoldoende) eenmaal is vastgelegd, kan een score-cijfertransformatie worden berekend. Met behulp daarvan kan elke score gekoppeld worden aan een cijfer. Voor ERK-toetsing is dit overigens geen absolute must. Soms is het voldoende om vast te stellen of leerlingen wel of niet op een bepaald ERK-niveau zitten. Heb je als docent eenmaal een standaard gezet en is het ERK-niveau van leerlingen alles wat je wilt weten, dan kan je daarmee volstaan. Leerlingen die hoger scoren dan de standaard zitten boven een bepaald ERK-niveau, leerlingen die even hoog scoren, presteren precies op dat ERK-niveau en leerlingen die lager scoren, zitten onder het getoetste ERK-niveau.

De praktijk in het vo is echter dat er voor toetsen cijfers worden gegeven. Docenten die een standaard hebben gezet en daarna de scores van leerlingen willen koppelen aan een cijfer kunnen terecht op de website www.toetsenopschool.nl, onder hoofdstuk 9 staat een eenvoudig computerprogramma (scores2cijfers) met toelichting. In het programma moet de totale lengte van de toets worden ingevoerd en de cesuur (de toetsscore die leidt tot de laagste voldoende).

Daarnaast moet een keuze worden gemaakt voor het soort omzetting. Als het om ERK-toetsen gaat raden we de optie: 'lineair met knik' aan. Dit is een transparante omzetting die ervoor zorgt dat bij 0 scorepunten het cijfer 1 wordt toegekend en dat bij elk volgend scorepunt een iets hoger cijfer wordt gegeven. Bij de optie 'lineair' daarentegen wordt een vaste transformatie toegepast (de afstanden tussen de cijfers zijn onder en boven de cesuur steeds even groot) waardoor leerlingen soms bij 10 scorepunten nog een 1 krijgen. Dit is niet altijd makkelijk uit te leggen aan de klas.

Van niveau naar cijfer

Bij het maken van het correctievoorschrift moet de sectie ook besluiten hoe de leerling de uitslag krijgt: in de vorm van het behaalde ERK-niveau, of naast het ERK-niveau, ook een cijfer.

Toekennen van ERK-niveau

In het eerste geval moet de sectie samen afspreken hoeveel toetsen er per vaardigheid op het bewuste ERK-niveau 'naar behoren' moeten zijn afgelegd om vast te stellen dat de leerling het ERK-niveau voor de betreffende vaardigheid echt beheerst. Grootste discussiepunt daarbij is het begrip 'naar behoren'. Voor elke toets zal de sectie dus een cesuur moeten vaststellen. Ook praktische overwegingen zullen een rol spelen bij het vaststellen van het aantal benodigde toetsen. Verder moet er besloten worden welk bewijsstuk de leerling meekrijgt: een certificaat of wellicht een vermelding van het niveau in een Europees Talenpaspoort of in een portfolio.

Cijfer geven

In het tweede geval moet er niet alleen een beslissing worden genomen over de cesuur maar ook over de wijze van omzetting van behaalde punten naar een cijfer. Als het ERK-niveau niet op het rapport- of bij het eindexamencijfer vermeld staat, is het aan te raden de ERK-niveaus van de vaardigheidstoetsen wel in het PTA en de studiewijzers te specificeren.

In beide gevallen moet nagedacht worden over het punt waarop de leerling wel of niet is geslaagd, dus 'naar behoren' heeft gepresteerd.

Onderstaand stappenplan kan daarbij gebruikt worden.

Stap 1:

Op blz. 122 wordt een suggestie gedaan over een methode waarmee je, bij voorkeur met de sectie, tot een verantwoorde normering kunt komen. Zo kun je te werk gaan:

- Lees- en luistervaardigheid

Neem eerst een fictieve leerling in gedachten die volgens de sectie op het getoetste ERK-niveau zit. Let op, het gaat hier om een grensleerling: een leerling die nét het ERK-niveau beheerst en niet al op weg is naar een volgend ERK-niveau. Bekijk voor de beeldvorming nogmaals de can-do statements in Taalprofielen of in het ERK (Taalunie, 2008).

- Gespreks- en schrijfvaardigheid

Neem ook hier eerst een fictieve leerling in gedachten die volgens de sectie het betreffende ERK-niveau beheerst. Voor iets meer houvast bij deze intuïtieve keuze, ga naar <http://www.erk.nl/docent/training/> en bekijk de ERK-niveaus van leerlingprestaties bij deze twee vaardigheden. Als alternatief kun je ook een selectie maken uit het werk dat door de leerlingen van de school is gemaakt. Voor de gespreksvaardigheid moeten dan wel video- of geluidsopnames beschikbaar zijn.

Stap 2:

- Receptieve en productieve vaardigheden

Maak met elkaar een schatting van het aantal scorepunten dat de grensleerling in elk geval zal hebben gehaald op de toets. Het geschatte aantal punten wordt de cesuur voor de toets.

Bijvoorbeeld: er zijn in totaal 30 scorepunten te behalen. Als geschat is dat een grensleerling 20 van de 30 scorepunten zal halen, dan volgt daaruit dat 20 scorepunten tot de laagste voldoende leidt: een 5,5.

Alle leerlingen die 20 punten of meer hebben gehaald, zijn daarmee geslaagd voor deze ERK-toets.

Als er ook nog een cijfer moet worden toegekend, zal ook stap 3 moeten worden uitgevoerd.

Stap 3:

Een score-cijfertransformatie kan als volgt worden gerealiseerd: download het programma scores2cijfers van Cito via: <http://toetswijzer.kennisnet.nl/html/toetsenopschool/OmzetScores.exe>

Voeg nu de volgende twee getallen in:

- het totaal aantal scorepunten dat op de toets behaald kan worden;
- het aantal punten dat tot de laagste voldoende leidt. (zie ook stap 2).

Kies voor "lineair met knik". Dit is een omzetting die ervoor zorgt dat bij 0 scorepunten het cijfer 1 wordt toegekend en dat bij elk volgend scorepunt een iets hoger cijfer wordt gegeven.

N.B. Als er gekozen wordt voor "lineair", wordt een vaste transformatie toegepast. De afstanden tussen de cijfers onder en boven de cesuur zijn dan steeds even groot.

Stap 4:

Besprek na correctie van het gemaakte werk hoe de normering heeft gefunctioneerd.

Literatuur

Council of Europe (2001) Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge.

Evers, A., Lucassen, W., Meijer, R. & Sijtsma, K. (2009) Cotan beoordelingssysteem voor de kwaliteit van tests. Amsterdam: NIP/Cotan.

Kuhlemeijer, H. (2011) Het construeren van praktijktoetsen. In P. Sanders, Toetsen op School. (125 – 141) Arnhem: Cito.

Liemberg, E., Meijer, D. (2004) Taalprofielen. Enschede: NaB-MVT.

Melse, L. (1990) Schrijftoetsen voor de moderne vreemde talen. Apeldoorn: Van Walraven.

Nederlandse Taalunie (2008) Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen. Den Haag.

Pennewaard, L. (red.) (2011) Schoolexamens vmbo. Grip krijgen op kwaliteit. Enschede: SLO.

Roelofs, E. en Visser, J. (2011) De inhoud van toetsen. In P. Sanders, Toetsen op School. (21 – 44) Arnhem: Cito.

Sanders, P. (2011) Het doel van toetsen. In P. Sanders, Toetsen op School. (9 – 20) Arnhem: Cito.

Sanders, P. (2011) De betrouwbaarheid van toetsscores. In P. Sanders, Toetsen op School. (45 – 64) Arnhem: Cito.

Sanders, P., Verstralen, H. (2011) Het beoordelen van toetsscores. In P. Sanders, Toetsen op School. (142 – 155) Arnhem: Cito.

van Til, A. (2007) De koppeling van de kijk- en luistertoetsen aan het Europees Referentiekader. In Levende Talen Magazine 94/3 (14-17).

